

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΗΠΕΙΡΟΣ»

Έργο: «Διερεύνηση αποτελεσμάτων δράσεων επιχειρηματικότητας
και καινοτομίας του ΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου 2014-2020»

Αρ. Σύμβασης: 1469/12-6-2024

3ο ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ

Ιωάννινα, Ιανουάριος 2025

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΗΠΕΙΡΟΣ
2021-2027

Πίνακας Περιεχομένων

Κατάλογος πινάκων.....	4
Συντομογραφίες.....	5
Επιτελική Σύνοψη.....	6
1. Εισαγωγή.....	17
1.1. Πλαίσιο και στόχοι του έργου.....	17
1.2. Μεθοδολογική προσέγγιση.....	18
2. Συνοπτική παρουσίαση αξιοποιούμενων πηγών πληροφόρησης.....	21
2.1. Παρουσίαση των Πρωτογενών Ερευνών που διενεργήθηκαν και των βασικών ευρημάτων τους 21	
2.2. Παρουσίαση των πηγών άντλησης δευτερογενών δεδομένων και των βασικών στοιχείων – ευρημάτων.....	22
3. Αξιολόγηση των παρεμβάσεων.....	24
3.1. Παρουσίαση των υπό αξιολόγηση παρεμβάσεων.....	24
3.1.1. Ενίσχυση Επιχειρήσεων για ερευνητικά έργα στους τομείς αγροδιατροφής, δημιουργικής βιομηχανίας, ΤΠΕ, υγείας και βιοτεχνολογίας (ΑΠ1/ ΘΣ1/ Επ.Προτ. 1b).....	24
3.1.2. Ηλεκτρονικό επιχειρείν (e-business) (ΑΠ1/ ΘΣ2/ Επ.Προτ. 2b).....	25
3.1.3. Ενίσχυση υφιστάμενων ΜΜΕ για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών (ΑΠ1/ ΘΣ3/ Επ.Προτ. 3a).....	26
3.1.4. Εκπόνηση και εφαρμογή επιχειρησιακών σχεδίων για οργανωτική αναδιάρθρωση και προσανατολισμό στην εξωστρέφεια (ΑΠ1/ ΘΣ3/ Επ.Προτ. 3b).....	28
3.1.5. Ενίσχυση ΜΜΕ για επενδύσεις τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και εξοικονόμησης ενέργειας (ΑΠ1/ ΘΣ3/ Επ.Προτ. 3c).....	29
3.1.6. Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων των τομέων αιχμής της Περιφέρειας Ηπείρου για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα (ΑΠ5/ ΘΣ8/ Επ.Προτ. 8i).....	30
3.2. Αποτίμηση της αποτελεσματικότητας.....	31
3.2.1. Ενίσχυση Επιχειρήσεων για ερευνητικά έργα στους τομείς αγροδιατροφής, δημιουργικής βιομηχανίας, ΤΠΕ, υγείας και βιοτεχνολογίας.....	32
3.2.2. Ηλεκτρονικό επιχειρείν (e-business).....	33
3.2.3. Ενίσχυση υφιστάμενων ΜΜΕ για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών.....	33
3.2.4. Εκπόνηση και εφαρμογή επιχειρησιακών σχεδίων για οργανωτική αναδιάρθρωση και προσανατολισμό στην εξωστρέφεια.....	34
3.2.5. Ενίσχυση ΜΜΕ για επενδύσεις τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και εξοικονόμησης ενέργειας.....	35
3.2.6. Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων των τομέων αιχμής της Περιφέρειας Ηπείρου για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα.....	36
3.3. Αποτίμηση της αποδοτικότητας.....	37
3.4. Αποτίμηση της καταλληλότητας του σχεδιασμού.....	40
3.5. Παρουσίαση των ευρημάτων/συμπερασμάτων/προτάσεων ανά παρέμβαση.....	42
3.5.1. Ευρήματα ανά παρέμβαση.....	42

3.5.2. Σύνοψη ευρημάτων - Συμπεράσματα	64
3.5.3. Προτάσεις	70
Παράρτημα	74
I. Αναλυτικοί Πίνακες στοιχείων που αξιοποιήθηκαν για την αξιολόγηση των παρεμβάσεων – Βασικές επεξεργασίες	74
II. Αναλυτική Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Πρωτογενών Ερευνών	74
III. Συμπληρωμένα Ερωτηματολόγια των Ερευνών Πεδίου	74

Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 1: Ταυτότητα πρωτογενών ερευνών σε δικαιούχους	21
Πίνακας 2: Πίνακας Προγραμματισμού και Ενεργοποίησης Δράσεων.....	38

Συντομογραφίες

Συντομογραφία Ορισμός

ΑΠ	Άξονας Προτεραιότητας
Δ.Δ.	Δημόσια Δαπάνη
ΔΕΑ	Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΜΕ	Ετήσιες Μονάδες Εργασίας
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Επ.Προτ.	Επενδυτική Προτεραιότητα
ΕΣ	Ειδικός Στόχος
ΕΣΕΕ	Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης
ΕΣΠΑ 2014-2020	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης 2014-2020
ΕΤΑΚ	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΦ	Ενδιάμεσος Φορέας
ΘΣ	Θεματικός Στόχος
ΚΚΔ	Κανονισμός Κοινών Διατάξεων
ΜΜΕ	Μικρομεσαία Επιχείρηση
ΟΠΣ	Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα
ΟΠΣΚΕ	Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα Κρατικών Ενισχύσεων
ΠΕΠ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΠΠ	Προγραμματική Περίοδος
ΠΣΚΕ	Πληροφοριακό Σύστημα Κρατικών Ενισχύσεων
ΤΠΕ	Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνίας
RIS3	Research and Innovation Strategy for Smart Specialization

Επιτελική Σύνοψη

Το παρόν Παραδοτέο εκπονείται στο πλαίσιο του έργου (εμπειρογνωμοσύνης) «Διερεύνηση αποτελεσμάτων δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας του ΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου 2014-2020». Σκοπός του είναι η διερεύνηση των αποτελεσμάτων των δράσεων έρευνας, καινοτομίας και επιχειρηματικότητας που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020, αναφορικά με την αποτελεσματικότητα, την αποδοτικότητα και τις επιπτώσεις τους, καθώς και εάν οι υλοποιούμενες παρεμβάσεις συνέβαλαν στην επίλυση των προβλημάτων που αρχικά στόχευαν. Παράλληλα, στοχεύει να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για την προετοιμασία αντίστοιχων δράσεων για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027.

Αναλυτικότερα, οι ειδικότεροι στόχοι της εμπειρογνωμοσύνης είναι οι εξής:

- να αναγνωρίσει πόσο αποδοτικές ή μη ήταν οι παρεμβάσεις ως προς τον τρόπο χρήσης των πόρων,
- να αναλύσει αν επιτεύχθηκαν τα επιθυμητά αποτελέσματα, καθώς και να εντοπίσει τους λόγους για τους οποίους αυτά επιτεύχθηκαν ή δεν επιτεύχθηκαν,
- να εκτιμήσει κατά πόσο έχουν προστιθέμενη αξία οι αξιολογούμενες παρεμβάσεις/προσκλήσεις,
- να εντοπίσει τα σημεία των προσκλήσεων, που ενδεχομένως χρειάζονται τροποποίηση ώστε να απλουστευθεί η διαδικασία υποβολής, αξιολόγησης και υλοποίησης των σχεδίων, να προκύψει μεγιστοποίηση της επίτευξης των στόχων κλπ.

Σε ό,τι αφορά το φυσικό αντικείμενο του έργου, αυτό εξειδικεύεται στις παρεμβάσεις των ακόλουθων Ειδικών Στόχων του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020:

- **Επενδυτική Προτεραιότητα 1.β/ΕΣ 1.2.1 Ανάπτυξη των συνεργασιών μεταξύ ερευνητικών φορέων και επιχειρήσεων της Περιφέρειας:** στόχος της δράσης ήταν η ενίσχυση έργων ερευνητικής ανάπτυξης προϊόντων ή και υπηρεσιών σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια Ηπείρου στους τομείς της αγροδιατροφής, της δημιουργικής βιομηχανίας, των ΤΠΕ, της υγείας και βιοτεχνολογίας στο πλαίσιο της RIS3 της Περιφέρειας Ηπείρου και με βάση τα αποτελέσματα της διαδικασίας της Επιχειρηματικής Ανακάλυψης.
- **Επενδυτική Προτεραιότητα 2.β/ΕΣ 2.2.1 Αύξηση προσφοράς και ζήτησης για προϊόντα και υπηρεσίες ΤΠΕ στην τοπική επιχειρηματικότητα:** στόχος της δράσης ήταν η υποστήριξη της αποτελεσματικής ενσωμάτωσης τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών στην λειτουργία των επιχειρήσεων της Περιφέρειας Ηπείρου, μέσω της ανάπτυξης ηλεκτρονικού επιχειρείν (e-Business) για την ενίσχυση της εξωστρέφειας. Η δράση αφορά ενίσχυση Μικρών, Πολύ Μικρών, Μεσαίων επιχειρήσεων για την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου, ηλεκτρονικών κρατήσεων και πληρωμών κ.α.
- **Επενδυτική Προτεραιότητα 3.α/ΕΣ 3.1.1 Αύξηση των καινοτόμων ΜΜΕ στους τομείς της RIS3 της Περιφέρειας:** στόχος της δράσης ήταν η ενίσχυση υφιστάμενων ΜΜΕ για αρχικές επενδύσεις ή αρχικές επενδύσεις για νέα οικονομική δραστηριότητα, καθώς και ενίσχυση λειτουργικών δαπανών, αμοιβών υποστηρικτικών υπηρεσιών και δαπανών προβολής και δικτύωσης, ώστε να υιοθετήσουν νέες ή ουσιαστικά βελτιωμένες μεθόδους παραγωγής και λειτουργίας,

καθώς και να αναπτύξουν και εισάγουν στην αγορά νέα προϊόντα και υπηρεσίες. Επισημαίνεται ότι οι ανωτέρω δαπάνες θα αφορούν τα νέα προϊόντα / υπηρεσίες.

- **Επενδυτική Προτεραιότητα 3.b/ΕΣ 3.2.1 Βελτίωση της εξωστρέφειας των ΜΜΕ της Περιφέρειας:** στόχος της ήταν η ενίσχυση της εξωστρέφειας μικρών, πολύ μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων με την συμμετοχή τους σε διεθνείς εκθέσεις για την προβολή των προϊόντων τους στις διεθνείς αγορές, την αύξηση των πιθανοτήτων σύναψης επιχειρηματικών συνεργασιών, την αύξηση των πωλήσεων και την ενίσχυση του επιχειρηματικού τους προφίλ σε διεθνές επίπεδο.
- **Επενδυτική Προτεραιότητα 3.c/ΕΣ 3.3.1 Βελτίωση του τεχνολογικού επιπέδου των ΜΜΕ της Περιφέρειας:** αφορούσε στον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό (ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών και διαδικασιών αυτοματοποίησης στην παραγωγική διαδικασία) υφιστάμενων ΜΜΕ και στην ενίσχυση του κόστους που σχετίζεται με την προστασία περιβάλλοντος και του κόστους των πρόσθετων επενδυτικών δαπανών, ώστε να επιτευχθεί υψηλότερο επίπεδο ενεργειακής απόδοσης, με στόχους την παραγωγή σύγχρονων, ποιοτικών προϊόντων και υπηρεσιών, τη μείωση του κόστους παραγωγής και λειτουργίας και τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος κατά τη λειτουργία των επιχειρήσεων.
- **Επενδυτική Προτεραιότητα 8.i/ΕΣ 8.1.1 Αύξηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα:** η δράση εστίαζε στην αύξηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα και στον περιορισμό του φαινομένου της διαρροής του επιστημονικού προσωπικού της Περιφέρειας, αξιοποιώντας τις ευκαιρίες και τις προοπτικές ανάπτυξης νέων θέσεων απασχόλησης στους παραγωγικούς τομείς αιχμής της Περιφέρειας.

Σε όλες τις δράσεις Ενδιάμεσος Φορέας ήταν η **Δ/ση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού (ΔΙΑΠ) Περιφέρειας Ηπείρου**, η οποία είχε την ευθύνη της υποδοχής και αξιολόγησης των προτάσεων, καθώς και της παρακολούθησης της υλοποίησης των ενταγμένων έργων.

Για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των ανωτέρω δράσεων, διερευνώνται τα κάτωθι αξιολογικά ερωτήματα:

- 1) Ποια είναι η αποτίμηση της πορείας υλοποίησης των παρεμβάσεων σε όρους αποτελεσματικότητας; Θεωρείται ικανοποιητική ή όχι;
- 2) Σε ποιον βαθμό έχουν επιτευχθεί οι στόχοι που έχουν τεθεί σε επίπεδο δεικτών εκροής;
- 3) Ποια είναι η αποτίμηση της πορείας υλοποίησης των παρεμβάσεων σε όρους αποδοτικότητας; Θεωρείται ικανοποιητική ή όχι;
- 4) Έχουν προσεγγιστεί οι στόχοι της Περιφερειακής RIS3 σε ικανοποιητικό βαθμό;
- 5) Η συνεργασία των επιχειρήσεων και των ερευνητικών φορέων συνέβαλλε στη δημιουργία νέων προϊόντων ή στη βελτίωση των υπαρχόντων;
- 6) Η υλοποίηση των δράσεων συνέβαλε:
 - i. στην αύξηση της απασχόλησης;
 - ii. στη δημιουργία νέων καινοτόμων επιχειρήσεων;
 - iii. στην αύξηση της εξωστρέφειας;

- iv. στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων;
- 7) Πού εντοπίζονται σημαντικές καθυστερήσεις στην υλοποίηση των παρεμβάσεων; Σε ποιους παράγοντες οφείλονται οι καθυστερήσεις αυτές;
- 8) Σε ποιον βαθμό εντοπίζονται εξωτερικοί παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την επίτευξη των αναμενόμενων στόχων και αποτελεσμάτων (πχ. Εθνικές πολιτικές, οικονομικές τάσεις, αλλαγές στην περιφερειακή ανταγωνιστικότητα, έκτακτες πολιτικοοικονομικές καταστάσεις κλπ.).
- 9) Διαπιστώνεται η ανάγκη υιοθέτησης ενός διαφορετικού μίγματος παρεμβάσεων το οποίο θα συμβάλλει καλύτερα στην επίτευξη των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων και στόχων της περιφερειακής στρατηγικής;
- 10) Ποιες σημαντικές διαφοροποιήσεις πρέπει να ληφθούν υπόψη στην έκδοση νέων προσκλήσεων ώστε να απλουστευθεί η διαδικασία υποβολής, αξιολόγησης και υλοποίησης των σχεδίων, να προκύψει μεγιστοποίηση της επίτευξης των στόχων κλπ.

Μεθοδολογικά, η προσέγγιση των ανωτέρω αξιολογικών ερωτημάτων βασίστηκε σε τόσο σε **πρωτογενή όσο και σε δευτερογενή δεδομένα**:

Τα **πρωτογενή δεδομένα** αντλήθηκαν μέσω έρευνας πεδίου με κατάλληλα διαμορφωμένα ερωτηματολόγια στους Δικαιούχους των υπό εξέταση δράσεων, καθώς και στον Ενδιάμεσο Φορέα Διαχείρισης. Η έρευνα στον ΕΦ πραγματοποιήθηκε μέσω συνέντευξης. Μέσω της έρευνας επιδιώκεται η άντληση πληροφορίας αναφορικά με την αναγνώριση των αποτελεσμάτων των δράσεων και στη συνέχεια στη διαπίστωση του ρόλου που διαδραμάτισαν τα έργα που υλοποιήθηκαν στη διαμόρφωσή τους, στην αναγνώριση λοιπών παραγόντων και συνθηκών που επέδρασαν, στην προστιθέμενη αξία της δημόσιας χρηματοδότησης, στο πόσο οι αλλαγές που συντελέστηκαν είναι βιώσιμες και διατηρήσιμες μετά την ολοκλήρωση της χρηματοδοτικής στήριξης, στο κατά πόσο, αλλά και στο πώς οι εν λόγω αλλαγές επέδρασαν στους δικαιούχους και στις ομάδες στόχους των δράσεων. Επιπλέον, επιχειρείται να αντληθούν στοιχεία αναφορικά με το ενδιαφέρον των δικαιούχων για μελλοντικές παρεμβάσεις που, σε συνδυασμό με τη Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης της Περιφέρειας, μπορούν να οδηγήσουν στη διαμόρφωση προτάσεων για το μέλλον.

Τα **δευτερογενή δεδομένα** συγκεντρώθηκαν μέσω έρευνας γραφείου και περιλάμβαναν, ενδεικτικά, στοιχεία ΟΠΣ (ημερομηνία αναφοράς: 4/11/2024), προσκλήσεις που εκδόθηκαν από το ΕΠ Ήπειρος 2014-2020, αποφάσεις ένταξης των πράξεων, στρατηγικά κείμενα που προσδιορίζουν το περιβάλλον των δράσεων αναφοράς το όπως το ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 και η Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης, αξιολογήσεις που έχουν εκπονηθεί στο πλαίσιο του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020, καθώς οριζόντιες αξιολογήσεις του ΕΣΠΑ 2014-2020, οι οποίες δύναται να αξιοποιηθούν για τις ανάγκες της μελέτης, αλλά και στρατηγικές που διέπουν τις σχετικές δράσεις όπως η Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης με τις περιφερειακές της απολήξεις, η Βιομηχανία 4.0, το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα, κλπ.

Από τα δευτερογενή στοιχεία της έρευνας γραφείου θα εξαχθούν συμπεράσματα αναφορικά με:

- το σωρευτικό αποτέλεσμα από την εφαρμογή του μίγματος πολιτικής του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 για την υποστήριξη της Περιφερειακής RIS3,
- τον βαθμό συνεισφοράς των δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 στη διαμόρφωση των περιφερειακών μεγεθών, πρωτίστως μέσω της κατανόησης των μηχανισμών που διαμορφώνουν τα αποτελέσματα παρά της ποσοτικής προσέγγισης της συνεισφοράς.

Όσον αφορά την αποτελεσματικότητα των υπό αξιολόγηση δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας, καταρχάς, στο σύνολό τους παρουσίασαν ικανοποιητική **πορεία υλοποίησης σε όρους αποτελεσματικότητας**, καθώς ενεργοποιήθηκε μέσω οχτώ (8) προσκλήσεων, το 21,15% των πόρων του ΕΠ και ολοκληρώνονται περί τις 1.078 πράξεις κρατικών ενισχύσεων συμβασιολογημένης Δ.Δ., ίσης με το 14,86% του ΕΠ, ενώ στο ΕΤΠΑ μοχλεύτηκαν και ιδιωτικοί πόροι ίσοι με το 6,1% της δημόσιας δαπάνης του ΕΠ (στοιχεία ΟΠΣ με ημερομηνία αναφοράς 04/11/2024).

Η υλοποίηση των δράσεων οδήγησε σε απορρόφηση 66,77% της εγκεκριμένης ΔΔ ή 9,92% της Δ.Δ. σε επίπεδο Προγράμματος. Η πορεία υλοποίησης σχεδόν του συνόλου των δράσεων, πλην της εξωστρέφειας, εκτιμάται ικανοποιητική, παρόλο που η πανδημία COVID-19 δημιούργησε επιπλέον διαχειριστικές δυσκολίες για τις επιχειρήσεις, δυσχεραίνοντας την υλοποίηση των χρηματοδοτούμενων έργων και την απορρόφηση των διατιθέμενων πόρων.

Όσον αφορά τη χαμηλή ελκυστικότητα της δράσης για την ενίσχυση της εξωστρέφειας, αιτία φαίνεται να είναι η λανθασμένη εκτίμηση της δυνητικής ζήτησης, καθώς η Περιφέρεια Ηπείρου υλοποιεί αντίστοιχες δράσεις με χρηματοδότηση από άλλους πόρους πλην του ΕΠ, με συμμετοχή επιχειρήσεων σε εκθέσεις στο εξωτερικό, όπου συμμετέχουν επιτυχώς επιχειρήσεις της Περιφέρειας. Ενδεχομένως, οι δράσεις αυτές θεωρούνται περισσότερο ελκυστικές ή/και η χρηματοδότηση επαρκής από τις επιχειρήσεις. Αντίστοιχα, σε παρόμοια δράση που ενεργοποιήθηκε από το τομεακό ΕΠΑΝΕΚ 2014-2020 με τίτλο «ΕΠΙΧΕΙΡΟΥΜΕ ΕΞΩ-Υποστήριξη Διεθνούς Προβολής ΜΜΕ με Εξωστρεφή Προσανατολισμό» καταγράφονται μόλις επτά (7) συμμετοχές από την Περιφέρεια Ηπείρου συνολικού προϋπολογισμού 700 χιλ. με το 50% να αντιστοιχεί στη δημόσια δαπάνη.

Ως προς την **προστιθέμενη αξία της χρηματοδότησης** του προγράμματος, αυτή κρίνεται σημαντική, καθώς συνέβαλε στην αντιμετώπιση ενός εκ των δύο σημαντικότερων εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις στη λειτουργία τους, ήτοι την πρόσβαση σε χρηματοδότηση. Αν και για κάποιες από τις έξι (6) δράσεις υπήρχαν αντίστοιχες προσκλήσεις από τομεακά ΕΠ, σημαντική μερίδα των ωφελούμενων επιχειρήσεων υποστήριξε ότι δε θα υλοποιούσε το έργο για το οποίο χρηματοδοτήθηκε εάν δε χρηματοδοτούταν από το ΕΠ Ήπειρος 2014-2020. Επιπλέον, για το σύνολο των δράσεων, η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων δήλωσε ότι θα υπέβαλε πρόταση για χρηματοδότηση από το νέο Πρόγραμμα Ήπειρος 2021-2027.

Αναφορικά με τους **στόχους των δεικτών εκροών** που είχαν τεθεί σε επίπεδο ΕΠ, έχουν επιτευχθεί πλήρως ή αναμένεται να επιτευχθούν με την ολοκλήρωση των έργων. Η συνεισφορά των έξι (6) δράσεων στους δείκτες αποτελεσμάτων που σχετίζονται με την περιφερειακή RIS3 εκτιμάται αμελητέα, καθώς η ένταση της χρηματοδότησης για δράσεις υποστήριξης της περιφερειακής RIS3 από το ΕΠ, μόνο εν μέρει μπορεί να επηρεάσει τους στόχους αποτελεσμάτων που έχουν τεθεί για τους ειδικούς στόχους που σχετίζονται με τους ΘΣ 1, 2, 3 και 8 της RIS3, καθώς οι δείκτες αποτελεσμάτων του ΕΤΠΑ που υιοθετήθηκαν για

τα ΕΠ της περιόδου 2014-2020 αποτελούν στην ουσία δείκτες περιβάλλοντος (context indicators) για τις στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης, αφού εμπεριέχουν τις επιδράσεις όλων των πηγών χρηματοδότησης που υποστηρίζουν τον οικονομικό μετασχηματισμό σε μια Περιφέρεια.

Ως προς την αποτίμηση της **πορείας υλοποίησης σε όρους αποδοτικότητας**, το γενικό συμπέρασμα που μπορεί να εξαχθεί – αφού ληφθεί ως δεδομένη η αποτελεσματικότητα των δράσεων – είναι ότι η αποδοτικότητα των δράσεων κρίνεται ιδιαίτερα ικανοποιητική. Εξαιρέση αποτελεί η δράση της εξωστρέφειας, η οποία προσέλκυσε μόνο δύο επιχειρήσεις και χρήζει γενικής επανεξέτασης. Σε επίπεδο προγραμματισμού, οι περισσότερες δράσεις παρουσιάζουν μεγάλο εύρος προϋπολογισμού των αντίστοιχων επενδυτικών προτάσεων, καθώς πέραν του εύρους των επιλέξιμων ενεργειών ανά δράση, το οποίο διαμορφώνει τον προϋπολογισμό κάθε πρότασης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και το διαφορετικό μέγεθος των επιχειρήσεων σε συνδυασμό με το γεγονός ότι λόγω της γεωγραφικής διάστασης του ΕΠ, είναι περιορισμένο το πλήθος επιχειρήσεων που μπορεί να στοχεύσει. Σε επίπεδο ενεργοποίησης διαπιστώνεται ότι όλες οι δράσεις που ενεργοποιήθηκαν παρουσίασαν Μέσο Κόστος μικρότερο από τα εκτιμημένα αρχικά μέγιστα επιτρεπόμενα όρια, το οποίο δηλώνει ότι η χρηματοδότηση των δράσεων ήταν επαρκής για την υλοποίηση των επενδυτικών σχεδίων, διαπίστωση η οποία ενισχύεται και από την πραγματοποιούμενη έρευνα πεδίου.

Από τη διερεύνηση του **βαθμού προσέγγισης των στόχων της περιφερειακής RIS3**, προκύπτει πως το σωρευτικό αποτέλεσμα από την εφαρμογή του μίγματος πολιτικής του ΕΠ για την υποστήριξη της περιφερειακής RIS3 υπήρξε αρκετά ικανοποιητικό. Σχεδόν όλοι οι στόχοι που τέθηκαν και οι διαπιστωμένες ανάγκες των φορέων έχουν καλυφθεί. Το μόνο πεδίο δραστηριοποίησης που δεν εκδηλώθηκε ενδιαφέρον είναι ο τομέας της δημιουργικής βιομηχανίας και η ενίσχυση επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των ΤΠΕ που δεν ενεργοποιήθηκε λόγω της μετακίνησης πόρων για τη χρηματοδότηση των μέτρων ενίσχυσης λόγω COVID-19.

Στα θετικά στοιχεία συγκαταλέγονται το ευρύ μίγμα πολιτικής, καθώς και το μοναδικό για τις ελληνικές Περιφέρειες, εργαλείο πολιτικής της RIS3 «Κίνητρα για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα» που ενεργοποιήθηκε και υλοποιήθηκε με επιτυχία μέσω της πρόσκλησης για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα. Η συγκεκριμένη πρόσκληση παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον διότι απαντά στο διαπιστωμένο πρόβλημα υλοποίησης δράσεων ΕΤΑΚ από τις επιχειρήσεις, εξαιτίας της έλλειψης προσωπικού υψηλής επιστημονικής εξειδίκευσης. Η Περιφέρεια Ηπείρου ήταν η μοναδική Περιφέρεια που υλοποίησε παρόμοια παρέμβαση.

Το ΕΠ παρουσίασε μια σχετικά υψηλή ενεργοποίηση πράξεων της περιφερειακής RIS3, με την Ήπειρο να είναι μία από τέσσερις Περιφέρειες που επένδυσαν σημαντικό ποσοστό της δημόσιας δαπάνης προς υποστήριξη της περιφερειακής RIS3 μέσω του ΕΠ, για να εφαρμόσουν δράσεις που δεν καλύπτονταν από τα τομεακά ΕΠ ώστε να εξυπηρετήσουν τις ειδικές ανάγκες τους. Το παραπάνω αποτελεί και ένδειξη τόσο της ωριμότητας του Συστήματος Διακυβέρνησης της περιφερειακής RIS3 της Περιφέρειας στο να σχεδιάζει και να υλοποιεί στοχευμένες και τοποκεντρικές πολιτικές, όσο και της προστιθέμενης αξίας του ΕΠ στην υποστήριξη της περιφερειακής RIS3. Τέλος, η ΔΕΑ εφαρμόστηκε με επιτυχία στην Ήπειρο καλύπτοντας το σύνολο των τομέων προτεραιότητας που είχαν αναγνωριστεί,

επηρεάζοντας ωστόσο εν μέρει το περιεχόμενο και τη στόχευση κάποιων προσκλήσεων, κυρίως μέσω συζητήσεων σε προσχέδια προσκλήσεων πριν την τελική τους διαμόρφωση.

Η συνεργασία των επιχειρήσεων και των ερευνητικών φορέων τους παρείχε τη δυνατότητα εμπορικής αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων και συνέβαλε στη **δημιουργία νέων προϊόντων ή στη βελτίωση των υπαρχόντων**, ενώ βελτίωσε τις επιχειρήσεις σε διάφορα θεματικά πεδία, κυρίως όσον αφορά τις επιστημονικές, τεχνολογικές ή ερευνητικές ικανότητές τους, και την ικανότητά τους για ερευνητικές συνεργασίες. Επίσης, από την πλειονότητα των ερευνητικών φορέων αναγνωρίστηκε ως προστιθέμενη αξία της συνεργασίας τους με τις επιχειρήσεις η καλύτερη κατανόηση και βελτίωση της ικανότητάς τους σχετικά με τη σύνδεση της έρευνας με τις ανάγκες της αγοράς. Η συμβολή της δράσης των ερευνητικών συνεργατικών σχημάτων μπορεί να θεωρηθεί θετική σε αυτό το επίπεδο, καθώς συνεισέφερε σε κάποιο βαθμό στην εμπέδωση μιας κουλτούρας συνεργασίας και στη στροφή κάποιων επιχειρήσεων, από την αναζήτηση επιδοτήσεων για εξοπλισμό, προς δράσεις ανάπτυξης και μεταφοράς τεχνογνωσίας. Στα αρνητικά στοιχεία καταγράφεται η κατάθεση μόλις πέντε (5) αιτήσεων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στο πλαίσιο των ερευνητικών έργων, το οποίο δηλώνει την έλλειψη στις επιχειρήσεις κουλτούρας γύρω από τις πατέντες ή γνώσης των τρόπων για την εμπορική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων ενός ερευνητικού έργου.

Ως προς την ποιοτική αποτίμηση της αποτελεσματικότητας των έξι (6) δράσεων, **οι δράσεις συνέβαλαν**, κατά περίπτωση, **στο να επέλθουν ικανοποιητικά αποτελέσματα** στην απασχόληση, στην εξωστρέφεια και στη βελτίωση της καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, ως προς την απασχόληση, η συμβολή του συνόλου των δράσεων κρίνεται ιδιαίτερα ικανοποιητική, λόγω της δημιουργίας και διατήρησης νέων θέσεων εργασίας αλλά και της διατήρησης των υφιστάμενων θέσεων εργασίας μετά την υλοποίηση της επένδυσης. Σημαντικό ποσοστό επιχειρήσεων διατήρησαν όλους ή μέρος των προσληφθέντων ή τη θέση που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο των δράσεων, συμπεριλαμβανομένης της δράσης πρόσληψης προσωπικού υψηλών τυπικών προσόντων για το διάστημα μετά την ολοκλήρωση της χρηματοδότησης και την υποχρεωτική διατήρηση της θέσης εργασίας για συγκεκριμένο διάστημα χωρίς επιδότηση.

Επιπλέον, οι δράσεις συνεισέφεραν παράλληλα σε κάποιον βαθμό στην ενσωμάτωση εξειδικευμένης τεχνογνωσίας και στη δημιουργία ανθρώπινου κεφαλαίου για τη διαχείριση της ενσωμάτωσης της έρευνας και της καινοτομίας στη λειτουργία των επιχειρήσεων, καθώς προσελήφθησαν νέοι επιστήμονες ή ερευνητές, ενώ μικρό αλλά σημαντικό ποσοστό επιχειρήσεων δημιούργησαν νέες θέσεις εργασίας μετά την υλοποίηση του έργου, σε κάποιες περιπτώσεις υψηλών προσόντων. Συνολικά οι έξι (6) δράσεις συνέβαλλαν στην αντιμετώπιση ενός εκ των δύο σημαντικότερων εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις στη λειτουργία τους, της έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού.

Ως προς την εξωστρέφεια, πολλές επιχειρήσεις κατέδειξαν στα οφέλη την είσοδό τους σε νέες γεωγραφικές ή προϊόντικές αγορές, ενώ η ίδια η δράση του e-επιχειρείν στόχευσε στην εξωστρέφεια των επιχειρήσεων. Αναφορικά με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, οι δράσεις επιχειρηματικότητας και καινοτομίας του ΕΠ φαίνεται να συνέβαλλαν ουσιαστικά, μέσω της βελτίωσης της ποιότητας των προσφερόμενων προϊόντων/υπηρεσιών, των μεθόδων παραγωγής, της διεύρυνσης του πελατολογίου των

επιχειρήσεων, της αύξησης του κύκλου εργασιών τους και της βελτίωσης της φήμης (brand) τους.

Σχετικά με την ενίσχυση και την προώθηση της καινοτομίας, καθόσον η δράση υιοθέτησης καινοτομιών είχε τη μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα και απευθύνθηκε σε μεγάλο εύρος των επιχειρήσεων της Περιφέρειας σε τομείς σχετικούς με την περιφερειακή RIS3, εκτιμάται ποιοτικά ότι δημιουργεί τις προϋποθέσεις για να συνεισφέρει περαιτέρω στο επίπεδο της Περιφέρειας Ηπείρου. Αν και το μέγεθος της δράσης δεν είναι ικανό για την εκτίμηση της συνεισφοράς στα περιφερειακά μεγέθη καινοτομίας, παρόλα αυτά η ανάδειξη από την έρευνα πεδίου σημαντικών αποτελεσμάτων (πολλά εκ των οποίων μεσοπρόθεσμα) στις 53 επιχειρήσεις της Περιφέρειας που υλοποίησαν έργα καινοτομίας, καταδεικνύει τον θετικό αντίκτυπο και την ύπαρξη μηχανισμών που μπορούν να συνεισφέρουν στη διαμόρφωση των περιφερειακών μεγεθών.

Ως προς τους **παράγοντες στους οποίους οφείλονται οι σημαντικότερες καθυστερήσεις** στην υλοποίηση των δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας, διακρίνονται σε εξωγενείς όσο και ενδογενείς. Η απουσία κατάλληλων μηχανισμών και συστημάτων, ο διοικητικός φόρτος για τη διαχείριση των έργων, καθώς και η έλλειψη ρευστότητας, καταδείχθηκαν ως οι σημαντικότεροι ενδογενείς παράγοντες. Η οικονομική και η ενεργειακή κρίση, καθώς και η αύξηση του κόστους των πρώτων υλών καταδεικνύονται ως οι σημαντικότεροι εξωγενείς παράγοντες. Μεμονωμένα αναδείχτηκαν κάποια χαρακτηριστικά σε επίπεδο σχεδιασμού της δράσης που δυσκόλεψαν τις επιχειρήσεις στην υλοποίηση των χρηματοδοτούμενων έργων τους. Συγκεκριμένα, στην πρόσκληση της απασχόλησης ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα, οι επιχειρήσεις δυσκολεύτηκαν στην εξεύρεση των κατάλληλων ατόμων με βάση τις προδιαγραφές της πρόσκλησης ή των κατάλληλων αντικαταστάσεων στην περίπτωση αποχωρήσεων, αλλά και με το απαιτούμενο διάστημα ανεργίας που έπρεπε να διαθέτουν για να είναι επιλέξιμα τα άτομα.

Επιπλέον, σημειώνεται ότι η έναρξη εφαρμογής των δράσεων ειδικά του ΑΠ 1 (ΘΣ1, 2 και 3) του ΕΠ επηρεάστηκε από πολλούς παράγοντες μεταξύ των οποίων ήταν (1) οι δυσχέρειες που παρουσιάστηκαν στην υποχρεωτική εφαρμογή του ΠΣΚΕ, οι οποίες επηρέασαν σημαντικά την πρόοδο υλοποίησης των δράσεων κρατικών ενισχύσεων των ΘΣ 1, 2 & 3, (2) η καθυστέρηση ενεργοποίησης των παρεμβάσεων των ΘΣ 1 και 2 εξαιτίας των σχετικών αιρεσιμοτήτων και αυτοδεσμεύσεων, (3) η περαιτέρω επιβάρυνση ενεργοποίησης παρεμβάσεων του ΘΣ 2 από την εφαρμογή της νέας διαδικασίας εξέτασης τους και της έγκρισής τους από τη Γενική Γραμματεία Ψηφιακής Πολιτικής, η οποία ως νέα δομή, χρειάστηκε ένα σημαντικό χρονικό διάστημα για να οργανώσει τη λειτουργία της και να στελεχωθεί, ώστε να ανταποκρίνεται εγκαίρως στα σχετικά αιτήματα των φορέων, (4) οι νομικής μορφής δυσκολίες που παρουσιάστηκαν στη διαδικασία επιλογής Ενδιάμεσου Φορέα, και (5) η θέσπιση του νέου κανονιστικού πλαισίου για τα Χρηματοδοτικά Εργαλεία της περιόδου 2014-2020 και οι ενέργειες που απαιτήθηκαν για την επικαιροποίηση των ex-ante αξιολογήσεών τους.

Επίσης, αν και η πλειονότητα των επιχειρήσεων δεν αντιμετώπισε δυσκολίες κατά την υποβολή και έγκριση χρηματοδότησης των επενδυτικών σχεδίων τους, παρόλα αυτά αναδείχτηκαν παράγοντες που επηρέασαν σε κάποιον βαθμό την πορεία εφαρμογής των δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας του ΕΠ και χρήζουν βελτίωσης προς την κατεύθυνση της απλοποίησης για μεγιστοποίηση της επίτευξης των στόχων. Σε αυτούς

συγκαταλέγονται η αυξημένη γραφειοκρατία και οι καθυστερήσεις κατά την αξιολόγηση και την έγκριση της χρηματοδότησης, ενώ σημαντικός είναι ο προβληματισμός που εκφράστηκε για τη γενικότητα της έννοιας της καινοτομίας και την ανάγκη εφαρμογής κατάλληλων αντικειμενικών κριτηρίων κατά την αξιολόγηση καινοτομικών επενδυτικών σχεδίων.

Αναφορικά με τους **εξωτερικούς παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την επίτευξη των αναμενόμενων στόχων και αποτελεσμάτων** σημειώνεται ότι οι βασικές σχεδιαστικές παραδοχές και η στρατηγική στόχευση του ΕΠ (και των έξι (6) δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας) ήταν για την εξυπηρέτηση των αναγκών της περιφερειακής εξειδίκευσης και της προστασίας του ανθρώπινου δυναμικού έναντι των δραματικών αλλαγών και προκλήσεων που επέβαλε η παρατεταμένη δημοσιονομική και οικονομική κρίση. Οι έκτακτες πολιτικοοικονομικές καταστάσεις, όπως η οικονομική κρίση στην αρχή της περιόδου και η κρίση λόγω της πανδημίας COVID-19 στο τέλος της, αλλά και η ενεργειακή κρίση, λόγω του πολέμου στην Ουκρανία, όχι μόνο επέφεραν καθυστερήσεις και επηρέασαν την πορεία υλοποίησης των δράσεων, αλλά διαμόρφωσαν παράλληλα τον διαθέσιμο προϋπολογισμό και τη στόχευση των δράσεων.

Επιπλέον, δεδομένου ότι οι θεματικές περιοχές εξειδίκευσης της περιφερειακής RIS3 (την οποία υπηρετούν οι δράσεις επιχειρηματικότητας και καινοτομίας του ΕΠ) υποβοηθούνται από οριζόντιες τεχνολογικές αναβαθμίσεις που αφορούν σε καθαρές «πράσινες τεχνολογίες», ΤΠΕ, μεταφορές και logistics, στο ανθρώπινο δυναμικό και στη νεανική επιχειρηματικότητα, στο λιανεμπόριο και χονδρεμπόριο, και σε διεθνείς/διασυνοριακές συνεργασίες, καθίσταται σαφής η σύνδεση και επιρροή των εθνικών πολιτικών στις παρεμβάσεις του ΕΠ, όπως η ενίσχυση της εξωστρέφειας και οι στόχοι της χώρας σε σχέση με τη Στρατηγική Ε2020, αλλά και διατυπωμένων εθνικών στρατηγικών όπως η ψηφιακή στρατηγική, και η στρατηγική Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης & Καινοτομίας.

Εξάλλου, όπως προκύπτει και από τις αξιολογήσεις εφαρμογής του ΕΠ, η λογική παρέμβασης διασφαλίζει τη συνάφεια του ΕΠ με τις εξελίξεις τόσο στους τομείς πολιτικής όπου εστιάζουν οι παρεμβάσεις του, όσο και στο ευρύτερο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον της Περιφέρειας Ηπείρου, καθώς και με τα προβλήματα και τις ανάγκες όπως διαμορφώνονται από την κοινωνικοοικονομική κατάσταση της Περιφέρειας (δημογραφικά χαρακτηριστικά, παραγωγική δομή και οικονομικές επιδόσεις και τάσεις, αγορά εργασίας, αλλαγές στην περιφερειακή ανταγωνιστικότητα, ΕΤΑΚ, δείκτες ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας (DESI), οικονομική δραστηριότητα MME, κλπ.).

Τα συμπεράσματα από την επεξεργασία των πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων, σε συνδυασμό με τα ευρήματα της έρευνας πεδίου όπου επιχειρήθηκε να συγκεντρωθούν στοιχεία αναφορικά με το ενδιαφέρον των δικαιούχων για μελλοντικές παρεμβάσεις, οδηγούν στη διαμόρφωση προτάσεων που μπορούν να αποτελέσουν δεδομένα εισόδου για τη διαμόρφωση επιλογών ενίσχυσης της έρευνας, της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας κατά τον σχεδιασμό δράσεων του νέου Προγράμματος Έπαιρος 2021-2027, σε συνδυασμό με τη Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης της Περιφέρειας Ηπείρου.

- Αναφορικά με την **ανάγκη υιοθέτησης ενός διαφορετικού μίγματος παρεμβάσεων**, με δεδομένο ότι το σωρευτικό αποτέλεσμα από την εφαρμογή του μίγματος πολιτικής του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 για την υποστήριξη της περιφερειακής RIS3, κρίνεται αρκετά ικανοποιητικό, δεν προκύπτει η ανάγκη μεγάλων διαφοροποιήσεων,

παρά μόνο διορθωτικών προτάσεων που θα συνέβαλλαν στην επίτευξη των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων και στόχων της στρατηγικής της Περιφέρειας. Συγκεκριμένα, η εξέλιξη αντίστοιχων μελλοντικών δράσεων **έρευνας** μπορεί να αφορά στην εμπορική αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων, καθώς και στην ενίσχυση της έρευνας στις επιχειρήσεις χωρίς την απαίτηση συνεργασίας με φορείς έρευνας.

- Ως προς την **ψηφιακή μετάβαση** των επιχειρήσεων, η εξέλιξη μελλοντικών δράσεων μπορεί να αφορά στη μετατόπιση από το e-επιχειρείν, στις επενδύσεις για τεχνολογίες αιχμής ή υπερπροηγμένες, και για σύγχρονα ψηφιακά και τεχνολογικά εργαλεία που μπορούν να βελτιώσουν τη λειτουργία των επιχειρήσεων και τη θέση τους στην αγορά, παρέχοντας στοχευμένη στήριξη βάσει του επιπέδου ψηφιακής/τεχνολογικής ωριμότητας κάθε επιχείρησης.
- Όσον αφορά στην εξέλιξη μελλοντικών δράσεων **καινοτομίας**, μπορεί να αφορά στη στόχευση για επενδύσεις σε προηγμένα συστήματα παραγωγής, βιομηχανικού αυτοματισμού και ρομποτικής, καθώς και για υπερπροηγμένες τεχνολογίες, και τεχνολογίες αιχμής, παρέχοντας στοχευμένη στήριξη βάσει του επιπέδου καινοτομίας ή και ψηφιακής/τεχνολογικής ωριμότητας κάθε επιχείρησης.
- Σχετικά με την ενίσχυση της **εξωστρέφειας** των επιχειρήσεων, η εξέλιξη μελλοντικών δράσεων μπορεί να στοχεύει στην οργανωτική υποστήριξη των επιχειρήσεων παράλληλα με την κάλυψη της συμμετοχής τους σε διεθνείς εκθέσεις και εμπορικές αποστολές, καθώς και ο συνδυασμός στην ίδια πρόσκληση χρηματοδότησης για εξωστρέφεια με χρηματοδότηση άλλων δραστηριοτήτων διαπιστωμένα πιο ελκυστικών για τις επιχειρήσεις.
- Αναφορικά με την εξέλιξη μελλοντικών δράσεων **εκσυγχρονισμού**, μπορεί να αφορά στην πράσινη και ψηφιακή μετάβαση των επιχειρήσεων, μέσω επενδύσεων σε καθαρές και αποδοτικές «πράσινες» τεχνολογίες που βελτιώνουν την ενεργειακή απόδοση και μειώνουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, καθώς και σε θέματα ολικής ποιότητας και τεχνολογικής καινοτομίας με την ενσωμάτωση τεχνολογιών αιχμής για την παραγωγή «έξυπνων» προϊόντων και υπηρεσιών, παρέχοντας στοχευμένη στήριξη βάσει του επιπέδου ενεργειακής απόδοσης ή τεχνολογικής ωριμότητας κάθε επιχείρησης.
- Τέλος, η εξέλιξη μελλοντικών δράσεων **απασχόλησης ανέργων**, μπορεί να αφορά στη διατήρηση των ελκυστικών χαρακτηριστικών της επιτυχημένης αντίστοιχης δράσης της περιόδου 2014-2020, αυξάνοντας την ευελιξία των χαρακτηριστικών που δυσκόλεψαν τις επιχειρήσεις, καθώς και στη στόχευση της δράσης, εκτός από ανέργους, και σε νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας (ειδικά με προφίλ IT) και σε επιστημονικό προσωπικό για συμμετοχή σε ερευνητικές δραστηριότητες των επιχειρήσεων, σε συνεργασία π.χ. με τα ακαδημαϊκά ιδρύματα της Περιφέρειας ή και όμορων Περιφερειών.

Επιπλέον, το μίγμα παρεμβάσεων για την περίοδο 2021-2027 μπορεί να εμπλουτιστεί με δράσεις ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης για την ανάπτυξη ικανοτήτων καινοτομίας, ψηφιακών ή και «πράσινων» δεξιοτήτων, με δράσεις για τη στήριξη νέων καινοτόμων ιδεών και τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων (μεταξύ άλλων και μέσω οργανωμένων υποδοχέων επιχειρήσεων/θερμοκοιτίδων), αλλά και με δράσεις για τη δημιουργία συστάδων

επιχειρήσεων (clusters) που δεν ενεργοποιήθηκαν στην περίοδο 2014-2020, αλλά στη νέα περίοδο 2021-2027 αποκτούν μια νέα δυναμική, μετά την επιτυχή ολοκλήρωση πλήθους επενδυτικών σχεδίων των επιχειρήσεων της Περιφέρειας.

Επίσης, το μίγμα παρεμβάσεων εμπλουτίζεται με τις δράσεις που έχουν συμπεριληφθεί στο εγκεκριμένο Πρόγραμμα Ήπειρος 2021-2027, στον Ειδικό Στόχο 1.1 «Ανάπτυξη και ενίσχυση των ικανοτήτων έρευνας και καινοτομίας και αξιοποίηση των προηγμένων τεχνολογιών», για τον εκσυγχρονισμό, την αναβάθμιση, τη δημιουργία ερευνητικών υποδομών δημόσιων ερευνητικών κέντρων και πανεπιστημιακών εργαστηρίων έρευνας και ανάπτυξης, και για τον Μηχανισμό υποστήριξης του οικοσυστήματος Έρευνας και Καινοτομίας στην Περιφέρεια Ηπείρου.

Στις οριζόντιες προτάσεις για μελλοντικές δράσεις έρευνας επιχειρηματικότητας και καινοτομίας περιλαμβάνονται:

- η εστίαση στους τομείς της νέας περιφερειακής RIS3 της περιόδου 2021-2027 (Βιώσιμη Ανάπτυξη, Νέα Ψηφιακή Επιχειρηματικότητα, Περιβάλλον-Ενέργεια, Βιομηχανία της Εμπειρίας, Υγεία-Ευεξία και Αγροδιατροφή),
- η στόχευση σε γνωστικά/τεχνολογικά αντικείμενα που αναδεικνύονται από το πλαίσιο σύγχρονων ευρωπαϊκών και εθνικών στρατηγικών (πχ Εθνική Στρατηγική Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας, περιφερειακή διάσταση της ΕΣΕΕ, S.T.E.P.-Strategic Technologies for Europe Platform, Βιομηχανία 4.0, Σχέδιο για τη μετάβαση της Ελλάδας στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης, κλπ.),
- η μεγαλύτερη εμπλοκή των επιχειρήσεων στα στάδια της διαβούλευσης και του σχεδιασμού, και η εφαρμογή της ΔΕΑ σύμφωνα με τη μεθοδολογία που ανέπτυξε το Ινστιτούτο Μελλοντικών Τεχνολογικών Μελετών (Institute for Prospective Technological Studies – IPTS) του Κοινού Κέντρου Ερευνών (Joint Research Centre – JRC), για λόγους κοινής μεθοδολογικής προσέγγισης με την ΕΣΕΕ,
- η σταυροειδής χρηματοδότηση μέσω της κοινής στήριξης από ΕΤΠΑ και ΕΚΤ+ του άρθρου 25 του ΚΚΔ με την επιφύλαξη ορίου 15%,
- η διεύρυνση της στόχευσης σε επιχειρήσεις όλων των τομέων της οικονομίας, υπό την προϋπόθεση να τεκμηριώνεται συνέργεια των ενισχυόμενων επενδύσεων με τους τομείς της περιφερειακής RIS3,
- η εξέταση πιο ευέλικτων μέσων εφαρμογής όπως πχ μέσω κουπονιών καινοτομίας/τεχνολογίας ή μέσω των επιλογών απλοποιημένων δαπανών (SCOs-Simplified Cost Options) μετά από κατάλληλη κοστολόγηση,
- η επιδίωξη της συμμετοχής επιχειρήσεων μεγαλύτερου μεγέθους καθώς, η συχνή εφαρμογή του καθεστώτος ενίσχυσης de Minimis περιορίζει τα επιλέξιμα επενδυτικά σχέδια κυρίως σε χαμηλότερου κόστους επενδύσεις με περιορισμένη προστιθέμενη αξία και αποθαρρύνει μεγαλύτερου μεγέθους επιχειρήσεις να συμμετάσχουν,
- η αντιμετώπιση της υπερσυγκέντρωσης των ωφελούμενων επιχειρήσεων σε συγκεκριμένες περιφερειακές ενότητες, μέσω της στόχευσης κάποιων δράσεων στους τομείς της γαλάζιας οικονομίας (blue economy) ώστε να ενεργοποιηθούν ενδεχομένως και οι περιφερειακές ενότητες της παράκτιας ζώνης της Ηπείρου,

- η διάθεση αυξημένου ύψους χρηματοδότησης για προτάσεις που συμβάλουν στη στρατηγική ανάπτυξη της Περιφέρειας, και
- η διαμόρφωση εμβληματικών έργων RIS3.

Επιπλέον, στις προτάσεις για **διαφοροποιήσεις που πρέπει να ληφθούν υπόψη στην έκδοση νέων προσκλήσεων**, ώστε να απλουστευθεί η διαδικασία έγκρισης της χρηματοδότησης (υποβολής, αξιολόγησης) και υλοποίησης των σχεδίων, και να προκύψει μεγιστοποίηση της επίτευξης των στόχων, περιλαμβάνονται η βελτίωση της πλατφόρμας διαχείρισης, η μείωση του απαιτούμενου χρόνου αξιολόγησης των προτάσεων (ειδικά για τα έργα με πρόσημο καινοτομίας ώστε να διατηρούν τον καινοτόμο χαρακτήρα τους), η μείωση στο ελάχιστο του αριθμού των απαιτούμενων δικαιολογητικών, καθώς και να ληφθούν υπόψη αυτοματοποιήσεις προς την κατεύθυνση της επιτάχυνσης των διαδικασιών των κρατικών ενισχύσεων, όπως η βελτίωση του ελέγχου σώρευσης (πχ με εξωσυστημικό έλεγχο σώρευσης παράλληλα με τον έλεγχο του ΟΠΣΚΕ), αλλά και η αξιοποίηση διεπαφών με κατάλληλα πληροφοριακά συστήματα (για παράδειγμα, όπου απαιτείται, μαζική ανάκτηση κύκλου εργασιών Ε3 επιχειρήσεων από την ΑΑΔΕ, αυτόματος υπολογισμός ΕΜΕ χωρίς υποβολή δικαιολογητικών από το σύστημα Εργάνη, ad hoc έλεγχος ενεργών ΑΦΜ (μη διακοπής ΑΦΜ) και ενεργών ΚΑΔ από το μητρώο taxis, κλπ).

Ταυτόχρονα, λαμβάνοντας υπόψη τις πολλαπλές πηγές ενημέρωσης των επιχειρήσεων για θέματα επιχειρηματικότητας, αλλά και τον μεγάλο αριθμό δράσεων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο που δυσχεραίνει τις επιχειρήσεις στον εντοπισμό των κατάλληλων ευκαιριών χρηματοδότησης, αναδεικνύεται η ανάγκη για ένα ενιαίο σημείο πληροφόρησης των επιχειρήσεων για όλες τις πηγές και τα προγράμματα χρηματοδότησης, γεγονός που θα μπορούσε να συμβάλει και στον καλύτερο συντονισμό και την αποφυγή ανταγωνιστικών μεταξύ τους δράσεων.

Επίσης, όπως προέκυψε από τις απαντήσεις των ερευνητικών φορέων των σχημάτων συνεργασίας σχετικά με τους παράγοντες που θεωρούν ότι επηρεάζουν την απόδοση των επενδύσεων σε ΕΤΑΚ στην Ήπειρο, με την πλειονότητα να συγκλίνει στη (μη) ικανότητα των θεσμών στο τοπικό επίπεδο να διαμορφώσουν στρατηγική μετασχηματισμού του παραγωγικού συστήματος, με δεύτερη επικρατέστερη άποψη την περιορισμένη διάχυση της γνώσης και το κόστος πρόσβασης σε προηγμένες τεχνολογίες, σημαντική θα ήταν για το μέλλον η δημιουργία δομών και μηχανισμών που βοηθούν τις επιχειρήσεις να εντοπίσουν τις ανάγκες τους και να τις συνδέσουν με συγκεκριμένες δράσεις χρηματοδότησης όπως η δημιουργία ενός μόνιμου πυρήνα διαβούλευσης και σχεδιασμού στην Περιφέρεια με τη συμμετοχή των ενδογενών αναπτυξιακών παραγόντων αυτής, η ανάπτυξη δομών διασύνδεσης επιχειρήσεων με κατάλληλα ακαδημαϊκά και ερευνητικά κέντρα, ή και η δημιουργία μακροπρόθεσμα μόνιμων δομών συνεργασίας επιχειρήσεων (clustering καινοτομίας) σε περιφερειακό επίπεδο.

1. Εισαγωγή

1.1. Πλαίσιο και στόχοι του έργου

Το παραδοτέο εκπονείται στο πλαίσιο του έργου (εμπειρογνωμοσύνης) «Διερεύνηση αποτελεσμάτων δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας του ΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου 2014-2020», σύμφωνα με την από 12/6/2024 Σύμβαση μεταξύ της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης Προγράμματος «Ηπειρος» και της εταιρείας «ΕΕΟ GROUP Α.Ε.».

Σκοπός του έργου είναι η διερεύνηση των αποτελεσμάτων των δράσεων έρευνας, καινοτομίας και επιχειρηματικότητας που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 όσον αφορά την αποτελεσματικότητα, την αποδοτικότητα και τις επιπτώσεις και η διερεύνηση αν οι παρεμβάσεις που υλοποιήθηκαν ήταν χρήσιμες και συνέβαλαν στην επίλυση των προβλημάτων που αρχικά στόχευαν. Παράλληλα, στοχεύει να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για την προετοιμασία αντίστοιχων δράσεων για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027.

Ως ειδικότεροι στόχοι της εμπειρογνωμοσύνης τίθενται οι εξής:

- να αναγνωρίσει πόσο αποδοτικές, ή μη ήταν οι παρεμβάσεις ως προς τον τρόπο χρήσης των πόρων,
- να αναλύσει αν επιτεύχθηκαν τα επιθυμητά αποτελέσματα, καθώς και να εντοπίσει τους λόγους για τους οποίους αυτά επιτεύχθηκαν ή δεν επιτεύχθηκαν,
- να εκτιμήσει κατά πόσο έχουν προστιθέμενη αξία οι αξιολογούμενες παρεμβάσεις/προσκλήσεις,
- να εντοπίσει τα σημεία των προσκλήσεων, που ενδεχομένως χρειάζονται τροποποίηση ώστε να απλουστευθεί η διαδικασία υποβολής, αξιολόγησης και υλοποίησης των σχεδίων, να προκύψει μεγιστοποίηση της επίτευξης των στόχων κλπ.

Πιο συγκεκριμένα, το φυσικό αντικείμενο του έργου αφορά παρεμβάσεις των ακόλουθων Ειδικών Στόχων του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020:

- Επενδυτική Προτεραιότητα 1.b / ΕΣ 1.2.1 Ανάπτυξη των συνεργασιών μεταξύ ερευνητικών φορέων και επιχειρήσεων της Περιφέρειας.
- Επενδυτική Προτεραιότητα 2.b / ΕΣ 2.2.1 Αύξηση προσφοράς και ζήτησης για προϊόντα και υπηρεσίες ΤΠΕ στην τοπική επιχειρηματικότητα.
- Επενδυτική Προτεραιότητα 3.a / ΕΣ 3.1.1 Αύξηση των καινοτόμων ΜΜΕ στους τομείς της RIS3 της Περιφέρειας.
- Επενδυτική Προτεραιότητα 3.b / ΕΣ 3.2.1 Βελτίωση της εξωστρέφειας των ΜΜΕ της Περιφέρειας.
- Επενδυτική Προτεραιότητας 3.c / ΕΣ 3.3.1 Βελτίωση του τεχνολογικού επιπέδου των ΜΜΕ της Περιφέρειας.
- Επενδυτική Προτεραιότητα 8.i / ΕΣ 8.1.1 Αύξηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα.

Το παρόν, αποτελεί το **3^ο παραδοτέο «Αξιολόγηση δεδομένων (τελική έκθεση)»** και διαρθρώνεται στα ακόλουθα κεφάλαια:

- Το **πρώτο κεφάλαιο** έχει εισαγωγικό χαρακτήρα και σε αυτό γίνεται παρουσίαση **του πλαισίου αναφοράς και των στόχων του έργου**, καθώς και της **μεθοδολογικής προσέγγισης** που ακολουθήθηκε για την εκπόνησή του.

- Το **δεύτερο κεφάλαιο** περιλαμβάνει τη **συνοπτική παρουσίαση των πηγών πληροφόρησης** που αξιοποιήθηκαν (πρωτογενή και δευτερογενή δεδομένα).
- Το **τρίτο κεφάλαιο** περιλαμβάνει **την αξιολόγηση των παρεμβάσεων** (ως προς την αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα, καταλληλότητα σχεδιασμού, διατύπωση προτάσεων).
- Το **Παράρτημα** του παραδοτέου, στο οποίο παρατίθενται οι **αναλυτικοί πίνακες στοιχείων** που αξιοποιήθηκαν για την αξιολόγηση των παρεμβάσεων, η **αναλυτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων των πρωτογενών ερευνών**, καθώς και τα **συμπληρωμένα ερωτηματολόγια** που συγκεντρώθηκαν από τις πρωτογενείς έρευνες.

1.2. Μεθοδολογική προσέγγιση

Αντικείμενο της εμπειρογνωμοσύνης αποτελούν οι κάτωθι έξι (6) δράσεις έρευνας, καινοτομίας και επιχειρηματικότητας που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του ΕΠ Ήπειρος 2014 - 2020:

- «Ενίσχυση Επιχειρήσεων για ερευνητικά έργα στους τομείς αγροδιατροφής, δημιουργικής βιομηχανίας, ΤΠΕ, υγείας και βιοτεχνολογίας» στο πλαίσιο της Επ.Προτ. 1b.
- «Ηλεκτρονικό επιχειρείν (e-business)» στο πλαίσιο της Επ.Προτ. 2b.
- «Ενίσχυση υφιστάμενων ΜΜΕ για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών» στο πλαίσιο της Επ.Προτ. 3a.
- «Εκπόνηση και εφαρμογή επιχειρησιακών σχεδίων για οργανωτική αναδιάρθρωση και προσανατολισμό στην εξωστρέφεια» στο πλαίσιο της Επ.Προτ. 3b.
- «Ενίσχυση ΜΜΕ για επενδύσεις τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και εξοικονόμησης ενέργειας» στο πλαίσιο της Επ.Προτ. 3c.
- «Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων των τομέων αιχμής της Περιφέρειας Ηπείρου για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα» στο πλαίσιο της Επ.Προτ. 8i.

Σε όλες τις δράσεις Ενδιάμεσος Φορέας ήταν η **Δ/ση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού (ΔΙΑΠ) Περιφέρειας Ηπείρου**, η οποία είχε την ευθύνη της υποδοχής και αξιολόγησης των προτάσεων, καθώς και της παρακολούθησης της υλοποίησης των ενταγμένων έργων.

Για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των ανωτέρω δράσεων, διερευνήθηκαν τα ακόλουθα αξιολογικά ερωτήματα:

- 1) Ποια είναι η αποτίμηση της πορείας υλοποίησης των παρεμβάσεων σε όρους αποτελεσματικότητας; Θεωρείται ικανοποιητική ή όχι;
- 2) Σε ποιον βαθμό έχουν επιτευχθεί οι στόχοι που έχουν τεθεί σε επίπεδο δεικτών εκροής;
- 3) Ποια είναι η αποτίμηση της πορείας υλοποίησης των παρεμβάσεων σε όρους αποδοτικότητας; Θεωρείται ικανοποιητική ή όχι;
- 4) Έχουν προσεγγιστεί οι στόχοι της Περιφερειακής RIS3 σε ικανοποιητικό βαθμό;
- 5) Η συνεργασία των επιχειρήσεων και των ερευνητικών φορέων συνέβαλλε στη δημιουργία νέων προϊόντων ή στη βελτίωση των υπαρχόντων;

- 6) Η υλοποίηση των δράσεων συνέβαλε:
- v. στην αύξηση της απασχόλησης;
 - vi. στη δημιουργία νέων καινοτόμων επιχειρήσεων;
 - vii. στην αύξηση της εξωστρέφειας;
 - viii. στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων;
- 7) Πού εντοπίζονται σημαντικές καθυστερήσεις στην υλοποίηση των παρεμβάσεων; Σε ποιους παράγοντες οφείλονται οι καθυστερήσεις αυτές;
- 8) Σε ποιον βαθμό εντοπίζονται εξωτερικοί παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την επίτευξη των αναμενόμενων στόχων και αποτελεσμάτων (πχ. Εθνικές πολιτικές, οικονομικές τάσεις, αλλαγές στην περιφερειακή ανταγωνιστικότητα, έκτακτες πολιτικοοικονομικές καταστάσεις κλπ.).
- 9) Διαπιστώνεται η ανάγκη υιοθέτησης ενός διαφορετικού μίγματος παρεμβάσεων το οποίο θα συμβάλλει καλύτερα στην επίτευξη των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων και στόχων της περιφερειακής στρατηγικής;
- 10) Ποιες σημαντικές διαφοροποιήσεις πρέπει να ληφθούν υπόψη στην έκδοση νέων προσκλήσεων ώστε να απλουστευθεί η διαδικασία υποβολής, αξιολόγησης και υλοποίησης των σχεδίων, να προκύψει μεγιστοποίηση της επίτευξης των στόχων κλπ.

Για την προσέγγιση των αξιολογικών ερωτημάτων, πραγματοποιήθηκε **συγκέντρωση πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων**.

Τα **πρωτογενή δεδομένα** συγκεντρώθηκαν μέσω έρευνας πεδίου η οποία πραγματοποιήθηκε στους Δικαιούχους των υπό εξέταση δράσεων, καθώς και στον Ενδιάμεσο Φορέα. Για την πρωτογενή έρευνα στους Δικαιούχους διακινήθηκαν κατάλληλα διαμορφωμένα ερωτηματολόγια, ενώ η έρευνα στον ΕΦ πραγματοποιήθηκε μέσω συνέντευξης.

Η ανάλυση των πρωτογενών δεδομένων στόχευε αρχικά στην αναγνώριση των αποτελεσμάτων των δράσεων και στη συνέχεια στη διαπίστωση του ρόλου που διαδραμάτισαν τα έργα που υλοποιήθηκαν στη διαμόρφωσή τους, στην αναγνώριση λοιπών παραγόντων και συνθηκών που επέδρασαν, στην προστιθέμενη αξία της δημόσιας χρηματοδότησης, στο πόσο οι αλλαγές που συντελέστηκαν είναι βιώσιμες και διατηρήσιμες μετά την ολοκλήρωση της χρηματοδοτικής στήριξης, στο κατά πόσο, αλλά και στο πώς οι εν λόγω αλλαγές επέδρασαν στους δικαιούχους και στις ομάδες στόχους των δράσεων. Επιπλέον, επιχειρήθηκε η άντληση στοιχείων αναφορικά με το ενδιαφέρον των δικαιούχων για μελλοντικές παρεμβάσεις που, σε συνδυασμό με τη Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης της Περιφέρειας, μπορούν να οδηγήσουν στη διαμόρφωση προτάσεων για το μέλλον.

Σε ό,τι αφορά τα **δευτερογενή δεδομένα** συγκεντρώθηκαν μέσω έρευνας γραφείου. Από τα δευτερογενή στοιχεία της έρευνας γραφείου προέκυψαν συμπεράσματα αναφορικά με:

- το σωρευτικό αποτέλεσμα από την εφαρμογή του μίγματος πολιτικής του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 για την υποστήριξη της Περιφερειακής RIS3,
- τον βαθμό συνεισφοράς των δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 στη διαμόρφωση των περιφερειακών μεγεθών, πρωτίστως μέσω

της κατανόησης των μηχανισμών που διαμορφώνουν τα αποτελέσματα παρά της ποσοτικής προσέγγισης της συνεισφοράς.

Για να προκύψει μία ολοκληρωμένη εικόνα και η μελέτη να αποτελέσει εργαλείο υποστήριξης της πολιτικής της περιφερειακής ανάπτυξης, **διαμορφώθηκε σύνοψη των συμπερασμάτων από την επεξεργασία των πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων**, με στόχο την απάντηση στα αξιολογικά ερωτήματα. Τα συμπεράσματα θα αποτελέσουν κύρια δεδομένα εισόδου για τη διαμόρφωση επιλογών για την ενίσχυση της έρευνας, της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας κατά τον σχεδιασμό δράσεων του Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027.

2. Συνοπτική παρουσίαση αξιοποιούμενων πηγών πληροφόρησης

2.1. Παρουσίαση των Πρωτογενών Ερευνών που διενεργήθηκαν και των βασικών ευρημάτων τους

Για κάθε υπό εξέταση δράση πραγματοποιήθηκε **διακριτή πρωτογενής έρευνα**, με βασικό εργαλείο το δομημένο ερωτηματολόγιο καταγραφής απόψεων. Για κάθε δράση και επιμέρους κατηγορία Δικαιούχου, συντάχθηκε **κατάλληλο ερωτηματολόγιο**.

Σημειώνεται ότι βασική ομάδα στόχος της έρευνας αποτέλεσαν οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στις δράσεις αναφοράς ως Δικαιούχοι έργων, τα οποία αναμένεται να ολοκληρωθούν στο πλαίσιο του ΕΠ Ήπειρος 14-20, ενώ για τη δράση ενίσχυσης επιχειρήσεων για ερευνητικά έργα, ελήφθησαν υπόψη και οι ερευνητικοί φορείς της παραπάνω κατηγορίας έργων.

Οι έρευνες ήταν **ηλεκτρονικές αυτοσυμπληρούμενες**. Η **περίοδος διενέργειας των ερευνών ήταν το διάστημα Οκτώβριος – Νοέμβριος 2024** (σημειώνεται ότι υπήρξαν ενδιάμεσες παρατάσεις των προθεσμιών συμμετοχής).

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η ταυτότητα των πρωτογενών ερευνών στους Δικαιούχους των έργων.

Πίνακας 1: Ταυτότητα πρωτογενών ερευνών σε δικαιούχους

Δράση	Ομάδα Στόχος έρευνας	Αριθμός ερωτηματολογίων
«Ενίσχυση Επιχειρήσεων για ερευνητικά έργα στους τομείς αγροδιατροφής, δημιουργικής βιομηχανίας, ΤΠΕ, υγείας και βιοτεχνολογίας»	Επιχειρήσεις	46
	Ερευνητικοί οργανισμοί	13
«Ηλεκτρονικό επιχειρείν (e-business)»	Επιχειρήσεις	180
Ενίσχυση υφιστάμενων ΜΜΕ για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών	Επιχειρήσεις	17
Εκπόνηση και εφαρμογή επιχειρησιακών σχεδίων για οργανωτική αναδιάρθρωση και προσανατολισμό στην εξωστρέφεια	Επιχειρήσεις	2
Ενίσχυση ΜΜΕ για επενδύσεις τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και εξοικονόμησης ενέργειας	Επιχειρήσεις	24
Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων των τομέων αιχμής της Περιφέρειας Ηπείρου για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα.	Επιχειρήσεις	102

Στο πλαίσιο των ανωτέρω ερευνών συγκεντρώθηκαν στοιχεία σχετικά με (συνοπτικά αναφορά):

- Τυχόν δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι Δικαιούχοι κατά την υποβολή και αξιολόγησης της πρότασης, καθώς και κατά την υλοποίηση των εγκεκριμένων έργων.
- Την επάρκεια της δημόσιας χρηματοδότηση από το ΕΠ Ήπειρος και τυχόν εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης.
- Τα οφέλη που αποκόμισαν οι Δικαιούχοι από την υλοποίηση του έργου.
- Εάν επηρεάστηκε η απασχόληση από την υλοποίηση του έργου (πχ. δημιουργήθηκαν νέες θέσεις εργασίας, διατηρήθηκαν οι υφιστάμενες κλπ.).

- Εάν απαιτείται βελτίωση/ απλούστευση των διαδικασιών έγκρισης χρηματοδότησης στο πλαίσιο αντίστοιχων δράσεων του Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027.
- Την πρόθεση συμμετοχής των Δικαιούχων σε σχετικές δράσεις του Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027.
- Τις βασικές πηγές ενημέρωσής τους για θέματα επιχειρηματικότητας και ευκαιρίες χρηματοδότησης.

Αναλυτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων των πρωτογενών ερευνών γίνεται στο Παράρτημα 2, ενώ τα βασικά ευρήματα αυτών αξιοποιούνται στις αναλύσεις του κεφαλαίου 3.

Επιπρόσθετα, αναφέρεται ότι πραγματοποιήθηκε και πρωτογενής έρευνα **μέσω συνέντευξης** με τον Ενδιάμεσο Φορέα (**ΔΙΑΠ Περιφέρειας Ηπείρου**), που αφορούσε στο σύνολο των υπό εξέταση δράσεων. Η συνέντευξη έλαβε χώρα τον Νοέμβριο 2024 και συγκεντρώθηκαν χρήσιμα στοιχεία για θέματα όπως:

- Η ανταπόκριση των Δικαιούχων σε όλα τα στάδια της εφαρμογής των δράσεων (από την υποβολή των δράσεων έως και την ολοκλήρωσή της υλοποίησης).
- Η γενική πορεία υλοποίησης των δράσεων, προβλήματα και παράγοντες που επηρέασαν τη εφαρμογή τους.
- Οι επιπτώσεις/ προστιθέμενη αξία των δράσεων.
- Βελτιώσεις που μπορούν να γίνουν για την περίπτωση παρόμοιων δράσεων στο μέλλον.
- Επιμέρους ζητήματα ανά είδος δράσης.

Τα ευρήματα αυτής αξιοποιούνται στις αναλύσεις του κεφαλαίου 3.

2.2. Παρουσίαση των πηγών άντλησης δευτερογενών δεδομένων και των βασικών στοιχείων – ευρημάτων

Μέσω της έρευνας γραφείου συγκεντρώθηκαν δευτερογενή στοιχεία, τα οποία αξιοποιήθηκαν στην προσέγγιση των επιμέρους αξιολογικών ερωτημάτων συμπληρωματικά με τα ευρήματα των πρωτογενών ερευνών.

Στο πλαίσιο αυτό, συγκεντρώθηκαν πληροφορίες όπως:

- Στοιχεία ΟΠΣ (με ημερομηνία αναφοράς: 4/11/2024) για την ανάλυση ποσοτικών δεδομένων για τις υπό εξέταση δράσεις (όπως οικονομικά στοιχεία, δείκτες κλπ.)
- Οι προσκλήσεις που εκδόθηκαν από το ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 για την ενεργοποίηση των δράσεων (συμπεριλαμβανομένων και των επιμέρους τροποποιήσεων αυτών).
- Οι αποφάσεις ένταξης των πράξεων.
- Στρατηγικά κείμενα που προσδιορίζουν το περιβάλλον των δράσεων αναφοράς το όπως το ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 και η Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης.

- Αξιολογήσεις που έλαβαν χώρα στο πλαίσιο του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020, καθώς οριζόντιες αξιολογήσεις του ΕΣΠΑ 2014-2020, που μπορούσαν να αξιοποιηθούν για τις ανάγκες της μελέτης. Στο πλαίσιο αυτό έμφαση δόθηκε στην 3^η Αξιολόγηση της εφαρμογής του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 και στην οριζόντια Αξιολόγηση Επιπτώσεων των Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) των ΠΕΠ 2014-2020.
- Κανονισμοί και εφαρμοστικό πλαίσιο περιόδου 2021-2027 (δεδομένου ότι προβλέπεται η ενεργοποίηση παρεμφερών δράσεων κατά την ΠΠ21-27). Ενδεικτικά αναφέρονται:
 - Κανονισμοί: ο Κανονισμός Κοινών Διατάξεων 2021/1060, οι Κανονισμοί των Ταμείων ΕΤΠΑ και ΕΚΤ+ (2010/1058 και 2021/1057, αντίστοιχα), ο Κανονισμός 2024/795 για τη θέσπιση της πλατφόρμας στρατηγικών τεχνολογιών για την Ευρώπη (S.T.E.P.).
 - Το εθνικό εφαρμοστικό πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2021-2027, όπως ο Νόμος 4914/2022 (ΦΕΚ 61/Α/21.03.2022), το Νόμο 4914/2022 (ΦΕΚ 61/Α/21.03.2022), κλπ.
- Βασικές στρατηγικές που διέπουν τις σχετικές δράσεις όπως η Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης με τις περιφερειακές της απολήξεις, η Βιομηχανία 4.0, το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα, κλπ.

3. Αξιολόγηση των παρεμβάσεων

3.1. Παρουσίαση των υπό αξιολόγηση παρεμβάσεων

Οι υπό εξέταση δράσεις έρευνας, καινοτομίας και επιχειρηματικότητας του ΕΠ Ήπειρος 2014 - 2020 κατά κύριο λόγο εξυπηρετούν την περιφερειακή RIS3 και συνδέονται με δύο (2) Άξονες Προτεραιότητας του ΕΠ (ΑΠ1, ΑΠ5)¹ και τέσσερις (4) Θεματικούς Στόχους (ΘΣ1,2,3,8). Περαιτέρω, εντάσσονται σε έξι (6) Επενδυτικές Προτεραιότητες (Επ.Προτ.1b, 2b, 3a, 3b, 3c, 8i).

Πρόκειται για έξι (6) δράσεις οι οποίες ενεργοποιήθηκαν μέσω οκτώ (προσκλήσεων). Ακολουθεί η συνοπτική παρουσίασή τους.

3.1.1. Ενίσχυση Επιχειρήσεων για ερευνητικά έργα στους τομείς αγροδιατροφής, δημιουργικής βιομηχανίας, ΤΠΕ, υγείας και βιοτεχνολογίας (ΑΠ1/ ΘΣ1/ Επ.Προτ. 1b)

Για την ενεργοποίηση της δράσης εκδόθηκε μια πρόσκληση τον Ιούλιο 2017 (Κωδ. 44/2017). Βασικός στόχος της δράσης ήταν η ενίσχυση έργων ερευνητικής ανάπτυξης προϊόντων ή και υπηρεσιών σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια Ηπείρου στους τομείς της αγροδιατροφής, της δημιουργικής βιομηχανίας, των ΤΠΕ, της υγείας και βιοτεχνολογίας στο πλαίσιο της RIS3 της Περιφέρειας Ηπείρου και με βάση τα αποτελέσματα της διαδικασίας της Επιχειρηματικής Ανακάλυψης.

Σημειώνεται ότι οι επιχειρήσεις είχαν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν στη δράση:

- μέσω της διαμόρφωσης συνεργατικών σχημάτων συνεργασίας επιχειρήσεων με κατάλληλα ακαδημαϊκά και ερευνητικά κέντρα στο πλαίσιο ερευνητικών κοινοπραξιών μεσοπρόθεσμης διάρκειας, ή
- μέσω σύμβασης με οργανισμούς έρευνας είτε με τα ερευνητικά τους τμήματα.

Οι προτάσεις που μπορούσαν να υποβληθούν αφορούσαν τα κάτωθι **αντικείμενα**:

- Παραγωγή, τυποποίηση και πιστοποίηση νέων τυροκομικών προϊόντων και αντίστοιχων διαδικασιών που παράγονται μέσω παραδοσιακών μεθόδων τυροκομίας.
- Ανάπτυξη νέων προϊόντων στον χώρο των εξειδικευμένων τροφίμων από προϊόντα του φυτικού και ζωικού κεφαλαίου της Περιφέρειας πλην της τυροκομίας.
- Ανάπτυξη εφαρμοσμένης έρευνας για τις επιχειρήσεις μεταποίησης στον τομέα της αξιοποίησης υποπροϊόντων και παραπροϊόντων.
- Ανάπτυξη εφαρμοσμένης έρευνας για τις επιχειρήσεις μεταποίησης στον τομέα των τροφίμων και σύγχρονα συστήματα πιστοποίησης της αυθεντικότητας τοπικής προέλευσής τους
- Βελτίωση των συνθηκών υγείας του ζωικού κεφαλαίου (πτηνοτροφεία, βουστάσια, φάρμες, στάνες)

¹ ΑΠ 1: Ενίσχυση της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας με ανάπτυξη της καινοτομίας και των ΤΠΕ,
ΑΠ 5: Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Κοινωνική ένταξη και καταπολέμηση διακρίσεων

- Ανάπτυξη διεθνώς ανταγωνιστικών φαρμακευτικών προϊόντων, λειτουργικών τροφίμων και καλλυντικών βασισμένων στην χλωρίδα της Περιφέρειας
- Μελέτη και ανάπτυξη προγνωστικών, διαγνωστικών και θεραπευτικών δεικτών (γενικά βιοδεικτών), μελέτη/ανάπτυξη/εφαρμογή μη επεμβατικών διαγνωστικών μεθόδων
- Ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και εφαρμογών με ψηφιακό περιεχόμενο, όπως κινητές εφαρμογές και βιοαισθητήρες, καθώς και ανάπτυξη εύχρηστων διαγνωστικών μεθόδων και εφαρμογών βιο-απεικόνισης, βιοπληροφορικής – διαχείριση πληροφορίας και δεδομένων
- Ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ με έμφαση στην ενίσχυση και υποστήριξη της έρευνας και καινοτομίας επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους χώρους του Πολιτισμού, Τουρισμού και των Δημιουργικών Βιομηχανιών.

Η συνολική Δημόσια Δαπάνη της πρόσκλησης ήταν **12.500.000€** και χρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ και Εθνικούς πόρους. Ο προϋπολογισμός Δημόσιας Δαπάνης κάθε έργου εξαρτάται από το επιδιωκόμενο ερευνητικό αντικείμενο. Βάσει πρόσκλησης προβλέπονταν η χρηματοδότηση έργων **έως 300.000€ Δ.Δ. για μια επιχείρηση** και εφόσον **συμμετείχαν 2 επιχειρήσεις και άνω, μπορούσαν να χρηματοδοτηθούν έως 500.000€ Δ.Δ.**

Σε ό,τι αφορά το καθεστώς ενίσχυσης της δράσης, ήταν με βάση **τον Γενικό Απαλλακτικό Κανονισμό (651/2014 ΓΑΚ/SA).**

Σε ό,τι αφορά την ένταση ενίσχυσης:

- Υπήρχε διαφοροποίηση ανάλογα με την κατηγορία έρευνας και είδος φορέα. Για παράδειγμα:
 - Η Βιομηχανική/Εφαρμοσμένη Έρευνα ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης είχε ελάχιστο όριο 50% και μέγιστο 70%. Επίσης, υπό προϋποθέσεις τα εν λόγω ποσοστά (%) υπήρχε η δυνατότητα να αυξηθούν.
 - Η Πειραματική Ανάπτυξη κυμαινόταν μεταξύ 25% - 45%, ενώ υπό προϋποθέσεις τα εν λόγω ποσοστά (%) υπήρχε η δυνατότητα να αυξηθούν.
 - Οι Μελέτες σκοπιμότητας κυμαίνονταν μεταξύ 50% - 70%.
- Οι Ερευνητικοί Οργανισμοί είχαν την δυνατότητα να χρηματοδοτηθούν έως 100% με βάση την Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: «Πλαίσιο σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για την έρευνα και ανάπτυξη και την καινοτομία» (2014/C 198/01).

3.1.2. Ηλεκτρονικό επιχειρείν (e-business) (ΑΠ1/ ΘΣ2/ Επ.Προτ. 2b)

Για την ενεργοποίηση της δράσης εκδόθηκαν δύο προσκλήσεις. Η πρώτη εκδόθηκε τον Απρίλιο 2018 (Κωδ. 58/2018) και η δεύτερη τον Ιούνιο 2019 (Κωδ. 80/2019).

Βασικός στόχος της δράσης ήταν η υποστήριξη της αποτελεσματικής ενσωμάτωσης τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών στην λειτουργία των επιχειρήσεων της Περιφέρειας Ηπείρου, μέσω της ανάπτυξης ηλεκτρονικού επιχειρείν (e-Business) για την ενίσχυση της εξωστρέφειας. Η δράση αφορά ενίσχυση Μικρών, Πολύ Μικρών, Μεσαίων

επιχειρήσεων για την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου, ηλεκτρονικών κρατήσεων και πληρωμών κ.α.

Η 1^η πρόσκληση απευθύνονταν σε ΜΜΕ οι οποίες δραστηριοποιούνταν στους τομείς:

- Μεταποίηση προϊόντων πρωτογενούς τομέα
- Βιομηχανία της εμπειρίας, τουρισμού, πολιτισμού – Δημιουργική Βιομηχανία
- Υγεία και ευεξία

Η 2^η πρόσκληση απευθύνονταν σε ΜΜΕ οι οποίες δραστηριοποιούνταν σε όλους τους τομείς, ενώ επιπλέον βαθμολογία δίνονταν σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Περιφερειακή RIS3:

- Μεταποίηση προϊόντων πρωτογενούς τομέα
- Βιομηχανία της εμπειρίας, τουρισμού, πολιτισμού – Δημιουργική Βιομηχανία
- Υγεία και ευεξία
- ΤΠΕ

Οι προτάσεις που μπορούσαν να υποβληθούν αφορούσαν τις κάτωθι **δραστηριότητες**:

- Ηλεκτρονικό Εμπόριο
- Ηλεκτρονικές Κρατήσεις
- Εσωτερική Οργάνωση, με την αξιοποίηση ΤΠΕ
- Διαχείριση Παραγωγής, με την αξιοποίηση ΤΠΕ
- Ψηφιακή Προβολή – Διαφήμιση

Η συνολική Δημόσια Δαπάνη της 1ης πρόσκλησης ανέρχονταν σε **3.400.000€** και χρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ και Εθνικούς πόρους. Ο επιχορηγούμενος προϋπολογισμός κάθε επενδυτικής πρότασης μπορούσε να κυμανθεί από **6.000€ έως 12.500€**.

Η συνολική Δημόσια Δαπάνη της 2ης πρόσκλησης ανέρχονταν σε **7.500.000€** και χρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ και Εθνικούς πόρους. Ο επιχορηγούμενος προϋπολογισμός κάθε επενδυτικής πρότασης μπορούσε να κυμανθεί από **5.000€ έως 15.000€**.

Σε ό,τι αφορά το καθεστώς ενίσχυσης της δράσης, ήταν με βάση τον Κανονισμό de Minimis (1407/2013).

Σε ό,τι αφορά την ένταση ενίσχυσης δύνατο να ανέλθει στο 80% του επιχορηγούμενου προϋπολογισμού της πρότασης.

3.1.3. Ενίσχυση υφιστάμενων ΜΜΕ για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών (ΑΠ1/ ΟΣ3/ Επ.Προτ. 3α)

Για την ενεργοποίηση της δράσης εκδόθηκαν δύο προσκλήσεις. Η πρώτη εκδόθηκε τον Ιούνιο 2018 (Κωδ. 60/2018) και η δεύτερη τον Ιούλιο 2019 (Κωδ. 82/2019).

Η δράση αφορούσε την ενίσχυση υφιστάμενων ΜΜΕ για αρχικές επενδύσεις ή αρχικές επενδύσεις για νέα οικονομική δραστηριότητα, καθώς και ενίσχυση λειτουργικών δαπανών, αμοιβών υποστηρικτικών υπηρεσιών και δαπανών προβολής και δικτύωσης, ώστε να

υιοθετήσουν νέες ή ουσιαδώς βελτιωμένες μεθόδους παραγωγής και λειτουργίας, καθώς και να αναπτύξουν και εισάγουν στην αγορά νέα προϊόντα και υπηρεσίες. Επισημαίνεται ότι οι ανωτέρω δαπάνες θα αφορούν τα νέα προϊόντα / υπηρεσίες.

Η δράση σχεδιάστηκε με βάση την Περιφερειακή RIS3 και αφορούσε αποκλειστικά στην υποστήριξη επιχειρήσεων που αναπτύσσουν δραστηριότητα στους τέσσερις τομείς προτεραιότητας της Στρατηγικής, δηλαδή τη μεταποίηση προϊόντων του πρωτογενή τομέα, τη βιομηχανία της εμπειρίας, τη νεανική επιχειρηματικότητα και τις ΤΠΕ και την υγεία/ ευεξία.

Οι προτάσεις που μπορούσαν να υποβληθούν αφορούσαν τις κάτωθι **δραστηριότητες**:

- Ανάπτυξη νέων προϊόντων σε μεταποιητικές επιχειρήσεις αγροδιατροφής (παγωτά, νωπά και διατηρούμενα είδη ζαχαροπλαστικής, παξιμάδια και μπισκότα, ζυμαρικά, προϊόντα κακάου και σοκολάτας, αρτύματα και καρυκεύματα, έτοιμα γεύματα και φαγητά, παρασκευάσματα διατροφής και διαιτητικές τροφές, προϊόντα ποτοποιίας και ζυθοποιίας, αναψυκτικά, μεταλλικά και άλλα εμφιαλωμένα νερά) κ.λ.π..
- Ενσωμάτωση πιστοποιημένων μεθόδων παραγωγής που διασφαλίζουν την υγιεινή και ασφάλεια του καταναλωτή και την προστασία του περιβάλλοντος, σε επιχειρήσεις αγροδιατροφής που παράγουν προϊόντα που δεν χαρακτηρίζονται ως γεωργικά.
- Ανάπτυξη νέων μεθόδων και πρακτικών τυποποίησης των παραγομένων προϊόντων, σε μεταποιητικές επιχειρήσεις αγροδιατροφής.
- Ανάπτυξη παροχής υπηρεσιών σε ειδικές μορφές τουρισμού (π.χ. σχολικός, καταδυτικός, ιστιοπλοϊκός, θρησκευτικός, περιπατητικός, ποδηλατικός, αθλητικός).
- Ανάπτυξη νέων οργανωτικών μεθόδων στην επιχειρηματική πρακτική και αξιοποίηση νέων τεχνολογιών στη διαχείριση και προβολή των παρεχομένων τουριστικών υπηρεσιών.
- Ανάπτυξη νέων και καινοτόμων προϊόντων στον τομέα της δημιουργικής βιομηχανίας (π.χ. αργυροχοΐα, κατασκευή ξυλόγλυπτων, ψηφιακά και χειροποίητα ενθυμήματα).
- Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών που συμβάλλουν στη συνέργεια της τουριστικής επιχειρηματικότητας με τους τομείς αγροδιατροφής, πολιτισμού και δημιουργικής βιομηχανίας.
- Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών εκμετάλλευσης της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών ανάπτυξης της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας.
- Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών για την προώθηση και προβολή του φυσικού, οικιστικού και πολιτιστικού αποθέματος της περιοχής.
- Ανάπτυξη νέων πιστοποιημένων υπηρεσιών στον τομέα παροχής ιατρικών υπηρεσιών και φιλοξενίας.
- Ενίσχυση επιχειρήσεων για την παραγωγή καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών στην υγεία (πχ προγνωστικές - διαγνωστικές μέθοδοι, εφαρμογές βιοαπεικόνισης,

φάρμακα – βιοσκευάσματα - καλλυντικά, ιατρικές τεχνολογίες και εργαλεία, υπηρεσίες τηλεϊατρικής).

- Ενίσχυση επιχειρήσεων για την ανάπτυξη της αγοράς κλινικών δοκιμών.
- Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών στον τομέα παροχής υπηρεσιών που σχετίζονται με την ευζωία και ευεξία (χρήση ιαματικών πηγών, λασπόλουτρα, θαλασσοθεραπεία, βοτανοθεραπεία).
- Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών στις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών για το δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.
- Ανάπτυξη νέων εφαρμογών, με αξιοποίηση νέων τεχνολογικών, για επεξεργασία, αξιοποίηση και διάθεση δεδομένων στην αγορά.

Η συνολική Δημόσια Δαπάνη της 1ης πρόσκλησης ανέρχονταν σε **8.800.000€** και χρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ και Εθνικούς πόρους. Η Δημόσια Δαπάνη των επενδυτικών σχεδίων μπορούσε να κυμανθεί από **50.000€ έως 400.000€**.

Η συνολική Δημόσια Δαπάνη της 2ης πρόσκλησης ανέρχονταν σε **13.500.000€** και χρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ και Εθνικούς πόρους. Η Δημόσια Δαπάνη των επενδυτικών σχεδίων μπορούσε να κυμανθεί από **50.000€ έως 400.000€**.

Σε ό,τι αφορά το καθεστώς ενίσχυσης της δράσης, ήταν με βάση τον Γενικό Απαλλακτικό Κανονισμό (651/2014 ΓΑΚ/SA) και τον Κανονισμό de Minimis (1407/2013):

- Για επενδυτικές δαπάνες σε ενσώματα και άυλα στοιχεία ενεργητικού, εφαρμόζονταν ο κανονισμός 651/2014 – Άρθρα 13 «Πεδίο εφαρμογής των περιφερειακών ενισχύσεων» και 14: «Περιφερειακές επενδυτικές ενισχύσεις».
- Για λειτουργικές δαπάνες – αμοιβές υποστηρικτικών υπηρεσιών και δαπάνες προβολής και δικτύωσης, εφαρμόζονταν ο κανονισμός 1407/2013 Ενισχύσεις ήσσονος σημασίας.

Σε ό,τι αφορά την ένταση ενίσχυσης υπήρχαν διαφοροποιήσεις ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης και το είδος της ενέργειας. Για παράδειγμα:

- Επενδυτικές δαπάνες σε ενσώματα και άυλα στοιχεία ενεργητικού: μεταξύ 45% και 55%.
- Λειτουργικές δαπάνες, αμοιβές υποστηρικτικών υπηρεσιών και δαπάνες προβολής και δικτύωσης: μεταξύ 70% - 75%.

3.1.4. Εκπόνηση και εφαρμογή επιχειρησιακών σχεδίων για οργανωτική αναδιάρθρωση και προσανατολισμό στην εξωστρέφεια (ΑΠ1/ ΘΣ3/ Επ.Προτ. 3b)

Για την ενεργοποίηση της δράσης εκδόθηκε μια πρόσκληση, τον Φεβρουάριο 2019 (Κωδ. 77/2019).

Η δράση αποσκοπούσε στον προσανατολισμό στην εξωστρέφεια μικρών, πολύ μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων με την συμμετοχή τους σε διεθνείς εκθέσεις. Η συμμετοχή των ελληνικών επιχειρήσεων σε εκθέσεις αποτελεί μια εξαιρετική ευκαιρία για την προβολή των προϊόντων τους στις διεθνείς αγορές, την αύξηση των πιθανοτήτων σύναψης

επιχειρηματικών συνεργασιών, την αύξηση των πωλήσεων και την ενίσχυση του επιχειρηματικού τους προφίλ σε διεθνές επίπεδο.

Η δράση σχεδιάστηκε με βάση την Περιφερειακή RIS3 και αφορούσε στην υποστήριξη επιχειρήσεων που αναπτύσσουν δραστηριότητα στους τέσσερις τομείς προτεραιότητας της Στρατηγικής, δηλαδή:

- αγροδιατροφή /μεταποίηση προϊόντων
- βιομηχανία της εμπειρίας (τουρισμός, πολιτισμός, δημιουργική βιομηχανία)
- την παροχή υπηρεσιών ΤΠΕ
- την παροχή υπηρεσιών υγείας/ευεξίας.

Η συνολική Δημόσια Δαπάνη της πρόσκλησης ανέρχονταν σε **3.000.000€** και χρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ και Εθνικούς πόρους. Η Δημόσια Δαπάνη των επενδυτικών σχεδίων μπορούσε να κυμανθεί από **20.000€ έως 200.000€**.

Σε ό,τι αφορά το καθεστώς ενίσχυσης της δράσης, ήταν με βάση τον Γενικό Απαλλακτικό Κανονισμό (651/2014 ΓΑΚ/SA).

Σε ό,τι αφορά την ένταση ενίσχυσης μπορούσε να ανέλθει έως 50% για τις επιλέξιμες επενδυτικές δαπάνες του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 651/2014.

3.1.5. Ενίσχυση ΜΜΕ για επενδύσεις τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και εξοικονόμησης ενέργειας (ΑΠ1/ ΘΣ3/ Επ.Προτ. 3c)

Για την ενεργοποίηση της δράσης εκδόθηκε μια πρόσκληση, τον Νοέμβριο 2018 (Κωδ. 74/2018).

Η δράση αφορούσε στον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό (ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών και διαδικασιών αυτοματοποίησης στην παραγωγική διαδικασία) υφιστάμενων ΜΜΕ και στην ενίσχυση του κόστους που σχετίζεται με την προστασία περιβάλλοντος και του κόστους των πρόσθετων επενδυτικών δαπανών, ώστε να επιτευχθεί υψηλότερο επίπεδο ενεργειακής απόδοσης, με στόχους την παραγωγή σύγχρονων, ποιοτικών προϊόντων και υπηρεσιών, τη μείωση του κόστους παραγωγής και λειτουργίας και τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος κατά τη λειτουργία των επιχειρήσεων.

Οι ενισχυόμενες επιχειρήσεις δύναται να δραστηριοποιούνται σε όλους τους επιλέξιμους τομείς, ενώ **προτεραιότητα θα δοθεί** σε επενδυτικά σχέδια στους τομείς της **Περιφερειακής RIS3**: μεταποίηση πρωτογενή τομέα, βιομηχανία της εμπειρίας (τουρισμός, πολιτισμός, δημιουργική βιομηχανία), παροχή υπηρεσιών υγείας – ευεξίας, παροχή υπηρεσιών ΤΠΕ.

Οι προτάσεις που μπορούσαν να υποβληθούν αφορούσαν:

- Στην ενσωμάτωση συστημάτων αυτοματοποίησης και τεχνολογικός εκσυγχρονισμός για την παραγωγή σύγχρονων και ποιοτικών προϊόντων και υπηρεσιών.
- Σε επενδύσεις για την εφαρμογή νέων συστημάτων τυποποίησης προϊόντων και υπηρεσιών, προσαρμοσμένων στη ζήτηση των αγορών.
- Σε επενδύσεις σε συστήματα εξοικονόμησης ενέργειας.

- Στην ενσωμάτωση πράσινων υποδομών για τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος της επιχείρησης.

Η συνολική Δημόσια Δαπάνη της πρόσκλησης ανέρχονταν σε **5.000.000€** και χρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ και Εθνικούς πόρους. Η Δημόσια Δαπάνη των επενδυτικών σχεδίων μπορούσε να κυμανθεί από **80.000€ έως 330.000€**.

Σε ό,τι αφορά το καθεστώς ενίσχυσης της δράσης, ήταν με βάση τον Κανονισμό de Minimis (1407/2013).

Τα ποσοστά ενίσχυσης των επενδυτικών σχεδίων για το σύνολο των επιλέξιμων δαπανών τους ήταν 60% Δημόσια Επιχορήγηση και 40% Ιδιωτική συμμετοχή.

3.1.6. Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων των τομέων αιχμής της Περιφέρειας Ηπείρου για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα (ΑΠ5/ ΘΣ8/ Επ.Προτ. 8i)

Για την ενεργοποίηση της δράσης εκδόθηκε μια πρόσκληση, τον Δεκέμβριο 2019 (Κωδ. 79/2019).

Η δράση εστίαζε στην αύξηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα και στον περιορισμό του φαινομένου της διαρροής του επιστημονικού προσωπικού της Περιφέρειας, αξιοποιώντας τις ευκαιρίες και τις προοπτικές ανάπτυξης νέων θέσεων απασχόλησης στους παραγωγικούς τομείς αιχμής της Περιφέρειας.

Η δράση περιλάμβανε την ενίσχυση ΜΜΕ, που δραστηριοποιούνται στους τέσσερις τομείς προτεραιότητας της Περιφερειακής RIS3, δηλαδή τους τομείς:

- αγροδιατροφής (για προϊόντα που δεν εμπίπτουν στο Παράρτημα Ι της ΣΛΕΕ)
- βιομηχανίας της εμπειρίας (τουρισμός, πολιτισμός, δημιουργική βιομηχανία)
- παροχής υπηρεσιών ΤΠΕ
- υγείας/ευεξίας

για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας με την πρόσληψη ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα.

Κάθε επιλέξιμη επιχείρηση ανάλογα με τις υφιστάμενες θέσεις πλήρους απασχόλησης που διέθετε μπορούσε να προσλάβει από έναν (1) έως και έξι (6) ωφελούμενους.

Η συνολική Δημόσια Δαπάνη της πρόσκλησης ανέρχονταν σε **8.800.000€** και χρηματοδοτήθηκε από το ΕΚΤ και Εθνικούς πόρους. Ο επιχορηγούμενος προϋπολογισμός των πράξεων δεν μπορούσε να υπερβεί το ποσό των 200.000€, με την Δ.Δ. ανά ωφελούμενο να κυμαίνεται μεταξύ 21.708€ και 30.132€ ανάλογα με τα τυπικά προσόντα και για χρονικό διάστημα απασχόλησης δεκαοκτώ (18) μηνών.

Σε ό,τι αφορά το καθεστώς ενίσχυσης της δράσης, ήταν με βάση τον Κανονισμό de Minimis (1407/2013). Η ένταση της ενίσχυσης ανέρχονταν στο 100% του επιχορηγούμενου προϋπολογισμού της πρότασης.

3.2. Αποτίμηση της αποτελεσματικότητας

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται αποτύπωση της πορείας υλοποίησης των υπό εξέταση δράσεων σε όρους αποτελεσματικότητας. Στη συνέχεια παρατίθενται ορισμένα συγκεντρωτικά συμπεράσματα για τις εν λόγω δράσεις και ακολουθεί ανάλυση για κάθε μια εξ αυτών. Στο κεφάλαιο 3.5.1 «Ευρήματα ανά παρέμβαση», απαντώνται αναλυτικά τα αξιολογικά ερωτήματα, κατά πόσο θεωρείται ικανοποιητική η πορεία υλοποίησης των δράσεων, σε ποιο βαθμό έχουν επιτευχθεί οι στόχοι δεικτών που έχουν τεθεί, και εάν οι δράσεις συνέβαλλαν, κατά περίπτωση, στο να επέλθουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα (κουλτούρα συνεργασίας επιχειρήσεων με φορείς έρευνας, δημιουργία νέων προϊόντων, αύξηση απασχόλησης και εξωστρέφειας, βελτίωση της καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, κλπ.). Επισημαίνεται ότι αξιοποιήθηκαν στοιχεία ΟΠΣ (με ημερομηνία αναφοράς 04/11/2024) και οι πίνακες με τις σχετικές αναλύσεις παρατίθενται στο Παράρτημα Ι. Ειδικότερα:

- Η συνολική δημόσια δαπάνη των 8 προσκλήσεων μέσω των οποίων ενεργοποιήθηκαν οι 6 υπό εξέταση δράσεις, ανέρχεται σε 62,5εκ.€, το οποίο αντιστοιχεί στο 21,15% της Δ.Δ. του Προγράμματος.
- Στο πλαίσιο των ανωτέρω προσκλήσεων εντάχθηκαν και αναμένεται να ολοκληρωθούν 1.078 πράξεις κρατικών ενισχύσεων (επενδυτικές/α προτάσεις/σχέδια) με συνολική συγχρ. Δ.Δ. 43,9εκ.€, η οποία αντιστοιχεί στο 14,86% της Δ.Δ. του Προγράμματος.
- Οι Νομικές Δεσμεύσεις των ανωτέρω πράξεων (περίπου 44εκ.€ Δ.Δ.) αντιστοιχούν στο 14,89% της Δ.Δ. του Προγράμματος και οι Δαπάνες στο 9,92%.
- Σε επίπεδο Άξονα Προτεραιότητας:
 - Οι πέντε (5) από τις έξι (6) δράσεις συνδέονται με τον ΑΠ1 και συγχρηματοδοτήθηκαν από το ΕΤΠΑ. Στο πλαίσιο αυτών εντάχθηκαν 817 πράξεις ΚΕ, με συνολική Δ.Δ. 37εκ.€ που αντιστοιχούν στο 55,1% της Δ.Δ. του ΑΠ1. Οι ΝοΔε ανέρχονται επίσης στο 55,1% και οι Δαπάνες στο 35,95% αντίστοιχα, της Δ.Δ. του ΑΠ1.
 - Μία (1) δράση συνδέεται με τον ΑΠ5 και συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΚΤ. Στο πλαίσιο αυτής εντάχθηκαν 261 πράξεις ΚΕ, με συνολική Δ.Δ. 37εκ.€ που αντιστοιχούν στο 13% της Δ.Δ. του ΑΠ5. Οι ΝοΔε ανέρχονται επίσης στο 13% και οι Δαπάνες στο 9,8% αντίστοιχα, της Δ.Δ. του ΑΠ5.
- Επιπρόσθετα, αναφέρεται ότι ο **συνολικός προϋπολογισμός** των επενδυτικών προτάσεων ανήλθε σε **61,87εκ.€**, εκ των οποίων τα **17,96εκ.€ αφορούσαν στην ιδιωτική συμμετοχή** και τα **43,9εκ.€ στη συγχρηματοδοτούμενη Δ.Δ.** Επισημαίνεται ότι από τις υπό εξέταση δράσεις, μόνο αυτή του ΕΚΤ δεν προέβλεπε ιδία συμμετοχή. Συνεπώς, μέσω των ανωτέρω δράσεων (και ειδικότερα του ΕΤΠΑ), **μοχλεύτηκαν ιδιωτικοί πόροι περίπου 18εκ.€, ποσό που αντιστοιχεί στο 6,1% της Δ.Δ. του Προγράμματος και στο 26,7% της Δ.Δ. του ΑΠ1.**

3.2.1. Ενίσχυση Επιχειρήσεων για ερευνητικά έργα στους τομείς αγροδιατροφής, δημιουργικής βιομηχανίας, ΤΠΕ, υγείας και βιοτεχνολογίας

Η εν λόγω δράση χρηματοδοτήθηκε από τον ΑΠ1 «Ενίσχυση της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας με ανάπτυξη της καινοτομίας και των ΤΠΕ» του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 και ειδικότερα τον ΘΣ1, Επενδυτική Προτεραιότητα 1b.

Σημειώνεται ότι ήταν η μοναδική δράση που ενεργοποιήθηκε στο πλαίσιο της Επ.Προτ.1b, καθώς και του ΘΣ1, συνεπώς η επίδοσή της επηρεάζει και την επίδοση των εν λόγω δομικών στοιχείων του Προγράμματος.

Μέσω της πρόσκλησης με κωδ. 44/207, εντάχθηκαν και αναμένεται να ολοκληρωθούν **45 επενδυτικά σχέδια** για την υλοποίηση ερευνητικών έργων στους τομείς αγροδιατροφής, δημιουργικής βιομηχανίας, ΤΠΕ, υγείας και βιοτεχνολογίας, με συνολικό π/υ **13,75εκ.€**. Από αυτά, τα **2,1εκ.€ είναι ιδιωτική συμμετοχή, συνεπώς η δράση συνέβαλε στην κινητοποίηση ιδιωτικών πόρων των επιχειρήσεων για ερευνητική δραστηριότητα**. Τα υπόλοιπα **11,7εκ.€ αφορούν στη συγχρηματοδοτούμενη Δ.Δ. των επενδυτικών σχεδίων**, η οποία κάλυψε το 93,4% της Δ.Δ. της πρόσκλησης.

Σε ό,τι αφορά τις επιδόσεις της δράσης σε χρηματοδοτικούς όρους σε επίπεδο Προγράμματος σημειώνονται τα εξής:

- Η συγχρ. Δ.Δ. των ενταγμένων πράξεων (11,7εκ.Δ.Δ.) αντιστοιχεί στο 145,94% της Δ.Δ. της Επ.Προτ.1b και του ΘΣ1 (δεδομένου ότι η προγραμματική Δ.Δ. των εν λόγω στοιχείων ταυτίζεται).
- Οι ΝοΔε και οι δαπάνες ανέρχονται στο 146,3% και στο 84,1% της Δ.Δ. σε επίπεδο Επ.Προτ.1b/ ΘΣ1, αντίστοιχα.

Σε ό,τι αφορά τις επιδόσεις της δράσης στους δείκτες του Προγράμματος σημειώνονται τα εξής:

- Από τις εν λόγω επενδυτικές προτάσεις αναμένεται να επωφεληθούν **72 επιχειρήσεις**, οι οποίες συνεργάστηκαν με ερευνητικούς φορείς στο πλαίσιο των ερευνητικών έργων (τιμή στόχος ενταγμένων έργων στο πλαίσιο του προγραμματικού δείκτη «CO26 - Έρευνα, καινοτομία: Αριθμός επιχειρήσεων που συνεργάζονται με ερευνητικά ιδρύματα»). Με στοιχεία ΟΠΣ (4.11.2024) έχουν ήδη επωφεληθεί 44 επιχειρήσεις, επίδοση που αντιστοιχεί στο 73,3% του προγραμματικού στόχου (60 επιχειρήσεις). **Εκτιμάται, ότι ο προγραμματικός στόχος (60 επιχειρήσεις) θα επιτευχθεί πλήρως με την ολοκλήρωση του συνόλου των επενδυτικών σχεδίων.**
- Σημειώνεται, επίσης, ότι στο πλαίσιο των ανωτέρω ερευνητικών έργων έχουν κατατεθεί **πέντε (5) αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας** (πρόσθετος δείκτης: 05804 - Αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας PCT στο πλαίσιο της δράσης).

3.2.2. Ηλεκτρονικό επιχειρείν (e-business)

Η εν λόγω δράση χρηματοδοτήθηκε από τον ΑΠ1 «Ενίσχυση της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας με ανάπτυξη της καινοτομίας και των ΤΠΕ» του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 και ειδικότερα τον ΘΣ2, Επενδυτική Προτεραιότητα 2b.

Η δράση υλοποιήθηκε μέσω δύο κύκλων (προσκήσεις με κωδ.58/2018 & 80/2019) και δέσμευσε τη συνολική Δ.Δ. της Επ.Προτ. 2b. Στο πλαίσιο αυτών, χρηματοδοτήθηκαν και **ολοκληρώθηκαν 674 επενδυτικά σχέδια** (102 από την πρόσκληση 58/2018 & 572 από την πρόσκληση 80/2019), **συνολικού π/υ 8,78εκ.€, εκ των οποίων τα 1,75εκ.€ ήταν ιδιωτική συμμετοχή και τα 7εκ.€ ήταν συγχρ. Δ.Δ.** (η οποία ανέρχεται στο 64,4% της συνολικής Δ.Δ. των δύο προσκήσεων).

Σε ό,τι αφορά τις επιδόσεις της δράσης σε χρηματοδοτικούς όρους σε επίπεδο Προγράμματος σημειώνονται τα εξής:

- Η συγχρ. Δ.Δ. των επενδυτικών σχεδίων (7εκ.Δ.Δ.) αντιστοιχεί στο 139,4% της προγραμματικής Δ.Δ. της Επ.Προτ.2b και στο 87,38% της προγραμματικής Δ.Δ. του ΘΣ2 (ο εν λόγω ΘΣ περιλαμβάνει και την Επ.Προτ. 2c). Αντίστοιχα ποσοστά ισχύουν και για τις ΝοΔε σε επίπεδο Επ.Προτ.2b και ΘΣ2.
- Οι δαπάνες ανέρχονται στο 102,2% των πόρων της Επ.Προτ.2b και στο 64,5% των πόρων του ΘΣ2.

Σε ό,τι αφορά τις επιδόσεις της δράσης στους δείκτες του Προγράμματος σημειώνονται τα εξής:

- Όπως προαναφέρθηκε, τα επενδυτικά σχέδια έχουν ήδη ολοκληρωθεί και στο πλαίσιο αυτών **έχουν λάβει οικονομική στήριξη 674 επιχειρήσεις** (αποτελεί τιμή επίτευξης των δεικτών CO01 «Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη» και CO02 «Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις»). **Η επίδοση αυτή αντιστοιχεί στο 103,1% των προγραμματικών στόχων των δεικτών CO01 και CO02 της Επ.Προτ.2b (υπερεπίτευξη στόχου).**

3.2.3. Ενίσχυση υφιστάμενων ΜΜΕ για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών

Η εν λόγω δράση χρηματοδοτήθηκε από τον ΑΠ1 «Ενίσχυση της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας με ανάπτυξη της καινοτομίας και των ΤΠΕ» του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 και ειδικότερα τον ΘΣ3, Επενδυτική Προτεραιότητα 3a.

Η δράση υλοποιήθηκε μέσω δύο κύκλων (προσκήσεις με κωδ.60/2018 & 82/2019) και δέσμευσε τη συνολική Δ.Δ. της Επ.Προτ.3a. Στο πλαίσιο αυτών, χρηματοδοτήθηκαν και **αναμένεται να ολοκληρωθούν 53 επενδυτικά σχέδια** (17 από την πρόσκληση 60/2018 & 36 από την πρόσκληση 82/2019), **συνολικού π/υ 24,17εκ.€, εκ των οποίων τα 10,78εκ.€ ήταν ιδιωτική συμμετοχή και τα 13,4εκ.€ ήταν συγχρ. Δ.Δ.** (η οποία ανέρχεται στο 60,1% της συνολικής Δ.Δ. των δύο προσκήσεων).

Σε ό,τι αφορά τις επιδόσεις της δράσης σε χρηματοδοτικούς όρους σε επίπεδο Προγράμματος σημειώνονται τα εξής:

- Η συγχρ. Δ.Δ. των επενδυτικών σχεδίων (13,4εκ.Δ.Δ.) αντιστοιχεί στο 155,15% της προγραμματικής Δ.Δ. της Επ.Προτ.3α και στο 26,1% της προγραμματικής Δ.Δ. του ΘΣ3 (ο εν λόγω ΘΣ περιλαμβάνει και τις Επ.Προτ. 3b & Επ.Προτ. 3c). Αντίστοιχα ποσοστά ισχύουν και για τις ΝοΔε σε επίπεδο Επ.Προτ. 3α και ΘΣ3.
- Οι δαπάνες ανέρχονται στο 100,3% των πόρων της Επ.Προτ.3α και στο 16,9% των πόρων του ΘΣ3.

Σε ό,τι αφορά τις επιδόσεις της δράσης στους δείκτες του Προγράμματος σημειώνονται τα εξής:

- Όπως προαναφέρθηκε, έχουν ήδη λάβει οικονομική στήριξη 44 επιχειρήσεις για να εισάγουν νέα προϊόντα στην αγορά (αποτελεί τιμή επίτευξης των δεικτών CO01 «Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη» και CO28 «Ερευνα, καινοτομία: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν ενίσχυση για να εισάγουν νέα προϊόντα στην αγορά»). Η επίδοση αυτή υπερκαλύπτει (146,7%) τους προγραμματικούς στόχους των δεικτών CO01 και CO28 της Επ.Προτ.3α, ενώ η τελική τιμή επίτευξης του δείκτη αναμένεται να ανέλθει σε 53 επιχειρήσεις.
- Επίσης, στο πλαίσιο 15 επενδυτικών σχεδίων έχουν παραχθεί 37,47 ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης (δείκτης CO08 «Παραγωγικές επενδύσεις: Αύξηση της απασχόλησης στις επιχειρήσεις που λαμβάνουν ενίσχυση»), τιμή που υπερκαλύπτει (124,9%) την προγραμματική. Η τελική τιμή του δείκτη αναμένεται να αυξηθεί από την ολοκλήρωση του συνόλου των επενδυτικών σχεδίων.

3.2.4. Εκπόνηση και εφαρμογή επιχειρησιακών σχεδίων για οργανωτική αναδιάρθρωση και προσανατολισμό στην εξωστρέφεια

Η εν λόγω δράση χρηματοδοτήθηκε από τον ΑΠ1 «Ενίσχυση της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας με ανάπτυξη της καινοτομίας και των ΤΠΕ» του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 και ειδικότερα τον ΘΣ3, Επενδυτική Προτεραιότητα 3b.

Η δράση υλοποιήθηκε μέσω μίας (1) πρόσκλησης (με κωδ.77/2019) και δέσμευσε τη συνολική Δ.Δ. της Επ.Προτ.3b. Στο πλαίσιο της πρόσκλησης χρηματοδοτήθηκαν και ολοκληρώθηκαν 2 επενδυτικά σχέδια, συνολικού π/υ 231,45χιλ.€, εκ των οποίων τα 115,7χιλ.€ ήταν ιδιωτική συμμετοχή και υπόλοιπα 115,7χιλ.€ ήταν συγχρ. Δ.Δ..

Σε ό,τι αφορά τις επιδόσεις της δράσης σε χρηματοδοτικούς όρους σε επίπεδο Προγράμματος σημειώνονται τα εξής:

- Η συγχρ. Δ.Δ. των επενδυτικών σχεδίων (115,7χιλ.€ Δ.Δ.) αντιστοιχεί στο 115,72% της προγραμματικής Δ.Δ. της Επ.Προτ.3b² και στο 0,2% της προγραμματικής Δ.Δ. του ΘΣ3. Αντίστοιχα ποσοστά ισχύουν και για τις ΝοΔε σε επίπεδο Επ.Προτ. 3b και ΘΣ3.
- Οι δαπάνες ανέρχονται στο 80,7% των πόρων της Επ.Προτ.3b και στο 0,2% των πόρων του ΘΣ3.

² Επισημαίνεται ότι στο πλαίσιο διαδοχικών αναθεωρήσεων του Προγράμματος η Δ.Δ. της 3b μειώθηκε στις 100.000€ και ήταν συνδυασμός της περιορισμένης ανταπόκρισης στη σχετική δράση και των αναγκών άλλων Επ.Προτ. και κυρίως η ανάγκη αντιμετώπισης των επιπτώσεων της πανδημίας στις ΜΜΕ της Περιφέρειας.

Σε ό,τι αφορά τις επιδόσεις της δράσης στους δείκτες του Προγράμματος σημειώνονται τα εξής:

- Όπως προαναφέρθηκε, έχουν ήδη λάβει οικονομική στήριξη 2 επιχειρήσεις για την ενίσχυση της εξωστρέφειά τους (αποτελεί τιμή επίτευξης των δεικτών CO01 «Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη» και CO02 «Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις»). Η επίδοση αυτή υπερκαλύπτει (200%) τους προγραμματικούς στόχους των δεικτών CO01 και CO02 της Επ.Προτ.3b.
- Επίσης, στο πλαίσιο 2 επενδυτικών σχεδίων παρήχθησαν 3,2 ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης (δείκτης CO08 «Παραγωγικές επενδύσεις: Αύξηση της απασχόλησης στις επιχειρήσεις που λαμβάνουν ενίσχυση»), τιμή που υπερκαλύπτει (320%) την προγραμματική.

3.2.5. Ενίσχυση ΜΜΕ για επενδύσεις τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και εξοικονόμησης ενέργειας

Η εν λόγω δράση χρηματοδοτήθηκε από τον ΑΠ1 «Ενίσχυση της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας με ανάπτυξη της καινοτομίας και των ΤΠΕ» του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 και ειδικότερα τον ΘΣ3, Επενδυτική Προτεραιότητα 3c.

Η δράση υλοποιήθηκε μέσω της πρόσκλησης με κωδ.74/2018 και Δ.Δ. 5εκ. €, η οποία καλύπτει το 11,76% της Δ.Δ. της Επ.Προτ.3c. Σημειώνεται ότι μέσω της εν λόγω Επ.Προτ. χρηματοδοτήθηκε η δράση για την ενίσχυση των ΜΜΕ της Περιφέρειας για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας, η οποία και δέσμευσε το κύριο μέρος της Δ.Δ. αυτής, καθώς και η δράση για τη συμμετοχή της Περιφέρειας στη σύσταση του Ταμείου Επιχειρηματικότητας (ΤΕΠΙΧ) II. Στο πλαίσιο της πρόσκλησης 74/2018 χρηματοδοτήθηκαν και αναμένεται να ολοκληρωθούν 43 επενδυτικά σχέδια, συνολικού π/υ 8,1εκ.€, εκ των οποίων τα 3,2εκ.€ ήταν ιδιωτική συμμετοχή και τα 4,9εκ.€ ήταν συγχρ. Δ.Δ. (η οποία ανέρχεται στο 97,2% της συνολικής Δ.Δ. της εν λόγω πρόσκλησης).

Σε ό,τι αφορά τις επιδόσεις της δράσης σε χρηματοδοτικούς όρους σε επίπεδο Προγράμματος σημειώνονται τα εξής:

- Η συγχρ. Δ.Δ. των επενδυτικών σχεδίων (4,9εκ. € Δ.Δ.) αντιστοιχεί στο 11,43% της προγραμματικής Δ.Δ. της Επ.Προτ.3c και στο 9,5% της προγραμματικής Δ.Δ. του ΘΣ3 (ο εν λόγω ΘΣ περιλαμβάνει και τις Επ.Προτ. 3a & Επ.Προτ. 3b). Αντίστοιχα ποσοστά ισχύουν και για τις ΝοΔε σε επίπεδο Επ.Προτ. 3c και ΘΣ3.
- Οι δαπάνες ανέρχονται στο 8,4% των πόρων της Επ.Προτ.3c και στο 7% των πόρων του ΘΣ3.

Σε ό,τι αφορά τις επιδόσεις της δράσης στους δείκτες του Προγράμματος σημειώνονται τα εξής:

- Στους δείκτες CO01 «Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη» και CO02 «Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις» συμβάλλει το σύνολο των δράσεων της Επ.Προτ.3c (με μεγαλύτερη συμβολή αυτή της δράσης για την στήριξη των ΜΜΕ ως προς τις επιπτώσεις της πανδημίας). Σε ό,τι αφορά τη συνεισφορά της υπό εξέταση δράσης

στους στόχους των ανωτέρω δεικτών, αυτή είναι μικρή, λόγω της χαμηλής χρηματοδοτικής της βαρύτητας. Σημειώνεται ότι η αρχική εκτίμηση της συμβολής της ήταν 50 επιχειρήσεις. Στο πλαίσιο αυτό, έχουν ήδη **λάβει οικονομική στήριξη 41 επιχειρήσεις** (αποτελεί τιμή επίτευξης στο πλαίσιο των δεικτών CO01 και CO02) και με την ολοκλήρωση του συνόλου των επενδυτικών σχεδίων, η τελική τιμή αναμένεται να ανέλθει σε 43 επιχειρήσεις (τιμή που θα αντιστοιχεί στο 1,2% του προγραμματικού στόχου του CO01 και στο 1,3% του προγραμματικού στόχου του CO02).

- Ωστόσο, η υπό εξέταση δράση (ενίσχυση των ΜΜΕ για επενδύσεις τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και επενδύσεις σε συστήματα εξοικονόμησης ενέργειας) είναι η μοναδική που συμβάλλει στο δείκτη CO08 «Παραγωγικές επενδύσεις: Αύξηση της απασχόλησης στις επιχειρήσεις που λαμβάνουν ενίσχυση» και η επίδοσή της επηρεάζει εξολοκλήρου τη επίδοση του προγραμματικού στόχου. Ειδικότερα, **έχουν ήδη επιτευχθεί 18,12 ΙΠΑ**, τιμή που αντιστοιχεί στο 36,2% του προγραμματικού στόχου. Λαμβάνοντας υπόψη ότι δεν αναμένεται να συμβάλλουν όλα τα επενδυτικά σχέδια, **εκτιμάται ότι ο προγραμματικός στόχος δεν θα επιτευχθεί**. Συνεπώς, η συμβολή της δράσης στην επίτευξη του δείκτη δεν είναι η προσδοκώμενη.
- Επιπρόσθετα, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί η **θετική συμβολή της δράσης στη μείωση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου**. Ειδικότερα, η δράση συμβάλλει στον πρόσθετο (για την Επ.Προτ. 3c) δείκτη CO34 «Μείωση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου: Εκτιμώμενη ετήσια μείωση των εκπομπών των αερίων θερμοκηπίου», μέσω της υλοποίησης 27 επενδυτικών σχεδίων, ενώ έχει ήδη επιτευχθεί ετήσια μείωση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου της τάξης των 931,14 τόνων ισοδύναμου CO₂.

3.2.6. Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων των τομέων αιχμής της Περιφέρειας Ηπείρου για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα

Η εν λόγω δράση χρηματοδοτήθηκε από τον ΑΠ5 «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Κοινωνική ένταξη και καταπολέμηση διακρίσεων» του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 και ειδικότερα τον ΘΣ8, Επενδυτική Προτεραιότητα 8i.

Η δράση υλοποιήθηκε μέσω της πρόσκλησης κωδ.79/2019 και δέσμευσε τη συνολική Δ.Δ. της Επ.Προτ. 8i. Στο πλαίσιο αυτής, χρηματοδοτήθηκαν 261 πράξεις, **συνολικής Δ.Δ. 6,8εκ.€**, η οποία ανέρχεται στο 77,7% της συνολικής Δ.Δ. της πρόσκλησης.

Σε ό,τι αφορά τις **επιδόσεις της δράσης σε χρηματοδοτικούς όρους σε επίπεδο Προγράμματος** σημειώνονται τα εξής:

- Η συγχρ. Δ.Δ. των επενδυτικών σχεδίων (6,8εκ.Δ.Δ.) αντιστοιχεί στο 139,86% της προγραμματικής Δ.Δ. της Επ.Προτ.8i και του ΘΣ8, καθώς και στο 13,1% της προγραμματικής Δ.Δ. του ΑΠ5 (στον εν λόγω Άξονα τη μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα έχει ο ΘΣ9).
- Οι ΝοΔε ανέρχονται στο 141,23% των πόρων των Επ.Προτ. 8i και ΘΣ8, και στο 13,2% των πόρων του ΑΠ5.

- Οι δαπάνες ανέρχονται στο 104,9% των πόρων των Επ.Προτ. 8i και ΘΣ8 και στο 9,8% των πόρων του ΑΠ5.

Σε ό,τι αφορά τις επιδόσεις της δράσης στους δείκτες του Προγράμματος σημειώνονται τα εξής:

- Η δράση συμβάλλει στο δείκτη CO01 «Άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων» με συνολικό στόχων από τα 261 έργα, 284 ανέργους (αντιστοιχεί στο 97,9% του προγραμματικού στόχου). Δεν καταγράφεται τιμή επίτευξης στο ΟΠΣ, εκτιμάται ωστόσο ότι ο επιχειρησιακός δείκτης θα επιτευχθεί πλήρως κατά το κλείσιμο του Προγράμματος.

3.3. Αποτίμηση της αποδοτικότητας

Η μέτρηση της αποδοτικότητας των δράσεων σε πραγματικούς όρους αφορά στην αξιολόγηση του κόστους υλοποίησης αυτών, στην εκτίμηση δηλαδή του κατά πόσο οι δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν για την υλοποίηση τους κινήθηκαν στα επίπεδα της αγοράς, σε υψηλότερα ή σε χαμηλότερα.

Ωστόσο, στο πλαίσιο των υπό εξέταση δράσεων υλοποιήθηκε ένα σύνολο επενδυτικών σχεδίων τα οποία παρουσιάζουν μεγάλο εύρος χαρακτηριστικών με αποτέλεσμα να είναι πολύ δυσχερές να συσχετιστούν με αντίστοιχες παρεμβάσεις που ήδη υλοποιήθηκαν σχετικά πρόσφατα και να προκύψουν τυχόν διαφοροποιήσεις προκειμένου να εξαχθούν τα ζητούμενα συμπεράσματα. Είναι δηλαδή πολύ δύσκολο να συγκριθούν έργα τα οποία ενώ με μία γενικότερη θεώρηση μπορεί να θεωρηθούν ομοειδή -και επομένως συγκρίσιμα-, ουσιαστικά περιλαμβάνουν επιμέρους χαρακτηριστικά τα οποία δεν μπορούν να συγκριθούν ως προς το κόστος τους και να προκύψουν αξιόπιστα συμπεράσματα.

Για την αντιμετώπιση του ανωτέρω ζητήματος στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, η αποτίμηση της αποδοτικότητας των υπό εξέταση δράσεων γίνεται λαμβάνοντας υπόψη το κόστος των επενδυτικών προτάσεων σε σχέση με τον προγραμματισμό, συνδυαστικά με τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν.

Σημειώνεται ότι κατά τη φάση του σχεδιασμού τέθηκαν ελάχιστα και μέγιστα όρια ανά επενδυτική πρόταση για κάθε κατηγορία δράσης. Δεδομένου ότι οι υποβληθείσες προτάσεις δεν αναμένονταν να υπερβαίνουν τα μέγιστα όρια που έθεταν οι προσκλήσεις (ως προς τον επιχορηγούμενο προϋπολογισμό), αυτό που αξιολογήθηκε ήταν ουσιαστικά η επάρκεια των προϋπολογισμών των δράσεων (εύρος επενδυτικών προτάσεων) με βάση τον προϋπολογισμό (εκπεφρασμένο σε Μέσο Κόστος-ΜΚ) των επενδυτικών προτάσεων που ενεργοποιήθηκε. Όσο η απόσταση – μεταξύ μέγιστου ορίου προϋπολογισμού της πρόσκλησης για κάθε δράση και του αντίστοιχου ενεργοποιημένου ΜΚ – εμφανίζεται οριακή, το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι ο σχεδιασμός ήταν οριακά επαρκής. Αυτό σημαίνει ότι κατά τον επόμενο προγραμματικό σχεδιασμό προτείνεται να διευρυνθούν τα μέγιστα επιτρεπόμενα όρια ανά επενδυτική πρόταση έτσι ώστε να αυξηθεί το μέγεθος των επενδυτικών σχεδίων. Αντίθετα, όσο η απόσταση εμφανίζεται μεγαλύτερη, το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι ο σχεδιασμός ήταν υπερεπαρκής. Αυτό σημαίνει ότι κατά τον επόμενο προγραμματικό σχεδιασμό προτείνεται να περιοριστούν τα μέγιστα επιτρεπόμενα όρια ανά επενδυτική πρόταση, έτσι ώστε να υποβληθούν περισσότερες προτάσεις και να αυξηθεί περαιτέρω η αποτελεσματικότητα (περισσότερες επενδυτικές

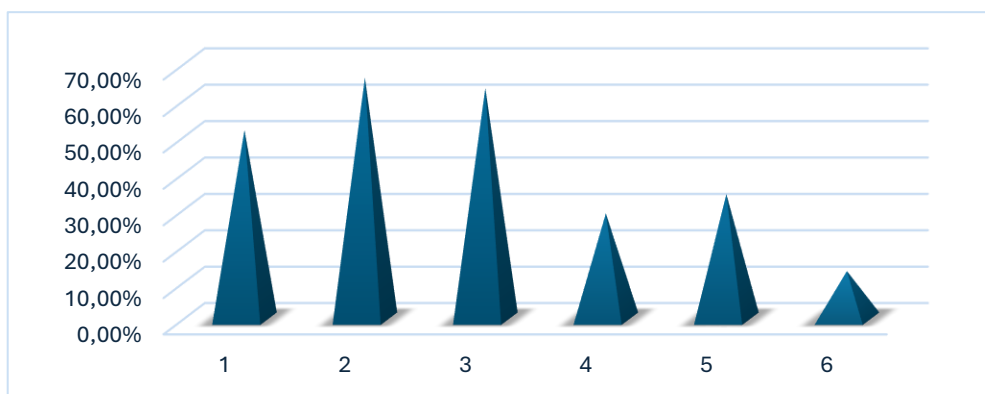
προτάσεις, συνεπώς περισσότερες επωφελούμενες επιχειρήσεις) και η αποδοτικότητα (μεγαλύτερο αποτέλεσμα με το ίδιο ή χαμηλότερο κόστος) του σχεδιασμού.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται στοιχεία που αφορούν στον προγραμματισμό των δράσεων ως προς το εύρος των επενδυτικών προτάσεων σύμφωνα με τις σχετικές προσκλήσεις και το αντίστοιχο ΜΚ των επενδυτικών σχεδίων, όπως αυτό προκύπτει από τον προϋπολογισμό και τον αριθμό των έργων που εντάχθηκαν (ενεργοποίηση).

Πίνακας 2: Πίνακας Προγραμματισμού και Ενεργοποίησης Δράσεων

Δράση	Προγραμματικό		Ενεργοποίηση				
	Πρόσκληση	Εύρος προϋπολογισμού επενδυτικής πρότασης (επιχορηγούμενος προϋπολογισμός)	Συγχρηματοδοτούμενη Δ.Δ. (€)	Αρ. Εγκεκριμένων επενδυτικών προτάσεων	ΜΚ	Ποσοστό % ΜΚ σε σχέση με το ανώφλι του προγραμματισμού	Απόσταση ΜΚ ενεργοποίησης από ανώφλι προγραμματισμού (%)
1. Ενίσχυση Επιχειρήσεων για ερευνητικά έργα στους τομείς αγροδιατροφής, δημιουργικής βιομηχανίας, ΤΠΕ, υγείας και βιοτεχνολογίας	44/2017	Έως 300.000€ Δ.Δ. ανά ερευνητικό έργο, εφόσον συμμετέχει μια επιχείρηση και έως 500.000€ Δ.Δ. ανά έργο, εφόσον συμμετέχουν από 2 επιχειρήσεις και άνω.	11.675.239	45	259.450	51,89%	-48,11%
2. Ηλεκτρονικό επιχειρείν (e-business)	58/2018	Από 6.000€ έως 12.500€ ανά επενδυτική πρόταση	943.855	102	9.253	66,28%	-33,72%
	80/2019	Από 5.000€ έως 15.000€ ανά επενδυτική πρόταση	6.080.646	572	10.630	63,38%	-36,62%
3. Ενίσχυση υφιστάμενων ΜΜΕ για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών	60/2018	Από 50.000€ έως 400.000€ ανά επενδυτική πρόταση	4.350.975	17	255.940	28,93%	-71,07%
	82/2019	Από 50.000€ έως 400.000€ ανά επενδυτική πρόταση	9.040.401	36	251.122	34,24%	-65,76%
4. Εκπόνηση και εφαρμογή επιχειρησιακών σχεδίων για οργανωτική αναδιάρθρωση και προσανατολισμό στην εξωστρέφεια	77/2019	από 20.000€ έως 200.000€ ανά επενδυτική πρόταση	115.724	2	57.862	13,10%	-86,90%
5. Ενίσχυση ΜΜΕ για επενδύσεις τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και εξοικονόμησης ενέργειας	74/2018	Από 80.000€ έως 330.000€ ανά επιχείρηση	4.858.035	43	112.978	51,89%	-48,11%
6. Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων των τομέων αιχμής της Περιφέρειας Ηπείρου για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα	79/2019	Επιχορήγηση επιχειρήσεων για κάθε ωφελούμενο για 18 μήνες απασχόληση: μεταξύ 21.708€ και 30.132€ αναλόγως τυπικών προσόντων. Μέγιστη επιχορήγηση ανά επιχείρηση 200.000€.	6.836.724	261	26.194	66,28%	-33,72%

Διάγραμμα 1: Απεικόνιση επάρκειας πόρων (απόσταση προγραμματισμού και ενεργοποίησης δράσεων ως προς το κόστος της επένδυσης, προγραμματισμός =100%)

Με βάση τα ανωτέρω, διαπιστώνονται τα εξής:

- Σε επίπεδο προγραμματισμού, για τις περισσότερες δράσεις διαπιστώνεται μεγάλο εύρος προϋπολογισμού των επενδυτικών προτάσεων (βλ. προσκλήσεις 44/2017, 60/2018, 82/2019, 77/2019, 74/2018). Ωστόσο αυτό δικαιολογείται, καθώς πέραν του εύρους των επιλέξιμων ενεργειών ανά δράση το οποίο διαμορφώνει τον π/υ κάθε πρότασης, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και άλλες παράμετροι όπως το διαφορετικό μέγεθος των επιχειρήσεων της Περιφέρειας σε συνδυασμό με το γεγονός ότι λόγω της γεωγραφικής διάστασης του Προγράμματος, είναι περιορισμένο το πλήθος επιχειρήσεων που μπορεί να στοχεύσει. Συνακόλουθα, στις σχετικές προσκλήσεις θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η δυνατότητα συμμετοχής επιχειρήσεων ανεξαρτήτως μεγέθους (λαμβάνοντας πάντα υπόψη τους περιορισμούς που τίθενται για τις μεγάλες επιχειρήσεις).
- Σε επίπεδο ενεργοποίησης, διαπιστώνεται ότι όλες οι δράσεις που ενεργοποιήθηκαν παρουσίασαν ΜΚ μικρότερο από τα εκτιμηθέντα αρχικά μέγιστα επιτρεπόμενα όρια (η απόσταση από τα ανώτερα όρια κυμαίνεται από -33,72% μέχρι -87%). Αυτό δηλώνει ότι η χρηματοδότηση των δράσεων ήταν επαρκής για την υλοποίηση των επενδυτικών σχεδίων. Η εν λόγω διαπίστωση ενισχύεται και με σχετικό εύρημα από την έρευνα πεδίου που πραγματοποιήθηκε.
- Το γενικό συμπέρασμα που μπορεί να εξαχθεί – αφού ληφθεί ως δεδομένη η αποτελεσματικότητα των δράσεων (βλ. ευρήματα κεφ. 3.2) – είναι ότι η αποδοτικότητα των υπό εξέταση δράσεων κρίνεται ιδιαίτερα ικανοποιητική.
- Εξαίρεση από την ανωτέρω διαπίστωση αποτελεί η δράση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων (πρόσκληση 77/2019), η οποία προσέλκυσε μόνο δύο επιχειρήσεις (χαμηλή ελκυστικότητα δράσης) και χρήζει γενικής επανεξέτασης.

Τα ανωτέρω συμπεράσματα είναι γενικά και δεν θα πρέπει να θεωρηθούν ως απόλυτα, συνιστούν όμως μία βέλτιστη και εφικτή προσέγγιση μέτρησης της αποδοτικότητας με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, αλλά και την διαφορετικότητα του κόστους κάθε επενδυτικής πρότασης.

3.4.Αποτίμηση της καταλληλότητας του σχεδιασμού

Για την εκτίμηση της καταλληλότητας του σχεδιασμού και συγκεκριμένα τη διερεύνηση εάν, μέσω των δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020, έχουν προσεγγιστεί οι στόχοι της περιφερειακής RIS3 σε ικανοποιητικό βαθμό, αξιοποιήθηκαν κυρίως δευτερογενή στοιχεία από την οριζόντια Αξιολόγηση Επιπτώσεων των Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) των ΠΕΠ 2014-2020³, σε συνδυασμό με τα ευρήματα από την έρευνα πεδίου της παρούσας μελέτης.

Συνολικά, το ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 διαμορφώθηκε παράλληλα με την περιφερειακή RIS3 και υιοθέτησε μία σειρά από ενδεικτικές δράσεις σε κάθε ειδικό του στόχο για να την υποστηρίξει. Η πορεία εφαρμογής του ΕΠ όσον αφορά τους ειδικούς στόχους που σχετίζονται με την RIS3 υπήρξε αρκετά ικανοποιητική, καθώς σχεδόν όλοι οι στόχοι που τέθηκαν έχουν καλυφθεί. Διαπιστώνεται, συγκεκριμένα, ότι το ΕΠ παρουσίασε μια σχετικά υψηλή ενεργοποίηση πράξεων της περιφερειακής RIS3, ενώ η ΔΕΑ εφαρμόστηκε με επιτυχία στην Ήπειρο καλύπτοντας το σύνολο των τομέων προτεραιότητας που είχαν αναγνωριστεί, επηρεάζοντας ωστόσο εν μέρει το περιεχόμενο και τη στόχευση κάποιων προσκλήσεων, κυρίως μέσω συζητήσεων σε προσχέδια προσκλήσεων πριν την τελική τους διαμόρφωση.

Σύμφωνα με την Τελική Έκθεση Αξιολόγησης Επιπτώσεων των Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) των ΠΕΠ 2014-2020, η συνεισφορά των δράσεων του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 στους δείκτες **αποτελεσμάτων** που σχετίζονται με την περιφερειακή RIS3 εκτιμάται αμελητέα, ενώ και η ένταση της χρηματοδότησης για δράσεις υποστήριξης της περιφερειακής RIS3 από το ΕΠ, αν και σχετικά υψηλή, μόνο εν μέρει μπορεί να επηρεάσει τους στόχους αποτελεσμάτων που έχουν τεθεί για τους ειδικούς στόχους που σχετίζονται με τους ΘΣ 1, 2, 3 και 8 της RIS3. Το παραπάνω οφείλεται στο ότι, οι δείκτες αποτελεσμάτων του ΕΤΠΑ που υιοθετήθηκαν για τα ΕΠ της περιόδου 2014-2020 αποτελούν στην ουσία δείκτες περιβάλλοντος (context indicators) για τις στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης, αφού εμπεριέχουν τις επιδράσεις όλων των πηγών χρηματοδότησης που υποστηρίζουν τον οικονομικό μετασχηματισμό σε μία Περιφέρεια. Αντίθετα, οι δείκτες εκροών που σχετίζονται με τη RIS3 έχουν επιτευχθεί πλήρως ή αναμένεται να επιτευχθούν με την ολοκλήρωση των έργων.

Οι παράγοντες που επηρέασαν την αποτελεσματικότητα στην υλοποίηση δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας διακρίνονται σε εξωγενείς όσο και ενδογενείς. Από την Τελική Έκθεση Αξιολόγησης Επιπτώσεων των Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) των ΠΕΠ 2014-2020, αναδείχθηκε η απουσία κατάλληλων μηχανισμών και συστημάτων για τη διαχείριση των έργων ως ο σημαντικότερος παράγοντας του εσωτερικού περιβάλλοντος ενώ η κρίση (οικονομική στην αρχή της περιόδου και λόγω πανδημίας στο τέλος της, αλλά και ενεργειακή) ως εξωγενής παράγοντας που διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση των δράσεων. Αντίστοιχα, από την παρούσα μελέτη αναδείχθηκαν ως σημαντικότεροι παράγοντες, ο διοικητικός φόρτος για τη διαχείριση των έργων και η έλλειψη ρευστότητας (ενδογενείς), και η πανδημία Covid-19 και η αύξηση του κόστους των πρώτων υλών (εξωγενείς).

³ Τελική έκθεση Αξιολόγησης Επιπτώσεων των Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) των ΠΕΠ 2014-2020, έκδοση 2.0, 26 Ιανουαρίου 2024.

Όσον αφορά τον βαθμό στον οποίο τα εργαλεία πολιτικής⁴ που ενεργοποιήθηκαν από το ΕΠ κάλυπταν τις διαπιστωμένες ανάγκες που αναφέρονται στην περιφερειακή RIS3, ενεργοποιήθηκε το 67% των προβλεπόμενων εργαλείων πολιτικής, επίδοση που θεωρείται πολύ καλή. Ο βαθμός κάλυψης των διαπιστωμένων αναγκών των φορέων κρίνεται ικανοποιητικός με το μόνο πεδίο δραστηριοποίησης που δεν εκδηλώθηκε ενδιαφέρον να είναι ο τομέας της Δημιουργικής Βιομηχανίας που αποτελεί μέρος των κλάδων της βιομηχανίας της εμπειρίας μαζί με τον τουρισμό και τον πολιτισμό. Επιπλέον, στον σχεδιασμό υπήρχε η πρόβλεψη να ενεργοποιηθεί πρόσκληση που να αφορά στην ενίσχυση επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των ΤΠΕ (RIS3) συμπληρωματικά της πρόσκλησης για την ενσωμάτωση ΤΠΕ γενικά στις ΜΜΕ, που όμως λόγω της μετακίνησης πόρων για τη χρηματοδότηση των μέτρων ενίσχυσης λόγω Covid-19 δεν ενεργοποιήθηκε.

Στα θετικά στοιχεία για την Ήπειρο συγκαταλέγονται το ευρύ μίγμα πολιτικής, καθώς και το μοναδικό για τις ελληνικές περιφέρειες εργαλείο πολιτικής της RIS3 «Κίνητρα για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα» που ενεργοποιήθηκε και υλοποιήθηκε με επιτυχία μέσω της πρόσκλησης του ΘΣ8 «Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων των τομέων αιχμής της Περιφέρειας Ηπείρου για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα».

Σημειώνεται επίσης ότι για την πλειονότητα των εργαλείων πολιτικής που εφαρμόστηκαν από το ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 υπήρχαν αντίστοιχες προσκλήσεις από τα τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, ενώ η Ήπειρος είναι μία από τέσσερις Περιφέρειες που επένδυσαν σημαντικό ποσοστό της δημόσιας δαπάνης προς υποστήριξη της περιφερειακής RIS3 μέσω του ΕΠ, για να εφαρμόσουν δράσεις που δεν καλύπτονταν από τα τομεακά ΕΠ ώστε να εξυπηρετήσουν τις ειδικές ανάγκες τους. Το παραπάνω αποτελεί και ένδειξη τόσο της ωριμότητας του Συστήματος Διακυβέρνησης της περιφερειακής RIS3 της Περιφέρειας στο να σχεδιάζει και να υλοποιεί στοχευμένες και τοποκεντρικές πολιτικές, όσο και της προστιθέμενης αξίας του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 στην υποστήριξη της περιφερειακής RIS3.

Τέλος, από την παρούσα μελέτη προέκυψε ότι η πλειονότητα των επιχειρήσεων εδρεύουν στην ΠΕ Ιωαννίνων, σε ποσοστά, ανάλογα με τη δράση, από 59%-72% (46% στη δράση εκσυγχρονισμού της Επ.Προτ.3c). Επιπλέον, η Τελική Έκθεση Αξιολόγησης Επιπτώσεων των Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) των ΠΕΠ 2014-2020 κατέγραψε ότι σε απόλυτες τιμές παρατηρείται συγκέντρωση πόρων στην ΠΕ Ιωαννίνων, η οποία αιτιολογείται τόσο από τον αριθμό των επιχειρήσεων, όσο και από την συγκέντρωση των ερευνητικών υποδομών και φορέων. Παρόλα αυτά σε σχέση με τα πληθυσμιακά και οικονομικά μεγέθη, η κατανομή της δημόσιας δαπάνης για δράσεις υποστήριξης της RIS3 στις τέσσερις περιφερειακές ενότητες της Ηπείρου φαίνεται να είναι σχετικά καλά συσχετισμένη τόσο με τη χωρική κατανομή της οικονομικής δραστηριότητας όσο και με την πληθυσμιακή κατανομή. Η καλή αυτή επίδοση μπορεί να ερμηνευτεί ίσως από το γεγονός ότι η υποστήριξη επιχειρηματικών επενδύσεων για την υιοθέτηση καινοτομιών, που είχε τη μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα, απευθύνεται σε μεγάλο εύρος των επιχειρήσεων της Περιφέρειας, σε κλάδους που θεωρούνται σχετικοί με την περιφερειακή RIS3.

⁴ Το Εργαλείο Πολιτικής είναι το κύριο δομικό στοιχείο της μεθοδολογίας που εφαρμόστηκε στην Αξιολόγηση Επιπτώσεων των Στρατηγικών RIS3 των ΠΕΠ 2014-2020, το οποίο συνιστά ομάδα μέτρων που βασίζονται στην ίδια θεμελιώδη λογική παρέμβασης, δηλαδή αντιμετωπίζουν τις ίδιες αστοχίες ή ανάγκες και έχουν τα ίδια αναμενόμενα αποτελέσματα και στόχους.

3.5. Παρουσίαση των ευρημάτων/συμπερασμάτων/προτάσεων ανά παρέμβαση

3.5.1. Ευρήματα ανά παρέμβαση

«Ενίσχυση Επιχειρήσεων για ερευνητικά έργα στους τομείς αγροδιατροφής, δημιουργικής βιομηχανίας, ΤΠΕ, υγείας και βιοτεχνολογίας» (Επ.Προτ. 1b)

Με βάση την αποτύπωση της πορείας υλοποίησης της δράσης σε όρους αποτελεσματικότητας και συγκεκριμένα τις επιδόσεις της σε χρηματοδοτικούς όρους και σε στόχους δεικτών σε επίπεδο Προγράμματος (βλ. κεφ. 3.2), διαπιστώνονται τα εξής:

Ως προς την ενεργοποίηση της προγραμματικής Δ.Δ. του Προγράμματος (σε επίπεδο Επ.Προτ.1b/Θ.Σ.1) και του στόχου του σχετικού δείκτη (αριθμού επιχειρήσεων που συνεργάζονται με ερευνητικά ιδρύματα), διαπιστώνεται υπερδέσμευση της τάξης του 145% και 120% αντίστοιχα, κατά τη συνήθη διαχειριστική καλή πρακτική. Στο επίπεδο της υλοποίησης, διαπιστώνεται ότι οι προτάσεις που εγκρίθηκαν οδηγήθηκαν πλήρως σε συμβασιοποίηση, ενώ απορρόφησαν το 57,5% της εγκεκριμένης Δ.Δ. ή το 84,1% της Δ.Δ. σε επίπεδο Επ.Προτ.1b/Θ.Σ.1. Ωστόσο, στη συνέντευξη με τον ΕΦ επιβεβαιώθηκε ότι, από τα 46 αρχικά εγκεκριμένα σχέδια, τα 45 ολοκληρώθηκαν επιτυχώς (η μη υλοποίηση ενός έργου οφείλεται σε παραίτηση του δικαιούχου), ενώ και ο προγραμματικός στόχος των 60 επιχειρήσεων που συνεργάζονται με ερευνητικά ιδρύματα, θα επιτευχθεί πλήρως με την ολοκλήρωση του συνόλου των επενδυτικών σχεδίων.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, καθώς και το ότι η χρηματοδότηση ήταν επαρκής για την υλοποίηση των ερευνητικών έργων, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από το 96% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα πεδίου, χρηματοδοτικά η αποτελεσματικότητα της δράσης κρίνεται ικανοποιητική.

Στις δυσκολίες για την απρόσκοπτη υλοποίηση των επενδυτικών σχεδίων περιλαμβάνονται το ανελαστικό χρονικό πλαίσιο επιλεξιμότητας του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 για να πραγματοποιήσουν τα συνεργατικά σχήματα το σύνολο των δαπανών, σε συνδυασμό με το ύψος των ποσών ενίσχυσης (Μέσο Μοναδιαίο Κόστος 260 χιλ.) και με τις δυσκολίες κατά την υλοποίηση των έργων που, σύμφωνα με την έρευνα πεδίου, αντιμετώπισε το 46% των επιχειρήσεων, με σημαντικότερες την πανδημία Covid-19 ή την αύξηση του κόστους των πρώτων υλών, αλλά και τον διοικητικό φόρτο για τη διαχείριση των έργων. Το τελευταίο δικαιολογείται και από το μέγεθος των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στη δράση (44% πολύ μικρές επιχειρήσεις, 38% μικρές) σε συνδυασμό με το γεγονός ότι λόγω της γεωγραφικής διάστασης του Προγράμματος, είναι περιορισμένο το πλήθος των επιχειρήσεων που μπορεί να στοχεύσει. Αντίστοιχα, οι ερευνητικοί φορείς κατέδειξαν επίσης τον υψηλό διοικητικό φόρτο διαχείρισης καθώς και χρηματοοικονομικές αδυναμίες (π.χ. καθυστερήσεις στις πληρωμές) ως σημαντικότερους παράγοντες που είχαν μέτρια ή χαμηλή επίπτωση κατά την υλοποίηση των έργων.

Το γεγονός ότι, το 78% των επιχειρήσεων δεν είχαν συμμετοχή στον σχεδιασμό της δράσης ή στη ΔΕΑ, δηλώνει αφενός την απουσία ενεργοποίησης του ιδιωτικού τομέα και του δημόσιου ερευνητικού συστήματος στον σχεδιασμό της δράσης, αλλά και μη αξιοποίηση της Διαδικασίας της Επιχειρηματικής Ανακάλυψης, χωρίς ωστόσο να προκύπτει από την έρευνα πεδίου ότι αυτό επηρέασε την ικανοποίηση των στόχων που είχαν θέσει οι επιχειρήσεις ή

την αποτελεσματικότητα της δράσης. Επίσης, οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα πεδίου δήλωσαν ότι ενημερώνονται για θέματα επιχειρηματικότητας και ευκαιριών χρηματοδότησης από πολλαπλές πηγές, όπως το διαδίκτυο (74%), τα γραφεία μελετών/σύμβουλοι (63%) και οι ενημερωτικές εκδηλώσεις (61%). Όσον αφορά τη συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων, η συντριπτική πλειονότητα επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων δεν αντιμετώπισε δυσκολίες, ενώ η πλειονότητα των ερευνητικών φορέων αναγνώρισε ως προστιθέμενη αξία της συνεργασίας τους με τις επιχειρήσεις, την καλύτερη κατανόηση και τη βελτίωση της ικανότητάς τους για σύνδεση της έρευνας με τις ανάγκες της αγοράς. Η συμβολή της δράσης μπορεί να θεωρηθεί θετική σε αυτό το επίπεδο, καθώς συνεισέφερε σε κάποιο βαθμό στην εμπέδωση μιας κουλτούρας συνεργασίας και στη στροφή κάποιων επιχειρήσεων, από την αναζήτηση επιδοτήσεων για εξοπλισμό, προς δράσεις ανάπτυξης και μεταφοράς τεχνογνωσίας.

Στα αποτελέσματα και οφέλη που αποκόμισαν οι επιχειρήσεις από τη δράση, περιλαμβάνεται η βελτίωση των ικανοτήτων τους σε διάφορα θεματικά πεδία, κυρίως όσον αφορά τις επιστημονικές ή τεχνολογικές ή ερευνητικές ικανότητές τους, και την ικανότητά τους για ερευνητικές συνεργασίες, ενώ η έρευνα πεδίου κατέδειξε πως η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων (93%) θεωρεί ότι η συνεργασία τους με τους ερευνητικούς φορείς συνέβαλλε στη δημιουργία νέων προϊόντων ή στη βελτίωση των υπαρχόντων. Επιπλέον, το 78% των επιχειρήσεων θα επιδίωκε την περαιτέρω βελτίωση ή την εμπορική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων του έργου για το οποίο χρηματοδοτήθηκε. Μάλιστα, από τη συνέντευξη με τον ΕΦ προέκυψε ότι, παρόλο που για την εν λόγω δράση δεν ήταν προϋπόθεση η αξιοποίηση του ερευνητικού αποτελέσματος, οι επιχειρήσεις του τομέα της μεταποίησης είχαν τη δυνατότητα να διαθέσουν τα αποτελέσματα των ερευνητικών προϊόντων τους στη αγορά (π.χ. διατροφικά προϊόντα).

Ωστόσο, ως προς τις πατέντες (διπλώματα) ευρεσιτεχνίας, περισσότερο του 65% των επιχειρήσεων και αντίστοιχα του 82% των ερευνητικών φορέων που συμμετείχαν στην υλοποίηση ενός (1) έργου δήλωσαν ότι δεν κατέθεσαν αίτηση ή ότι δε γνώριζαν, ενώ στο πλαίσιο των ερευνητικών έργων της δράσης έχουν κατατεθεί μόλις 5 αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Τα παραπάνω δηλώνουν ότι οι επιχειρήσεις δεν έχουν την απαιτούμενη κουλτούρα γύρω από τις πατέντες ή δε γνωρίζουν επαρκώς τους τρόπους για την εμπορική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων ενός ερευνητικού έργου.

Η έρευνα πεδίου ανέδειξε επίσης το θέμα που διαχρονικά αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις, ήτοι την πρόσβαση σε χρηματοδότηση, το οποίο επιλέγεται από το 52% των επιχειρήσεων ως βασικό εμπόδιο για τη λειτουργία τους, ενώ το 74% δε θα υλοποιούσε το έργο χωρίς τη χρηματοδότηση του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020, γεγονός που καταδεικνύει την προστιθέμενη αξία της δράσης. Επιπλέον, από το 78% των επιχειρήσεων που ενδιαφέρεται για την περαιτέρω βελτίωση ή την εμπορική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων του έργου, μόλις το 30% θα το έκανε μέσω ιδίων πόρων, ενώ το 70% θα το επιδίωκε μέσω κάποιας Ευρωπαϊκής ή Εθνικής χρηματοδότησης ή της εύρεσης κάποιου επενδυτικού φορέα. Εξάλλου, η πλειονότητα (63%) των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα έχουν λάβει χρηματοδότηση για άλλη επένδυση από δημόσια πηγή (του ΕΣΠΑ ή μη) την τελευταία τριετία. Πλην της αδυναμίας πρόσβασης σε χρηματοδότηση, η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού επιλέχθηκε επίσης από το 52% των επιχειρήσεων ως βασικό εμπόδιο στη λειτουργία τους.

Η πλειονότητα των επιχειρήσεων (55%) δήλωσε στην έρευνα πεδίου ότι προσέλαβε νέους επιστήμονες ή ερευνητές, είτε για την περίοδο υλοποίησης του έργου, είτε ως μόνιμους οι οποίοι εξακολουθούν να εργάζονται στην επιχείρηση μέχρι και σήμερα, ενώ το 19% δήλωσε ότι υπάρχει πρόβλεψη για την πρόσληψη προσωπικού για την περαιτέρω αξιοποίηση των αποτελεσμάτων του έργου του, και 17% δήλωσε ότι δημιουργήθηκαν νέες θέσεις εργασίας μετά την υλοποίηση του έργου του. Σε συνδυασμό με το ότι η πλειονότητα των επιχειρήσεων (47%) δήλωσε ότι απασχόλησε στο έργο τους κατά μέσο όρο τέσσερις (4) με πέντε (5) εργαζόμενους, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό 18% δήλωσε ότι απασχόλησε δέκα (10) εργαζόμενους, καθώς και με το ότι στους ερευνητικούς φορείς αντίστοιχα απασχολήθηκαν κατά μέσο όρο 5,5 άτομα, η συμβολή της δράσης στην απασχόληση κρίνεται ιδιαίτερα ικανοποιητική, ενώ η δημιουργία και διατήρηση νέων θέσεων εργασίας καταδεικνύει την προστιθέμενη αξία της.

Παρόλο που η πλειονότητα (85%) των επιχειρήσεων δήλωσε ότι δεν αντιμετώπισε δυσκολίες κατά την υποβολή και αξιολόγηση των προτάσεων, σημαντικό ποσοστό (67%) ανέδειξε ως θέμα την αυξημένη γραφειοκρατία και δήλωσε ότι απαιτούνται βελτιώσεις των διαδικασιών για αντίστοιχες δράσεις στο μέλλον, προτείνοντας ως δημοφιλέστερες, τις απλοποιήσεις της διαδικασίας υποβολής των προτάσεων και της διαδικασίας έγκρισης των ενισχυόμενων δαπανών του έργου, ενώ αντίστοιχα σχεδόν το σύνολο των ερευνητικών φορέων πρότειναν ως βελτιώσεις την αύξηση του ύψους της δημόσιας χρηματοδότησης και την απλοποίηση της διαδικασίας έγκρισης των ενισχυόμενων δαπανών.

Σχεδόν όλες οι επιχειρήσεις (99%) δήλωσαν ως αρκετά ή πολύ πιθανό να υποβάλλουν νέα αίτηση προς χρηματοδότηση για αντίστοιχη δράση στο νέο Πρόγραμμα Ήπειρος 2021-2027, με το ενδιαφέρον τους για μελλοντική χρηματοδότηση να εστιάζεται κατά 65% στην αξιοποίηση ή στην επέκταση των ερευνητικών αποτελεσμάτων που προέκυψαν από τη συνεργασία με τους ερευνητικούς φορείς, και έπειτα για clusters καινοτομίας και δομές διασύνδεσης της έρευνας στις ανάγκες των επιχειρήσεων. Οι τομείς προτεραιότητας της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης που θα επέλεγαν οι επιχειρήσεις για μελλοντικές δράσεις είναι η Αγροδιατροφική Αλυσίδα (56%), οι Ψηφιακές Τεχνολογίες (46%) και οι Βιοεπιστήμες, Υγεία, Φάρμακα (30%), ενώ η πλειονότητα των επιχειρήσεων (77%) δήλωσε ότι η καταλληλότερη μορφή ενίσχυσης αποτελεί η από κοινού συμμετοχή με κάποιον ερευνητικό φορέα (και η υποβολή κοινής πρότασης) όπως έγινε και στη συγκεκριμένη δράση. Η επιλογή μίας μόνο μορφής ενίσχυσης (ενώ δινόταν η δυνατότητα και για συμβάσεις με οργανισμούς έρευνας) φαίνεται να ωφέλησε διαχειριστικά τη δράση, όπως και η επιλογή του ξεκάθਾਰου καθεστώτος ενίσχυσης του ΓΑΚ (651/2014 ΓΑΚ/SA). Από την άλλη, οι ερευνητικοί φορείς στη συντριπτική τους πλειονότητα έδειξαν την προτίμησή τους σε νέες μορφές ενίσχυσης, όπως η ανάπτυξη δομών διασύνδεσης επιχειρήσεων με κατάλληλα ακαδημαϊκά και ερευνητικά κέντρα, παρόλο που το 70% δήλωσε ότι θα επιδίωκε τη συμμετοχή του σε αντίστοιχο συνεργατικό ερευνητικό σχήμα.

Τα παραπάνω δηλώνουν ότι στις κύριες **επιτυχίες** της δράσης συγκαταλέγονται η σύνδεση της έρευνας με τις ανάγκες της αγοράς και η εμπέδωση κουλτούρας συνεργασίας ως βάση για υλοποίηση αντίστοιχων δράσεων στο μέλλον, η δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών και η δυνατότητα εμπορικής αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων, η δημιουργία ανθρώπινου κεφαλαίου για τη διαχείριση της ενσωμάτωσης της έρευνας στη λειτουργία των επιχειρήσεων, η πρόσβαση σε χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και η ενίσχυση του ερευνητικού οικοσυστήματος σε περιφερειακό επίπεδο. Στις κύριες **αστοχίες**

της δράσης συγκαταλέγονται η απώλεια πρόβλεψης για χρηματοδότηση και εμπορική αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων (παρόλο που δε φαίνεται να υπήρχε αρκετός χρόνος για κάτι τέτοιο), η έλλειψη εστίασης σε λιγότερες γνωστικές/τεχνολογικές περιοχές με στόχο την ανάπτυξη μοναδικής τεχνογνωσίας με περιφερειακή διάσταση, η μικρή συμμετοχή μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων, και η έλλειψη πρόβλεψης για τη βιωσιμότητα των ερευνητικών σχημάτων συνεργίας μετά την ολοκλήρωση των έργων.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ευρήματα της έρευνας πεδίου στις επιχειρήσεις και τους φορείς έρευνας, καθώς και παρόμοιες δράσεις τομεακών προγραμμάτων (π.χ. το νέο Ερευνώ Καινοτομώ 2021-2027), προτάσεις για μελλοντικές δράσεις αποτελούν η περαιτέρω επέκταση της έρευνας καθώς και η αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων των υλοποιημένων έργων της παρούσας δράσης μέσω χρηματοδότησης για την μετατροπή τους σε νέο προϊόν ή υπηρεσία, η ενίσχυση της έρευνας στις επιχειρήσεις (συμπεριλαμβανομένων των βιομηχανικών επιχειρήσεων) χωρίς να απαιτείται συνεργασία με φορείς έρευνας, η προώθηση της δικτύωσης μέσω της δημιουργίας συστάδων επιχειρήσεων (clusters), ή και νέα ερευνητικά σχήματα συνεργασίας επιχειρήσεων και φορέων έρευνας. Επιπλέον, προτείνεται να επιδιωχθεί περαιτέρω παροχή κινήτρων ή και συγκεκριμένη στόχευση της δράσης για πατέντες ευρεσιτεχνίας. Με δεδομένη την εστίαση στους τομείς της νέας περιφερειακής RIS3 της περιόδου 2021-2027 (Βιώσιμη Ανάπτυξη, Νέα Ψηφιακή Επιχειρηματικότητα, Περιβάλλον-Ενέργεια, Βιομηχανία της Εμπειρίας, Υγεία-Ευεξία και Αγροδιατροφή), προτείνεται να εξεταστεί στόχευση σε γνωστικά/τεχνολογικά αντικείμενα που αναδεικνύονται από το πλαίσιο σύγχρονων ευρωπαϊκών και εθνικών στρατηγικών (πχ Εθνική Στρατηγική Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας, περιφερειακή διάσταση της ΕΣΕΕ, S.T.E.P.-Strategic Technologies for Europe Platform, Βιομηχανία 4.0, Σχέδιο για τη μετάβαση της Ελλάδας στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης, κλπ).

Συνεπώς, προτείνεται για σχετικές μελλοντικές προσκλήσεις, είτε να συνδυαστεί στην ίδια πρόσκληση και η δυνατότητα επιχορήγησης των επιχειρήσεων για την πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού (μέσω της κοινής στήριξης από ΕΤΠΑ και ΕΚΤ+ του άρθρου 25 του ΚΚΔ⁵ με την επιφύλαξη ορίου 15%), είτε σε αντίστοιχα προγράμματα πρόσληψης εξειδικευμένου προσωπικού να εισαχθεί στα κριτήρια αξιολόγησης κατάλληλη μοριοδότηση για τις επιχειρήσεις που χρηματοδοτούνται από το ΕΠ για να συμμετάσχουν σε συνεργατικά σχήματα με ερευνητικούς φορείς. Άλλες προτάσεις (από τους φορείς έρευνας) που προτείνεται να εξεταστούν, αποτελούν η αύξηση του προϋπολογισμού για προτάσεις που συμβάλουν στη στρατηγική ανάπτυξη της Περιφέρειας, και η διαμόρφωση εμβληματικών έργων RIS3.

Προτείνεται επίσης, να επιδιωχθεί αύξηση της συμμετοχής μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων (λαμβάνοντας πάντα υπόψη τους περιορισμούς που τίθενται για τις μεγάλες επιχειρήσεις), πχ. μέσω ποσόστωσης στην πρόσκληση ή μέσω των κριτηρίων αξιολόγησης, καθώς και να επιδιωχθεί συγκεκριμένη ποσόστωση στους κλάδους δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων (στην εν λόγω δράση το ένα τρίτο (33%) των επιχειρήσεων προήλθε από έναν

⁵ Πεδίο Παρέμβασης 172: Σταυροειδής χρηματοδότηση στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ (στήριξη σε δράσεις τύπου ΕΚΤ+ που είναι αναγκαίες για την υλοποίηση του μέρους της πράξης που εμπίπτει στο ΕΤΠΑ και συνδέεται άμεσα με αυτό)

κλάδο, αυτόν της βιομηχανίας τροφίμων). Στο παραπάνω θα μπορούσε να συμβάλλει η διαβούλευση με τους επαγγελματικούς φορείς των επιχειρήσεων.

Αναφορικά με τη βελτίωση των διαδικασιών έγκρισης της χρηματοδότησης, προτάσεις για σχετικές μελλοντικές προσκλήσεις αποτελούν, η βελτίωση της πλατφόρμας διαχείρισης και η μείωση του απαιτούμενου χρόνου αξιολόγησης των προτάσεων, προκειμένου τα έργα να διατηρούν τον καινοτόμο χαρακτήρα τους. Επιπλέον, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη αυτοματοποιήσεις προς την κατεύθυνση της επιτάχυνσης των διαδικασιών, όπως η αξιοποίηση διεπαφών με κατάλληλα πληροφοριακά συστήματα (για παράδειγμα, όπου απαιτείται, μαζική ανάκτηση κύκλου εργασιών Ε3 επιχειρήσεων από την ΑΑΔΕ, αυτόματος υπολογισμός ΕΜΕ χωρίς υποβολή δικαιολογητικών από το σύστημα Εργάνη, ad hoc έλεγχος ενεργών ΑΦΜ (μη διακοπής ΑΦΜ) και ενεργών ΚΑΔ από το μητρώο taxis, κλπ), καθώς και η μείωση στο ελάχιστο του αριθμού των απαιτούμενων δικαιολογητικών.

Σημαντικό για μελλοντικές δράσεις είναι να επιχειρηθεί μεγαλύτερη εμπλοκή των επιχειρήσεων στα στάδια της διαβούλευσης και του σχεδιασμού, προκειμένου παρόμοιες δράσεις να είναι ακόμη περισσότερο εστιασμένες στις ανάγκες τους, καθώς και ο σχεδιασμός να βασιστεί στην προσφορά γνώσης από τους ερευνητικούς φορείς, γεγονός που θα μπορούσε να προσδώσει καλύτερη στόχευση στην επιλογή των θεματικών περιοχών των δράσεων. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το λογικό επόμενο στάδιο της δράσης είναι η εμπορική αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων, μια ευρεία διαβούλευση θα μπορούσε να μεταφέρει τόσο τεχνογνωσία αιχμής και πληροφόρηση σχετικά με τις εξελίξεις στο επίπεδο τεχνολογίας, όσο και να εξετάσει τάσεις και εμπορικές εξελίξεις σε άλλα μέρη του κόσμου, ώστε ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των έργων να μπορούν να έχουν εξωστρεφή χαρακτήρα. Επιπλέον, για λόγους κοινής μεθοδολογικής προσέγγισης με την ΕΣΕΕ, προτείνεται η εφαρμογή της ΔΕΑ, σύμφωνα με τη μεθοδολογία που ανέπτυξε το Ινστιτούτο Μελλοντικών Τεχνολογικών Μελετών (Institute for Prospective Technological Studies – IPTS) του Κοινού Κέντρου Ερευνών (Joint Research Centre – JRC).

Τέλος σημειώνεται ότι, το μέγεθος της δράσης δεν κρίνεται ικανό για να έχει αντίκτυπο στην περιφερειακή οικονομία και την απασχόληση, λαμβάνοντας υπόψη το εύρος των πόρων του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 σε συνδυασμό με τους πόρους που διατίθενται από τομεακά ΕΠ για την υλοποίηση αντίστοιχων εθνικών δράσεων, παρόλα αυτά εκτιμάται ότι η παρούσα δράση δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την αύξηση της Δαπάνης Έρευνας και Ανάπτυξης των επιχειρήσεων (που αποτελεί τον δείκτη αποτελέσματος της σχετικής Επ.Προτ.1b).

«Ηλεκτρονικό επιχειρείν (e-business)» (Επ.Προτ. 2b)

Με βάση την αποτύπωση της πορείας υλοποίησης της δράσης σε όρους αποτελεσματικότητας και συγκεκριμένα τις επιδόσεις της σε χρηματοδοτικούς όρους και σε στόχους δεικτών σε επίπεδο Προγράμματος (βλ. κεφ. 3.2), διαπιστώνονται τα εξής:

Ως προς την ενεργοποίηση της προγραμματικής δημόσιας δαπάνης του Προγράμματος (σε επίπεδο Επ.Προτ.2b/Θ.Σ.2) και του στόχου του σχετικού δείκτη (αριθμού επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη/επιχορηγήσεις), διαπιστώνεται υπερδέσμευση της τάξης του 139,4% και 103,1% αντίστοιχα, κατά τη συνήθη διαχειριστική καλή πρακτική. Στο επίπεδο της υλοποίησης, διαπιστώνεται ότι οι προτάσεις που εγκρίθηκαν οδηγήθηκαν πλήρως σε συμβασιοποίηση, ενώ απορρόφησαν το 73,3% της εγκεκριμένης δημόσιας δαπάνης ή το

102,2% της δημόσιας δαπάνης σε επίπεδο Επ.Προτ.2b/Θ.Σ.2. Ο προγραμματικός στόχος αριθμού επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη έχει επιτευχθεί πλήρως.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, καθώς και το ότι η χρηματοδότηση ήταν επαρκής για την υλοποίηση των επενδυτικών σχεδίων, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από το 86% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα πεδίου, χρηματοδοτικά η αποτελεσματικότητα της δράσης κρίνεται ικανοποιητική. Η ομαλή υλοποίηση της δράσης μπορεί να αποδοθεί στα χαμηλά ποσά ενίσχυσης ανά ωφελούμενη επιχείρηση (Μέσο Μοναδιαίο Κόστος 10,4 χιλ.), στην υψηλή ένταση ενίσχυσης (80%) και στις δημοφιλείς δραστηριότητες για τις οποίες έλαβαν χρηματοδότηση οι επιχειρήσεις (55% ηλεκτρονικό εμπόριο, 25% ψηφιακή προβολή και διαφήμιση). Επιπλέον, στην επιτυχή υλοποίηση της δράσης φαίνεται να συνέβαλε, ως καλή διαχειριστική απόφαση, το ότι ο δεύτερος κύκλος απευθυνόταν σε όλες τις επιχειρήσεις ανεξαρτήτως τομέα, με επιπλέον βαθμολογία για όσες δραστηριοποιούνται στους τομείς της περιφερειακής RIS3. Οι ωφελούμενες επιχειρήσεις της εν λόγω δράσης δραστηριοποιούνται στους κλάδους χονδρικού και λιανικού εμπορίου, βιομηχανίας τροφίμων, και καταλυμάτων.

Στις δυσκολίες για την απρόσκοπτη υλοποίηση των επενδυτικών σχεδίων περιλαμβάνονται το ανελαστικό χρονικό πλαίσιο επιλεξιμότητας του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 για να πραγματοποιήσουν οι επιχειρήσεις το σύνολο των δαπανών, ενώ, σύμφωνα με την έρευνα πεδίου, μόλις το 14% αντιμετώπισε δυσκολίες κατά την υλοποίηση, με σημαντικότερες τον διοικητικό φόρτο, που είναι αναμενόμενος κοιτάζοντας το μέγεθος και το είδος των επιχειρήσεων της δράσης (96% πολύ μικρές επιχειρήσεις, 64% ατομικές), καθώς και κάποιες καθυστερήσεις στις πληρωμές.

Το γεγονός ότι, το 76% των επιχειρήσεων δεν είχε συμμετοχή στον σχεδιασμό της δράσης ή στη ΔΕΑ, δηλώνει μη ικανοποιητική ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα στον σχεδιασμό της δράσης, αλλά και μη αξιοποίηση της ΔΕΑ. Ωστόσο σημειώνεται ότι για την εν λόγω δράση, που υποστήριξε την ανάπτυξη legacy συστημάτων ηλεκτρονικού επιχειρείν (e-Business) σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε όλους τους τομείς (αν και με επιπλέον βαθμολογία σε όσες δραστηριοποιούνται στους τομείς της περιφερειακής RIS3), ενδεχομένως να μην ήταν επιτακτική η ανάγκη για ευρεία διαβούλευση ή και συμμετοχή των επιχειρήσεων στη ΔΕΑ, όπως θα ίσχυε για δράσεις μεγαλύτερου καινοτομικού προφίλ. Επίσης, οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα πεδίου δήλωσαν ότι ενημερώνονται για θέματα επιχειρηματικότητας και ευκαιριών χρηματοδότησης από πολλαπλές πηγές, όπως το διαδίκτυο (72%), τα γραφεία μελετών/σύμβουλοι (67%) και οι γνωστοί/προσωπικές επαφές (31%).

Το μεγαλύτερο ποσοστό επιχειρήσεων δήλωσε ότι, τα κυριότερα οφέλη που αποκόμισε από τη δράση σχετίζονταν με τη διεύρυνση του πελατολογίου τους (47%), τη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και υπηρεσιών τους (50%) και τη διεύθυνση νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (49%). Επιπλέον, αρκετές επιχειρήσεις δήλωσαν ότι το έργο βοήθησε στην αύξηση του κύκλου εργασιών τους, προσαρμόστηκε το μοντέλο λειτουργίας τους σε ψηφιακό επίπεδο και επετεύχθη είσοδος σε νέες γεωγραφικές ή προϊόντικές αγορές. Τα παραπάνω οφέλη κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικά καθώς είναι μεσοπρόθεσμα οφέλη για τις επιχειρήσεις, ενώ δε φαίνεται να σχετίζονται με την ψηφιακή τους ωριμότητα πριν την υλοποίηση του έργου, καθώς τα δημοφιλέστερα οφέλη εντοπίζονται τόσο στην πλειονότητα των επιχειρήσεων που δήλωσε μέτρια ή ικανοποιητική ψηφιακή ωριμότητα με ποσοστό 39% και 40%, όσο και στο 11% και 10 % που δήλωσε χαμηλή ή υψηλή ψηφιακή ωριμότητα. Το

ενδιαφέρον για συμμετοχή στη δράση πάντως προήλθε από επιχειρήσεις είτε με μέτρια είτε με ικανοποιητική ψηφιακή ωριμότητα με ίσα ποσοστά. Το παραπάνω δηλώνει ότι η υιοθέτηση του e-επιχειρείν αποτελεί ένα λογικό βήμα για τις επιχειρήσεις που διαθέτουν σε κάποιον βαθμό ψηφιακή ωριμότητα, ενδεχομένως να αποτελεί και προϋπόθεση, ώστε να γίνει ομαλά η μετάβαση στο e-επιχειρείν χωρίς να διαταραχθεί η λειτουργία τους.

Η έρευνα πεδίου έδειξε ως βασικό εμπόδιο στη λειτουργία των επιχειρήσεων την έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού σε ποσοστό 50%, καθώς και την αδυναμία πρόσβασης σε χρηματοδότηση σε ποσοστό 47%, ενώ αρκετά σημαντικό ποσοστό (23%) των επιχειρήσεων δήλωσε την έλλειψη αξιοποίησης νέων τεχνολογιών. Καθώς το 72% των επιχειρήσεων δε θα υλοποιούσε το έργο χωρίς τη χρηματοδότηση του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020, καθίσταται σαφές ο καταλυτικός ρόλος που είχε η δράση στη διευκόλυνση της πρόσβασης πολύ μικρών (και ατομικών) επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση και η προστιθέμενη αξία της, σε συνδυασμό με το ότι η πλειονότητα των επιχειρήσεων (74%) δεν είχε λάβει χρηματοδότηση από κάποια άλλη δημόσια πηγή την τελευταία τριετία. Από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις που θα το υλοποιούσαν χωρίς τη χρηματοδότηση της δράσης, το σημαντικό ποσοστό 52% δήλωσε ότι θα το έκανε με χρηματοδότηση από ιδίους πόρους (συμπεριλαμβανομένης της δανειοδότησης), γεγονός που δηλώνει ότι οι επιχειρήσεις είχαν πραγματικές και επιτακτικές ανάγκες να καλύψουν, ενώ το 35% θα επιδίωκε χρηματοδότηση από άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα.

Η πλειονότητα των επιχειρήσεων (56%) δήλωσε ότι διατηρήθηκαν οι υφιστάμενες θέσεις εργασίας της επιχείρησης μετά την υλοποίηση του έργου για το οποίο χρηματοδοτήθηκε, ενώ το 15% δήλωσε ότι δημιουργήθηκαν νέες θέσεις εργασίας (μερικής ή πλήρους απασχόλησης), και σημαντικό ποσοστό (27%) επέλεξε την απάντηση “Τίποτα από τα παραπάνω”. Σε συνδυασμό με το ότι η πλειονότητα των επιχειρήσεων (53%) δήλωσε ότι απασχόλησε έναν (1) εργαζόμενο στο έργο, και το 31% δήλωσε ότι απασχόλησε δύο (2) εργαζομένους, η δράση κρίνεται ότι είχε ικανοποιητική συμβολή κατά ελάχιστον στη διατήρηση της απασχόλησης. Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι τα χαμηλά ποσά ενίσχυσης ανά ωφελούμενη επιχείρηση και τα legacy συστήματα ηλεκτρονικού επιχειρείν για τα οποία χρηματοδοτήθηκε, ενδεχομένως δεν απαιτούσαν την ενεργοποίηση σημαντικού ανθρώπινου κεφαλαίου. Αυτό εξηγεί και τον αριθμό των μόλις τριών (3) επιχειρήσεων που δήλωσαν ότι το έργο είχε κάποια επιρροή στη δημιουργία θέσεων εργασίας υψηλών τυπικών προσόντων.

Η πλειονότητα (88%) των επιχειρήσεων δήλωσε ότι δεν αντιμετώπισε δυσκολίες κατά την υποβολή και αξιολόγηση των προτάσεων, ωστόσο, σημαντικό ποσοστό (65%) ανέδειξε ως θέμα την αυξημένη γραφειοκρατία και δήλωσε ότι απαιτούνται βελτιώσεις των διαδικασιών για αντίστοιχες δράσεις στο μέλλον, προτείνοντας ως δημοφιλέστερες, κατά 41% την αύξηση του ύψους της δημόσιας χρηματοδότησης και κατά 42% την απλοποίηση της διαδικασίας υποβολής των προτάσεων. Το τελευταίο δικαιολογείται αν ληφθεί υπόψη η γραφειοκρατία που απαιτείται για τις δράσεις κρατικών ενισχύσεων με καθεστώς ενίσχυσης δυνάμει του Κανονισμού de Minimis (1407/2013) που εφαρμόστηκε στη δράση.

Σχεδόν όλες οι επιχειρήσεις (92%) δήλωσαν ως αρκετά ή πολύ πιθανό να υποβάλλουν νέα αίτηση προς χρηματοδότηση για αντίστοιχη δράση στο νέο Πρόγραμμα Ήπειρος 2021-2027, με το ενδιαφέρον τους για μελλοντική χρηματοδότηση να εστιάζεται κατά 44% σε επενδύσεις σε τεχνολογίες αιχμής (Τεχνητή Νοημοσύνη, κλπ.) ή σε υπερπροηγμένες (deep tech)

τεχνολογίες (ημιαγωγών, κλπ.), κατά 34% σε πιο ευέλικτες μορφές ενίσχυσης (π.χ. μέσω εξαργύρωσης κουπονιών καινοτομίας/τεχνολογίας), και σε επενδύσεις κυβερνοασφάλειας.

Τα παραπάνω δηλώνουν ότι, στις κύριες **επιτυχίες** της δράσης συγκαταλέγονται η αποκόμιση από τις επιχειρήσεις σημαντικών μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων, μέσω της ενίσχυσης της εξωστρέφειάς τους (e-επιχειρείν), και η πρόσβαση σε χρηματοδότηση των επιχειρήσεων από όλους τους τομείς της οικονομίας. Στις κύριες **αστοχίες** της δράσης συγκαταλέγονται η μη εστίαση σε γνωστικές/τεχνολογικές περιοχές της περιφερειακής RIS3, η περιορισμένη συμβολή στην απασχόληση τουλάχιστον στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, και η μικρή συμμετοχή μεσαίων επιχειρήσεων καθώς, η συχνή εφαρμογή του καθεστώτος ενίσχυσης de Minimis περιορίζει τα επιλέξιμα επενδυτικά σχέδια κυρίως σε χαμηλότερου κόστους επενδύσεις με περιορισμένη προστιθέμενη αξία και αποθαρρύνει μεγαλύτερου μεγέθους επιχειρήσεις να συμμετάσχουν.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ευρήματα της έρευνας πεδίου στις επιχειρήσεις, προτάσεις για μελλοντικές δράσεις αποτελούν η μετατόπιση από την ενίσχυση της εξωστρέφειας (e-Business), στην ενίσχυση επενδύσεων για τεχνολογίες αιχμής ή υπερπροηγμένες, αλλά και για σύγχρονα ψηφιακά και τεχνολογικά εργαλεία που μπορούν να βελτιώσουν τη λειτουργία των επιχειρήσεων και τη θέση τους στην αγορά (π.χ. εργαλεία ψηφιακής διαχείρισης, πρόσβαση σε αγορές και οικονομικές πράσινες λύσεις), με ταυτόχρονη αύξηση του ύψους της δημόσιας χρηματοδότησης. Προϋπόθεση αποτελεί η στήριξη να είναι στοχευμένη βάσει του επιπέδου ψηφιακής/τεχνολογικής ωριμότητας κάθε επιχείρησης, το οποίο μπορεί να διαπιστώνεται από τον ΕΦ βάσει ερωτηματολογίου που θα υποβάλλεται από τις επιχειρήσεις κατά την αξιολόγηση ή μέσω κατάλληλων κριτηρίων αξιολόγησης. Προτείνεται εστίαση στους τομείς της νέας περιφερειακής RIS3 της περιόδου 2021-2027 (Βιώσιμη Ανάπτυξη, Νέα Ψηφιακή Επιχειρηματικότητα, Περιβάλλον-Ενέργεια, Βιομηχανία της Εμπειρίας, Υγεία-Ευεξία και Αγροδιατροφή), και να εξεταστεί στόχευση σε γνωστικά/τεχνολογικά αντικείμενα που αναδεικνύονται από τον ευρωπαϊκό κανονισμό για την πλατφόρμα S.T.E.P.-Strategic Technologies for Europe Platform (πχ για deep tech), και άλλες ευρωπαϊκές και εθνικές στρατηγικές, όπως Βιομηχανία 4.0 (πχ 18 κατηγορίες τεχνολογιών αιχμής της I.4.0⁶), Σχέδιο για τη μετάβαση της Ελλάδας στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης, περιφερειακή διάσταση της ΕΣΕΕ, κλπ.

Επιπλέον, μια πρόταση για μελλοντικές προσκλήσεις θα ήταν να επιδιωχθεί ο σχεδιασμός αντίστοιχης δράσης μέσω κουπονιών καινοτομίας/τεχνολογίας, το οποίο θα απαιτούσε μεγαλύτερο χρόνο προετοιμασίας της δράσης, πχ ευρεία διαβούλευση με τους παρόχους των προϊόντων και υπηρεσιών των επενδυτικών σχεδίων προκειμένου για την κοστολόγηση των κουπονιών, όμως εκτιμάται ότι θα απλοποιούσε σημαντικά τις διαδικασίες αξιολόγησης και έγκρισης ενισχυόμενων δαπανών, καθώς και πληρωμών (εξαργύρωση κουπονιών). Επίσης, για τις επενδύσεις μεγαλύτερου προϋπολογισμού θα μπορούσε να διερευνηθεί η δυνατότητα προπληρωμών/προκαταβολών προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα θέματα ρευστότητας που έχουν αρκετές επιχειρήσεις, ειδικότερα οι πολύ μικρές και οι ατομικές.

Συνακόλουθα, προτείνεται σε μελλοντικές προσκλήσεις να δίνεται η δυνατότητα κάλυψης μισθολογικού κόστους (ή επιδότησης ασφαλιστικών εισφορών) για θέσεις εργασίας στην

⁶ I.4.0-Industry 4.0.

επιχείρηση συναφείς με το ενισχυόμενο επενδυτικό σχέδιο, ή ενδεχομένως και κάποιων λειτουργικών δαπανών (π.χ. φιλοξενία (hosting, collocation, κλπ.), σύνδεση στο Διαδίκτυο, κλπ., σχετιζόμενων με την πραγματοποίηση της επένδυσης, μέσω της κοινής στήριξης από ΕΤΠΑ και ΕΚΤ+ του άρθρου 25 του ΚΚΔ με την επιφύλαξη ορίου 15%.

Προτείνεται επίσης, λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη στόχευσης των μελλοντικών δράσεων στους νέους τομείς της RIS3 της περιόδου 2021-2027, να απευθύνονται στις επιχειρήσεις όλων των τομέων της οικονομίας, υπό την προϋπόθεση να τεκμηριώνεται συνέργεια των ενισχυόμενων επενδύσεων με τους τομείς της περιφερειακής RIS3 με την εφαρμογή κατάλληλων κριτηρίων επιλογής RIS3, με ταυτόχρονη επιπλέον βαθμολογία ειδικά για τις επιχειρήσεις των τομέων της περιφερειακής RIS3.

Αναφορικά με τη βελτίωση των διαδικασιών έγκρισης της χρηματοδότησης, προτείνεται σε σχετικές μελλοντικές προσκλήσεις να επιδιωχθεί η μείωση στο ελάχιστο του αριθμού των απαιτούμενων δικαιολογητικών, καθώς και να ληφθούν υπόψη αυτοματοποιήσεις προς την κατεύθυνση της επιτάχυνσης των διαδικασιών των κρατικών ενισχύσεων, όπως η βελτίωση του ελέγχου σώρευσης (π.χ. με εξωσυστημικό έλεγχο σώρευσης παράλληλα με τον έλεγχο του ΟΠΣΚΕ), αλλά και η αξιοποίηση διεπαφών με κατάλληλα πληροφοριακά συστήματα (για παράδειγμα, όπου απαιτείται, μαζική ανάκτηση κύκλου εργασιών Ε3 επιχειρήσεων από την ΑΑΔΕ, αυτόματος υπολογισμός ΕΜΕ χωρίς υποβολή δικαιολογητικών από το σύστημα Εργάνη, ad hoc έλεγχος ενεργών ΑΦΜ (μη διακοπής ΑΦΜ) και ενεργών ΚΑΔ από το μητρώο taxis, κλπ).

Σημαντικό για τον σχεδιασμό μελλοντικών παρόμοιων δράσεων είναι να διεξαχθεί εξειδικευμένη έρευνα για τον εντοπισμό των αναγκών των επιχειρήσεων. Επιπλέον, για λόγους κοινής μεθοδολογικής προσέγγισης με την ΕΣΕΕ, προτείνεται η εφαρμογή της ΔΕΑ, σύμφωνα με τη μεθοδολογία που ανέπτυξε το Ινστιτούτο Μελλοντικών Τεχνολογικών Μελετών (Institute for Prospective Technological Studies – IPTS) του Κοινού Κέντρου Ερευνών (Joint Research Centre – JRC).

Τέλος, το μέγεθος της δράσης δεν κρίνεται ικανό για να έχει αντίκτυπο στην περιφερειακή οικονομία και την απασχόληση, λαμβάνοντας υπόψη το εύρος των πόρων του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 σε συνδυασμό με τους πόρους που διατίθενται από τομεακά ΕΠ για την υλοποίηση αντίστοιχων εθνικών δράσεων, παρόλα αυτά εκτιμάται ότι η παρούσα δράση δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την αύξηση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης αξίας ΤΠΕ (που αποτελεί τον δείκτη αποτελέσματος της σχετικής Επ.Προτ.2b).

«Ενίσχυση υφιστάμενων ΜΜΕ για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών» (Επ.Προτ. 3α)

Με βάση την αποτύπωση της πορείας υλοποίησης της δράσης σε όρους αποτελεσματικότητας, και συγκεκριμένα τις επιδόσεις της σε χρηματοδοτικούς όρους και σε στόχους δεικτών σε επίπεδο Προγράμματος (βλ. κεφ. 3.2), διαπιστώνονται τα εξής:

Ως προς την ενεργοποίηση της προγραμματικής δημόσιας δαπάνης του Προγράμματος (σε επίπεδο Επ.Προτ.3α/Θ.Σ.3) και του στόχου των σχετικών δεικτών (αριθμού επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη/ενίσχυση για να εισάγουν νέα προϊόντα στην αγορά, και αύξησης της απασχόλησης στις ενισχυόμενες επιχειρήσεις), διαπιστώνεται υπερδέσμευση της τάξης του 155,2%, και 213,3%-226,3% αντίστοιχα, κατά τη συνήθη διαχειριστική καλή πρακτική. Στο

επίπεδο της υλοποίησης, διαπιστώνεται ότι οι προτάσεις που εγκρίθηκαν οδηγήθηκαν πλήρως σε συμβασιοποίηση, ενώ απορρόφησαν το 64,6% της εγκεκριμένης δημόσιας δαπάνης ή το 100,3% της δημόσιας δαπάνης σε επίπεδο Επ.Προτ.3α/Θ.Σ.3. Ο προγραμματικός στόχος των δεικτών έχει επιτευχθεί πλήρως (υπερεπίτευξη).

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, καθώς και το ότι η χρηματοδότηση για την υλοποίηση των έργων καινοτομίας κρίθηκε ικανοποιητική από το 59% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα πεδίου, χρηματοδοτικά η αποτελεσματικότητα της δράσης κρίνεται ικανοποιητική. Το συγκρατημένο ποσοστό των επιχειρήσεων που δήλωσαν ικανοποιημένες από το ύψος της χρηματοδότησης μπορεί να δικαιολογηθεί από την απαίτηση πρόσημου καινοτομίας στα ενισχυόμενα έργα, χαρακτηριστικό που εγγενώς αποτελεί γενική έννοια προσδίδοντας ευρύτητα στο φυσικό και κατ' επέκταση και στο οικονομικό αντικείμενο των έργων, ενώ και οι ενισχυόμενες δραστηριότητες των δυο σχετικών προσκλήσεων παρείχαν στις επιχειρήσεις μεγάλη γκάμα επιλογών για προτάσεις.

Η επιτυχία υλοποίησης της δράσης μπορεί να αποδοθεί στο γεγονός ότι η εν λόγω δράση υιοθέτησης καινοτομιών είχε τη μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα και απευθύνθηκε σε μεγάλο εύρος των επιχειρήσεων της Περιφέρειας σε τομείς σχετικούς με την περιφερειακή RIS3. Η πλειονότητα των ωφελούμενων επιχειρήσεων της δράσης δραστηριοποιείται στους κλάδους καταλυμάτων (35%), βιομηχανίας τροφίμων (23%) και δραστηριοτήτων ενοικίασης και εκμίσθωσης (12%) και δραστηριοτήτων ανθρώπινης υγείας (12%). Επιπλέον, από 6% καταλαμβάνουν οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους κλάδους εκπαίδευσης, ποτοποιίας και βιομηχανίας ξύλου και κατασκευής προϊόντων από ξύλο και φελλό εκτός από έπιπλα-κατασκευής ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής.

Στις δυσκολίες για την απρόσκοπτη υλοποίηση των επενδυτικών σχεδίων περιλαμβάνονται το ανελαστικό χρονικό πλαίσιο επιλεξιμότητας του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 για να πραγματοποιήσουν οι επιχειρήσεις το σύνολο των δαπανών, ενδεχομένως σε συνδυασμό με το ύψος των ποσών ενίσχυσης (Μέσο Μοναδιαίο Κόστος 252,7 χιλ.) και το μέγεθος των επιχειρήσεων (76% πολύ μικρές, από 12% μικρές και μεσαίες), αλλά και λόγω κάποιων περιπτώσεων δικαιούχων που, όπως προέκυψε από τη συνέντευξη με τον ΕΦ, δεν προχώρησαν στην υλοποίηση των επενδυτικών σχεδίων, με κυριότερο λόγο την αδυναμία καταβολής της ίδιας συμμετοχής. Παρόλα αυτά, σύμφωνα με την έρευνα πεδίου, μικρό ποσοστό (24%) αντιμετώπισε δυσκολίες κατά την υλοποίηση, με σημαντικότερες την πανδημία COVID-19 ή την αύξηση του κόστους των πρώτων υλών (εξωγενείς παράγοντες).

Το γεγονός ότι το 82% των επιχειρήσεων δεν είχε συμμετοχή στον σχεδιασμό της δράσης ή στη ΔΕΑ, δηλώνει τη μη ικανοποιητική ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα στον σχεδιασμό της δράσης και την περιορισμένη εφαρμογή της ΔΕΑ. Η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στα στάδια της διαβούλευσης/σχεδιασμού και στη ΔΕΑ κρίνεται επιτακτική σε δράσεις καινοτομικού προφίλ όπως η εν λόγω δράση, ειδικά εάν ληφθεί υπόψη και η ασάφεια της έννοιας της καινοτομίας. Επίσης, οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα πεδίου δήλωσαν ότι ενημερώνονται για θέματα επιχειρηματικότητας και ευκαιριών χρηματοδότησης από πολλαπλές πηγές, όπως τα γραφεία μελετών/σύμβουλοι (76%), το διαδίκτυο (65%), και οι γνωστοί/προσωπικές επαφές (47%).

Το μεγαλύτερο ποσοστό επιχειρήσεων δήλωσε ότι, τα κυριότερα οφέλη που αποκόμισε από τη δράση σχετίζονταν με τη βελτίωση της φήμης (brand) της επιχείρησής (71%), την ανάπτυξη νέων προϊόντων ή υπηρεσιών (59%), την εισαγωγή στην αγορά νέων προϊόντων ή υπηρεσιών

(59%), και την αύξηση του κύκλου εργασιών της επιχείρησης (59%). Επιπλέον, αρκετές επιχειρήσεις δήλωσαν ότι βελτιώθηκε η ποιότητα των προϊόντων/υπηρεσιών τους, διευρύνθηκε το πελατολόγιο της επιχείρησης, και βελτιώθηκαν οι μέθοδοι παραγωγής ή λειτουργίας με την υιοθέτηση νέων ή και ουσιαδώς βελτιωμένων μεθόδων. Τα παραπάνω οφέλη κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικά καθώς είναι μεσοπρόθεσμα οφέλη για τις επιχειρήσεις, ενώ δε διαφαίνεται να σχετίζονται με την προϊόντική ή και οργανωτική/διαδικαστική καινοτομία της επιχείρησης πριν την υλοποίηση του έργου, καθώς τα οφέλη αυτά εντοπίζονται τόσο στην πλειονότητα των επιχειρήσεων που δηλώνει μέτρια ή ικανοποιητική καινοτομία με ποσοστό 18% και 76% αντίστοιχα, όσο και στο 6% που δηλώνει υψηλή καινοτομία. Το ενδιαφέρον για συμμετοχή στη δράση πάντως προήλθε από επιχειρήσεις με ικανοποιητική καινοτομία σε σημαντικό ποσοστό 76%. Το παραπάνω ενδεχομένως δηλώνει ότι οι ευκαιρίες χρηματοδότησης που απαιτούν την υλοποίηση έργων με πρόσημο καινοτομίας είναι περισσότερο ελκυστικές στις επιχειρήσεις που έχουν ήδη σε κάποιο βαθμό ενσωματώσει την καινοτομία στη λειτουργία τους, και διαθέτουν κουλτούρα καινοτομίας.

Η δράση διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη διευκόλυνση της πρόσβασης των (πολύ μικρών) επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση, καθώς το 59% των επιχειρήσεων δεν είχε λάβει χρηματοδότηση από κάποια άλλη δημόσια πηγή την τελευταία τριετία, ενώ το 65% δε θα υλοποιούσε το σχετικό έργο χωρίς τη χρηματοδότηση του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020, το οποίο καταδεικνύει την προστιθέμενη αξία της δράσης. Από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις που θα υλοποιούσαν το έργο χωρίς τη χρηματοδότηση της δράσης, μία στις τρεις δήλωσε ότι θα το έκανε με χρηματοδότηση από ιδίους πόρους (συμπεριλαμβανομένης της δανειοδότησης), και μία στις τρεις με χρηματοδότηση από άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα. Στη συγκεκριμένη δράση, όπως φαίνεται λόγω των απαιτήσεων/δυσκολιών της καινοτομίας, το μεγαλύτερο εμπόδιο που δήλωσαν πως αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις στην λειτουργία τους δεν ήταν η αδυναμία πρόσβασης σε χρηματοδότηση (29%), αλλά η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού (71%).

Η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων (76%) δήλωσε ότι δημιουργήθηκαν νέες θέσεις εργασίας (μερικής ή πλήρους απασχόλησης) μετά την υλοποίηση του έργου, το οποίο καταδεικνύει την προστιθέμενη αξία της δράσης, ενώ δύο (2) επιχειρήσεις απάντησαν ότι το έργο είχε κάποια επιρροή στην δημιουργία θέσεων εργασίας υψηλών τυπικών προσόντων. Σε συνδυασμό με το ότι η πλειονότητα των επιχειρήσεων (58%) δήλωσε ότι απασχόλησε δύο (2) ή τρεις (3) εργαζομένους, και ένα σημαντικό ποσοστό (18%) ότι απασχόλησε από τέσσερις (4) έως και δέκα (10) εργαζομένους, η δράση κρίνεται ότι είχε ιδιαίτερα ικανοποιητική συμβολή στην απασχόληση.

Η πλειονότητα των επιχειρήσεων (71%) δήλωσε ότι δεν αντιμετώπισε κάποια δυσκολία κατά την υποβολή και αξιολόγηση των προτάσεων, ωστόσο, σημαντικό ποσοστό (71%) δήλωσε ότι απαιτείται βελτίωση των διαδικασιών για αντίστοιχες δράσεις στο μέλλον, με δημοφιλέστερη κατά 47% την απλοποίηση της διαδικασίας υποβολής των προτάσεων, το οποίο δικαιολογείται από τη γραφειοκρατία που απαιτείται για τις δράσεις κρατικών ενισχύσεων με καθεστώς ενίσχυσης de Minimis, αλλά και από τον συνδυασμό και δεύτερου καθεστώτος ενίσχυσης (ΓΑΚ) που εφαρμόστηκε στη δράση. Επιπλέον, το 41% πρότεινε την απλοποίηση της διαδικασίας αξιολόγησης, το 41% την απλοποίηση της διαδικασίας έγκρισης των ενισχυόμενων δαπανών, αλλά και την αύξηση της έντασης της ενίσχυσης και του ύψους της δημόσιας χρηματοδότησης. Για τον ΕΦ, όπως προέκυψε από τη συνέντευξη, ο κυριότερος

προβληματισμός κατά την αξιολόγηση των προτάσεων ήταν η γενικότητα της έννοιας της καινοτομίας, ωστόσο εκφράστηκε ικανοποίηση ως προς την ποιότητα αυτών.

Σχεδόν όλες οι επιχειρήσεις (88%) δήλωσαν ως αρκετά ή πολύ πιθανό να υποβάλουν νέα αίτηση προς χρηματοδότηση για αντίστοιχη δράση στο νέο Πρόγραμμα Ήπειρος 2021-2027, με το ενδιαφέρον τους για μελλοντική χρηματοδότηση να εστιάζεται κατά 53% σε προηγμένα συστήματα παραγωγής, βιομηχανικού αυτοματισμού και ρομποτικής, κατά 35% σε τεχνολογίες αιχμής ή υπερπροηγμένες, και κατά 35% σε clusters καινοτομίας.

Τα παραπάνω δηλώνουν ότι στις κύριες **επιτυχίες** της δράσης συγκαταλέγονται η αποκόμιση από τις επιχειρήσεις σημαντικών μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων όπως η βελτίωση της φήμης και η αύξηση του κύκλου εργασιών τους, η προώθηση της καινοτομίας στις επιχειρήσεις και η δημιουργία κουλτούρας καινοτομίας, η πρόσβαση σε χρηματοδότηση των πολύ μικρών επιχειρήσεων στους τομείς της περιφερειακής RIS3 και η δημιουργία ανθρώπινου κεφαλαίου για τη διαχείριση της ενσωμάτωσης της καινοτομίας στη λειτουργία των επιχειρήσεων. Στις κύριες **αστοχίες** της δράσης συγκαταλέγονται η έλλειψη εστίασης σε λιγότερες γνωστικές/τεχνολογικές περιοχές με στόχο την ανάπτυξη μοναδικής τεχνογνωσίας με περιφερειακή διάσταση, και η μικρή συμμετοχή μεσαίων επιχειρήσεων καθώς, η συχνή εφαρμογή του καθεστώτος ενίσχυσης de Minimis περιορίζει τα επιλέξιμα επενδυτικά σχέδια κυρίως σε χαμηλότερου κόστους επενδύσεις με περιορισμένη προστιθέμενη αξία και αποθαρρύνει μεγαλύτερου μεγέθους επιχειρήσεις να συμμετάσχουν.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ευρήματα της έρευνας πεδίου στις επιχειρήσεις, προτάσεις για μελλοντικές δράσεις αποτελούν η στόχευση στην υλοποίηση καινοτομικών επενδυτικών σχεδίων για προηγμένα συστήματα παραγωγής, βιομηχανικού αυτοματισμού και ρομποτικής, για υπερπροηγμένες τεχνολογίες (πχ Ημιαγωγών, Τεχνολογία Blockchain, κλπ), και για τεχνολογίες αιχμής (πχ Συστήματα και εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης, Βιομηχανικό Διαδίκτυο των Πραγμάτων (IIoT), Προσομοιώσεις και digital twins, Αισθητήρες, 3D Printing, Εφαρμογές Ανάλυσης μεγάλου όγκου Δεδομένων (Big Data Analytics), Υπολογιστικό νέφος (cloud), Υπηρεσίες κυβερνοασφάλειας, Εφαρμογές M2M (Machine to Machine), κλπ). Προϋπόθεση αποτελεί η στήριξη να είναι στοχευμένη βάσει του επιπέδου καινοτομίας ή και ψηφιακής/τεχνολογικής ωριμότητας κάθε επιχείρησης, το οποίο μπορεί να διαπιστώνεται από τον ΕΦ βάσει ερωτηματολογίου που θα υποβάλλεται από τις επιχειρήσεις κατά την αξιολόγηση, ή μέσω κατάλληλων κριτηρίων αξιολόγησης. Επίσης, πρόταση για μελλοντικές δράσεις αποτελεί η προώθηση της δικτύωσης μέσω της δημιουργίας συστάδων επιχειρήσεων (clusters καινοτομίας), δράση που δεν ενεργοποιήθηκε στην περίοδο 2014-2020, αλλά που στη νέα περίοδο 2021-2027 αποκτά μια νέα δυναμική, μετά την επιτυχημένη ολοκλήρωση των καινοτόμων επενδυτικών σχεδίων της παρούσας δράσης. Επίσης, προτείνεται εστίαση στους τομείς της νέας περιφερειακής RIS3 της περιόδου 2021-2027 (Βιώσιμη Ανάπτυξη, Νέα Ψηφιακή Επιχειρηματικότητα, Περιβάλλον-Ενέργεια, Βιομηχανία της Εμπειρίας, Υγεία-Ευεξία και Αγροδιατροφή), και να εξεταστεί στόχευση σε γνωστικά/τεχνολογικά αντικείμενα που αναδεικνύονται από το πλαίσιο σύγχρονων ευρωπαϊκών και εθνικών στρατηγικών όπως η πλατφόρμα S.T.E.P.-Strategic Technologies for Europe Platform (πχ για deep tech), Βιομηχανία 4.0 (πχ 18 κατηγορίες τεχνολογιών αιχμής της I.4.0), Σχέδιο για τη μετάβαση της Ελλάδας στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης, περιφερειακή διάσταση της ΕΣΕΕ, κλπ.

Συνακόλουθα, προτείνεται σε μελλοντικές προσκλήσεις είτε να συνδυαστεί στην ίδια πρόσκληση και η δυνατότητα επιχορήγησης των επιχειρήσεων για την πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού (μέσω της κοινής στήριξης από ΕΤΠΑ και ΕΚΤ+ του άρθρου 25 του ΚΚΔ με την επιφύλαξη ορίου 15%), είτε σε αντίστοιχα προγράμματα πρόσληψης εξειδικευμένου προσωπικού να εισαχθεί στα κριτήρια αξιολόγησης κατάλληλη μοριοδότηση για τις επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε δράση του ΕΠ για την υλοποίηση καινοτόμων επενδυτικών σχεδίων.

Λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη στόχευσης των μελλοντικών δράσεων στους νέους τομείς της RIS3 της περιόδου 2021-2027, μια πρόταση διεύρυνσης της έκτασης και του σκοπού της παρούσας δράσης θα ήταν να απευθύνεται στις επιχειρήσεις όλων των τομέων της οικονομίας, υπό την προϋπόθεση να τεκμηριώνεται συνέργεια των ενισχυόμενων επενδύσεων με τους τομείς της περιφερειακής RIS3 με την εφαρμογή κατάλληλων κριτηρίων επιλογής RIS3, με ταυτόχρονη επιπλέον βαθμολογία ειδικά για τις επιχειρήσεις των τομέων της περιφερειακής RIS3.

Αναφορικά με τη βελτίωση των διαδικασιών έγκρισης της χρηματοδότησης, προτείνεται σε σχετικές μελλοντικές προσκλήσεις να επιδιωχθεί η μείωση στο ελάχιστο του αριθμού των απαιτούμενων δικαιολογητικών, καθώς και να ληφθούν υπόψη αυτοματοποιήσεις προς την κατεύθυνση της επιτάχυνσης των διαδικασιών των κρατικών ενισχύσεων, όπως η βελτίωση του ελέγχου σώρευσης (πχ με εξωσυστημικό έλεγχο σώρευσης παράλληλα με τον έλεγχο του ΟΠΣΚΕ), αλλά και η αξιοποίηση διεπαφών με κατάλληλα πληροφοριακά συστήματα (για παράδειγμα, όπου απαιτείται, μαζική ανάκτηση κύκλου εργασιών Ε3 επιχειρήσεων από την ΑΑΔΕ, αυτόματος υπολογισμός ΕΜΕ χωρίς υποβολή δικαιολογητικών από το σύστημα Εργάνη, ad hoc έλεγχος ενεργών ΑΦΜ (μη διακοπής ΑΦΜ) και ενεργών ΚΑΔ από το μητρώο taxis, κλπ).

Σημαντικό για μελλοντικές δράσεις είναι να επιχειρηθεί μεγαλύτερη εμπλοκή των επιχειρήσεων στα στάδια της διαβούλευσης και του σχεδιασμού, προκειμένου παρόμοια δράση να είναι ακόμη περισσότερο εστιασμένη στις ανάγκες τους, με συμμετοχή στον σχεδιασμό και του οικοσυστήματος της έρευνας προκειμένου για αποσαφήνιση των χαρακτηριστικών και απαιτήσεων της καινοτομίας και περαιτέρω στόχευση στην επιλογή των θεματικών περιοχών της δράσης. Επίσης, για λόγους κοινής μεθοδολογικής προσέγγισης με την ΕΣΕΕ⁷, προτείνεται η εφαρμογή της ΔΕΑ, σύμφωνα με τη μεθοδολογία που ανέπτυξε το Ινστιτούτο Μελλοντικών Τεχνολογικών Μελετών (Institute for Prospective Technological Studies – IPTS) του Κοινού Κέντρου Ερευνών (Joint Research Centre – JRC).

Τέλος, το μέγεθος της δράσης δεν κρίνεται ικανό για να έχει αντίκτυπο στην περιφερειακή οικονομία και την απασχόληση, λαμβάνοντας υπόψη το εύρος των πόρων του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 σε συνδυασμό με τους πόρους που διατίθενται από τομεακά ΕΠ για την υλοποίηση αντίστοιχων εθνικών δράσεων, παρόλα αυτά εκτιμάται ότι η παρούσα δράση δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την αύξηση του Ποσοστού επιχειρήσεων που ανέπτυξαν καινοτόμα προϊόντα και διαδικασίες (που αποτελεί τον δείκτη αποτελέσματος της σχετικής Επ.Προτ.3α).

⁷ ΕΣΕΕ-Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης

**Εκπόνηση και εφαρμογή επιχειρησιακών σχεδίων για οργανωτική αναδιάρθρωση και
προσανατολισμό στην εξωστρέφεια (Επ.Προτ. 3b)**

Με βάση την αποτύπωση της πορείας υλοποίησης της δράσης σε όρους αποτελεσματικότητας, και συγκεκριμένα τις επιδόσεις της σε χρηματοδοτικούς όρους και σε στόχους δεικτών σε επίπεδο Προγράμματος (βλ. κεφ. 3.2), διαπιστώνεται ότι, ως προς την προγραμματική δημόσια δαπάνη του Προγράμματος (σε επίπεδο Επ.Προτ.3b/Θ.Σ.3) και του στόχου των σχετικών δεικτών (αριθμού επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη/επιχορηγήσεις, αύξησης της απασχόλησης στις ενισχυόμενες επιχειρήσεις), η υλοποίηση οδήγησε σε απορρόφηση 69,7% της εγκεκριμένης δημόσιας δαπάνης ή 80,7% της δημόσιας δαπάνης σε επίπεδο Επ.Προτ.3b/Θ.Σ.3, ενώ και ο προγραμματικός στόχος των δεικτών έχει επιτευχθεί πλήρως. Εντούτοις, η ενεργοποίηση ως προς την πρόσκληση ήταν ιδιαίτερα φτωχή, καθώς σε πρόσκληση 3 εκατ. υλοποιήθηκαν μόλις δύο σχέδια με δημόσια δαπάνη που αντιστοιχεί στο 3,86% των πόρων της πρόσκλησης, ενώ και από τη συνέντευξη με τον ΕΦ επιβεβαιώθηκε η ότι δεν υπήρξε το προσδοκώμενο ενδιαφέρον για την εν λόγω δράση.

Σχετικά με τους λόγους μη εκλυσιμότητας της παρούσας δράσης για τις επιχειρήσεις, πρέπει να συνυπολογιστεί το γεγονός ότι η Περιφέρεια Ηπείρου υλοποιεί δράσεις για την ενίσχυση της εξωστρέφειάς της με συμμετοχή επιχειρήσεων αγροδιατροφής και τουρισμού σε εκθέσεις στο εξωτερικό, με πιο ευνοϊκούς όρους και μεγαλύτερη οργανωτική υποστήριξη, δράση που έχει μεγάλη ανταπόκριση. Οι δράσεις αυτές, που χρηματοδοτούνται από άλλους πόρους πλην του περιφερειακού Προγράμματος, έχουν μεγάλη ανταπόκριση. Ενδεχομένως, οι δράσεις αυτές κρίνονται πιο ελκυστικές ή/και επαρκείς από τις επιχειρήσεις, με αποτελέσματα να μην καταγράφεται ικανοποιητική ανταπόκριση στην αντίστοιχη δράση του Περιφερειακού Προγράμματος.

Στην έρευνα πεδίου, οι δύο επιχειρήσεις που συμμετείχαν στη δράση δήλωσαν ότι έχουν λάβει χρηματοδότηση από κάποια δημόσια πηγή, εθνική ή ευρωπαϊκή, κατά την τελευταία τριετία, και ότι η δημόσια χρηματοδότηση που έλαβαν από το ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 ήταν επαρκής, αν και αμφότερες θα προχωρούσαν στην υλοποίηση του έργου, ακόμη και χωρίς τη χρηματοδότηση, η μία με πόρους από άλλη δημόσια πηγή (του ΕΣΠΑ 2014-2020 ή μη) και η άλλη με ίδιους πόρους, γεγονός που καταδεικνύει ότι το έργο που υλοποίησαν ήρθε να καλύψει πραγματικές ανάγκες. Αυτό, σε συνδυασμό με το σχετικά χαμηλό ποσό ενίσχυσης ανά ωφελούμενη επιχείρηση (Μέσο Μοναδιαίο Κόστος 57,86 χιλ.) για το μέγεθός τους (αμφότερες μικρές), καταδεικνύει το ότι δεν αντιμετώπισαν δυσκολίες είτε κατά την υποβολή και αξιολόγηση (η μία δήλωσε ότι απαιτείται απλούστευση της διαδικασίας υποβολής της πρότασης, ενώ η άλλη της διαδικασίας έγκρισης των ενισχυόμενων δαπανών), είτε κατά την υλοποίηση, εξηγεί την επιτυχή υλοποίηση των δύο έργων. Στις δυσκολίες για την απρόσκοπτη υλοποίηση των δράσεων περιλαμβάνονται το ανελαστικό χρονικό πλαίσιο επιλεξιμότητας του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 για να πραγματοποιηθεί το σύνολο των δαπανών, ενδεχομένως και η αδυναμία καταβολής της ίδιας συμμετοχής (η ένταση της ενίσχυσης ήταν έως 50%), ενώ μία επιχείρηση δήλωσε ότι δυσκολεύτηκε από τη δυνατότητα χορήγησης μία μόνο χρονικής παράτασης, που, λόγω του Covid-19, επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την τήρηση του αρχικού χρονοδιαγράμματος του επενδυτικού της σχεδίου.

Όσον αφορά τον σχεδιασμό της δράσης, καμία από τις δύο επιχειρήσεις δε συμμετείχε, ωστόσο δε φαίνεται να ευθύνεται αυτό για το χαμηλό ενδιαφέρον από τις επιχειρήσεις, ούτε και η έλλειψη ενημέρωσης για θέματα επιχειρηματικότητας και επενδυτικές ευκαιρίες,

καθώς, στην έρευνα πεδίου, καμία επιχείρηση δεν απάντησε ότι δεν ενημερώνεται καθόλου, ενώ αμφότερες υπέδειξαν το διαδίκτυο, τον έντυπο/ηλεκτρονικό τύπο πανελλαδικής εμβέλειας και τις προσωπικές επαφές ως τα βασικά κανάλια ενημέρωσής τους, και από μία επιχείρηση απάντησε ότι ενημερώνεται επιπλέον από τον τοπικό τύπο (έντυπο/ηλεκτρονικό), από ενημερωτικές εκδηλώσεις, από γραφεία μελετών/συμβούλων, από τα Επιμελητήρια και από τους κλαδικούς ή συλλογικούς φορείς ή σωματεία.

Ως προς την απασχόληση, αμφότερες οι επιχειρήσεις απάντησαν ότι διατηρήθηκαν οι υφιστάμενες θέσεις εργασίας της επιχείρησης μετά την υλοποίηση του έργου, ενώ ο μέσος αριθμός εργαζόμενων που απασχόλησαν ήταν τέσσερις (4) και πέντε (5) αντίστοιχα. Σχετικά με τα οφέλη που αποκόμισαν, και οι δύο απάντησαν ότι βελτιώθηκε η φήμη τους (brand) σε διεθνές επίπεδο και ότι διευρύνθηκε το πελατολόγιό τους, ενώ μία απάντησε ότι επιπλέον πέτυχε είσοδο σε νέες αγορές (γεωγραφικές ή προϊόντος) και άλλη μία ότι βοηθήθηκε στο να προσανατολιστεί σε νέες αγορές με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Τα παραπάνω οφέλη κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικά καθώς είναι μεσοπρόθεσμα οφέλη για τις επιχειρήσεις, ενώ δε φαίνεται να σχετίζονται με την εξωστρέφειά τους πριν την υλοποίηση του έργου, την οποία και οι δύο συμμετέχουσες στην έρευνα επιχειρήσεις κρίνουν υψηλή. Αυτό ενδεχομένως υποδηλώνει πως τα χαρακτηριστικά της παρούσας δράσης (πχ ένταση της ενίσχυσης, στόχευση μόνο στους τομείς της περιφερειακής RIS3) ήταν καταλληλότερα για επιχειρήσεις που έχουν ήδη επιτύχει την εξωστρέφεια και οι ανάγκες τους είναι να τη βελτιώσουν και επεκτείνουν, παρά για επιχειρήσεις που ξεκινούν να σχεδιάζουν την εξωστρέφειά τους.

Η έρευνα πεδίου έδειξε ως βασικό εμπόδιο στη λειτουργία των δύο επιχειρήσεων την έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού, ενώ άλλοι παράγοντες που δυσχεραίνουν τη λειτουργία τους θεωρούνται η υψηλή φορολογία και η αστάθεια στην αγορά. Επίσης, ως προς τα κίνητρα για συμμετοχή σε παρόμοια δράση, και οι δύο απάντησαν το ποσό (εννοώντας την ένταση) της ενίσχυσης, ενώ η μία εκ των δύο ανέφερε επίσης την πιο άμεση επικοινωνία με την Περιφέρεια Ηπείρου (λόγω γεωγραφικής θέσης).

Για το μέλλον, και οι δύο επιχειρήσεις θεωρούν πολύ πιθανό να υποβάλουν αίτηση για χρηματοδότηση σε κάποια αντίστοιχη δράση του Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027, και δήλωσαν ότι θα τις ενδιέφερε να χρηματοδοτηθούν αποκλειστικά για την οργανωτική υποστήριξή τους και την κάλυψη της συμμετοχής τους σε διεθνείς εκθέσεις ή και εμπορικές αποστολές.

Συνακόλουθα, προτείνεται σε σχετικές μελλοντικές προσκλήσεις να επιδιωχθεί η αύξηση της έντασης της ενίσχυσης, να μειωθεί στο ελάχιστο ο αριθμός των απαιτούμενων δικαιολογητικών, να διατηρηθεί η επιλογή του ξεκάθਾਰου καθεστώτος ενίσχυσης του ΓΑΚ που φαίνεται να ωφελεί διαχειριστικά τη δράση, και να υπάρχει μεγαλύτερη ευελιξία στη χορήγηση χρονικών παρατάσεων και άλλων διευκολύνσεων για την υλοποίηση των έργων.

Επιπλέον, προτείνεται στόχευση της δράσης στην οργανωτική υποστήριξη των επιχειρήσεων και την κάλυψη της συμμετοχής τους σε διεθνείς εκθέσεις ή και εμπορικές αποστολές, καθώς και να εξεταστεί ο σχεδιασμός αντίστοιχης δράσης μέσω κουπονιών ή μέσω των επιλογών απλοποιημένων δαπανών (SCOs-Simplified Cost Options), το οποίο θα απαιτούσε μεγαλύτερο χρόνο προετοιμασίας της δράσης για την κοστολόγηση των κουπονιών ή των SCOs, όμως εκτιμάται ότι θα απλοποιούσε σημαντικά τις διαδικασίες αξιολόγησης και έγκρισης ενισχυόμενων δαπανών, καθώς και πληρωμών (εξαργύρωση κουπονιών ή SCOs).

Μια άλλη πρόταση θα ήταν να συνδυαστεί στην ίδια πρόσκληση και η δυνατότητα επιχορήγησης των επιχειρήσεων για την πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού (μέσω της κοινής στήριξης από ΕΤΠΑ και ΕΚΤ+ του άρθρου 25 του ΚΚΔ με την επιφύλαξη ορίου 15%), ή να υπάρξει συνδυασμός της δράσης της εξωστρέφειας μαζί με άλλη δράση που να είναι διαπιστωμένα πιο ελκυστική για τις επιχειρήσεις.

Τέλος, το μέγεθος και η χαμηλή ενεργοποίηση της δράσης δεν κρίνονται ικανά για να έχουν αντίκτυπο στην περιφερειακή οικονομία και την απασχόληση, λαμβάνοντας υπόψη και το εύρος των πόρων του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 σε συνδυασμό με τους πόρους που διατίθενται από τομεακά ΕΠ για την υλοποίηση αντίστοιχων εθνικών δράσεων.

Ενίσχυση ΜΜΕ για επενδύσεις τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και εξοικονόμησης ενέργειας (Επ.Προτ. 3c)

Με βάση την αποτύπωση της πορείας υλοποίησης της δράσης σε όρους αποτελεσματικότητας, και συγκεκριμένα τις επιδόσεις της σε χρηματοδοτικούς όρους και σε στόχους δεικτών σε επίπεδο Προγράμματος (βλ. κεφ. 3.2), διαπιστώνονται τα εξής:

Ως προς την ενεργοποίηση της προγραμματικής δημόσιας δαπάνης του Προγράμματος (σε επίπεδο Επ.Προτ.3c/Θ.Σ.3) και του στόχου των σχετικών δεικτών (αριθμού επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη/επιχορηγήσεις, αύξησης της απασχόλησης στις ενισχυόμενες επιχειρήσεις), διαπιστώνεται χαμηλή ενεργοποίηση της τάξης του 11,43%, και 1,2%, 22,3% αντίστοιχα. Όμως αυτό εξηγείται καθώς τόσο στην προγραμματική Δ.Δ. όσο και στον προγραμματικό στόχο του δείκτη περιλαμβάνονται και οι δράσεις ενίσχυσης ΜΜΕ που επλήγησαν από την πανδημία Covid-19 και η Σύσταση Ταμείου Επιχειρηματικότητας II, ενώ εντοπίζονται και ελλείψεις στη μέτρηση του δείκτη αύξησης της απασχόλησης, καθώς έχει τεθεί τιμή στόχος μόνο σε 19 από τα 43 ενισχυόμενα έργα, το οποίο θα διορθωθεί ώστε να αποτυπώνεται σωστά στο κλείσιμο.

Ως προς την ενεργοποίηση της δημόσιας δαπάνης της πρόσκλησης και του στόχου των σχετικών δεικτών (αριθμού επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη/επιχορηγήσεις, αύξησης της απασχόλησης στις ενισχυόμενες επιχειρήσεις), διαπιστώνεται ότι είναι της τάξης του 97,2% και 97,6, 162,8% αντίστοιχα. Σε επίπεδο της υλοποίησης, διαπιστώνεται ότι οι προτάσεις που εγκρίθηκαν οδηγήθηκαν πλήρως σε συμβασιοποίηση, ενώ απορρόφησαν το 73,5% της εγκεκριμένης Δ.Δ. Ο προγραμματικός στόχος των δεικτών έχει επιτευχθεί πλήρως. Επιπλέον, πλήρως έχει επιτευχθεί και ο πρόσθετος δείκτης εκτιμώμενης ετήσιας μείωσης εκπομπών αερίων θερμοκηπίου.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, καθώς και το ότι η χρηματοδότηση για την υλοποίηση των έργων κρίθηκε επαρκής από το 79% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα πεδίου, χρηματοδοτικά η αποτελεσματικότητα της δράσης τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και εξοικονόμησης ενέργειας κρίνεται ιδιαίτερα ικανοποιητική. Η επιτυχία υλοποίησης της δράσης μπορεί να αποδοθεί στο ότι, όπως προέκυψε από τη συνέντευξη με τον ΕΦ, υπήρξε έντονο ενδιαφέρον για τη συγκεκριμένη δράση, με λίγες περιπτώσεις απεντάξεων λόγω της μη κάλυψης της ίδιας συμμετοχής, γεγονός που δεν αλλάζει τη θετική εικόνα για τη δράση. Η πλειονότητα των ωφελούμενων επιχειρήσεων της δράσης (54%) δραστηριοποιείται στον κλάδο των καταλυμάτων και 30% στον κλάδο αθλητικών δραστηριοτήτων και των δραστηριοτήτων διασκέδασης και ψυχαγωγίας.

Στις δυσκολίες για την απρόσκοπτη υλοποίηση των επενδυτικών σχεδίων περιλαμβάνονται το ανελαστικό χρονικό πλαίσιο επιλεξιμότητας του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 για να πραγματοποιήσουν οι επιχειρήσεις το σύνολο των δαπανών, ενδεχομένως σε συνδυασμό με το ύψος των ποσών ενίσχυσης (Μέσο Μοναδιαίο Κόστος 113 χιλ.) και το μέγεθος των επιχειρήσεων (79% πολύ μικρές, 46% ατομικές), αλλά και λόγω κάποιων περιπτώσεων δικαιούχων που, όπως προέκυψε από τη συνέντευξη με τον ΕΦ, δεν προχώρησαν στην υλοποίηση των επενδυτικών σχεδίων, με κυριότερο λόγο την αδυναμία καταβολής της ίδιας συμμετοχής. Σύμφωνα με την έρευνα πεδίου, μία στις τρεις επιχειρήσεις αντιμετώπισε δυσκολίες κατά την υλοποίηση, με σημαντικότερες την πανδημία COVID-19 ή την αύξηση του κόστους των πρώτων υλών (εξωγενείς παράγοντες), και έπειτα την έλλειψη ρευστότητας και τον διοικητικό φόρτο διαχείρισης του έργου.

Το γεγονός ότι, το 71% των επιχειρήσεων δεν είχε συμμετοχή στον σχεδιασμό της δράσης ή στη ΔΕΑ, δηλώνει την μη ικανοποιητική ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα στον σχεδιασμό της δράσης αλλά και μη αξιοποίηση της ΔΕΑ. Λαμβάνοντας υπόψη το ευρωπαϊκό μοντέλο ανάπτυξης προς τη διττή (πράσινη και ψηφιακή) μετάβαση και τις σύγχρονες ψηφιακές λύσεις που μπορούν να προσθέσουν «πράσινη» αξία στα διαφορετικά στάδια της παραγωγικής διαδικασίας και επιχειρηματικής λειτουργίας, εκτιμάται ότι ο σχεδιασμός αντίστοιχων δράσεων μπορεί να ωφεληθεί σημαντικά από τη διαβούλευση με τον ιδιωτικό τομέα. Επίσης, οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα πεδίου δήλωσαν ότι ενημερώνονται για θέματα επιχειρηματικότητας και ευκαιριών χρηματοδότησης από πολλαπλές πηγές, όπως τα γραφεία μελετών/σύμβουλοι (88%), και το διαδίκτυο (63%).

Το μεγαλύτερο ποσοστό επιχειρήσεων δήλωσε ότι τα κυριότερα οφέλη που αποκόμισε από τη δράση το μεγαλύτερο ποσοστό (63%) δήλωσε τη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και υπηρεσιών του, το 50% τη βελτίωση της φήμης (brand) του, το 42% τη διεύρυνση του πελατολογίου του, την αύξηση του κύκλου εργασιών του, αλλά και των μεθόδων παραγωγής ή λειτουργίας του, με την υιοθέτηση νέων ή και ουσιαστικά βελτιωμένων μεθόδων αντίστοιχα, ενώ το 33% τη βελτίωση της διαχείρισης των πόρων του). Τα παραπάνω οφέλη κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικά καθώς είναι μεσοπρόθεσμα οφέλη για τις επιχειρήσεις, ενώ δε φαίνεται να σχετίζονται με την τεχνολογική επάρκεια ή την ενεργειακή απόδοση της επιχείρησης πριν την υλοποίηση του έργου, καθώς τα οφέλη αυτά εντοπίζονται τόσο στην πλειονότητα των επιχειρήσεων που δηλώνει ικανοποιητική/υψηλή τεχνολογική επάρκεια ή ικανοποιητική/υψηλή ενεργειακή απόδοση, ανάλογα με τα έργα που υλοποίησαν, όσο και στις επιχειρήσεις που δηλώνουν μέτρια/χαμηλή τεχνολογική επάρκεια (13%) ή μέτρια ενεργειακή απόδοση (13%) αντίστοιχα. Το ενδιαφέρον για συμμετοχή στη δράση πάντως προήλθε από επιχειρήσεις με ικανοποιητική ή υψηλή τεχνολογική επάρκεια, και με ικανοποιητική ή υψηλή ενεργειακή απόδοση (πριν την υλοποίηση του έργου) σε ποσοστό 67% και στις δύο περιπτώσεις. Το παραπάνω ενδεχομένως δηλώνει ότι, τα έργα τεχνολογικού εκσυγχρονισμού ή εξοικονόμησης ενέργειας επιλέγονται από επιχειρήσεις με ικανοποιητική/υψηλή τεχνολογική επάρκεια ή ικανοποιητική/υψηλή ενεργειακή απόδοση αντίστοιχα, καθώς απολαμβάνουν ήδη σε κάποιο βαθμό στη λειτουργία τους και έχουν αποτιμήσει τα οφέλη του αυτοματισμού ή και την ενεργειακής αποδοτικότητας.

Η δράση διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη διευκόλυνση της πρόσβασης των (πολύ μικρών και ατομικών) επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση, καθώς το 79% δε θα υλοποιούσε το έργο χωρίς τη χρηματοδότηση του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020, το οποίο καταδεικνύει την προστιθέμενη αξία της δράσης, ενώ από τις υπόλοιπες που θα το υλοποιούσαν χωρίς τη

χρηματοδότηση της δράσης, μία (1) στις τρεις (3) δήλωσε ότι θα το έκανε με χρηματοδότηση από ιδίους πόρους (συμπεριλαμβανομένης της δανειοδότησης), και μία (1) στις τρεις (3) με χρηματοδότηση από άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα. Επίσης, το 42% των επιχειρήσεων δεν έχει λάβει και το 41% έχει λάβει χρηματοδότηση από κάποια άλλη δημόσια πηγή την τελευταία τριετία. Στη συγκεκριμένη δράση, όπως φαίνεται λόγω της εξειδίκευσης του αντικειμένου των έργων εκσυγχρονισμού και ενεργειακής αποδοτικότητας, τα μεγαλύτερα εμπόδια που δήλωσαν πως αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις στην λειτουργία τους ήταν η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού (58%) και η αδυναμία πρόσβασης σε χρηματοδότηση (46%), και έπειτα η έλλειψη αξιοποίησης νέων τεχνολογιών (33%).

Η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων (88%) δήλωσε ότι διατηρήθηκαν οι υφιστάμενες θέσεις εργασίας της επιχείρησης ή ότι δημιουργήθηκαν νέες θέσεις εργασίας (μερικής ή πλήρους απασχόλησης) μετά την υλοποίηση του έργου, το οποίο καταδεικνύει την προστιθέμενη αξία της δράσης, σε συνδυασμό με το ότι η πλειονότητα των επιχειρήσεων (76%) δήλωσε ότι απασχόλησε έναν (1) έως τρεις (3) εργαζομένους, και ένα σημαντικό ποσοστό (17%) ότι απασχόλησε από τέσσερις (4) έως και έξι (6) εργαζομένους, η δράση κρίνεται ότι είχε ιδιαίτερα ικανοποιητική συμβολή στην απασχόληση.

Το σύνολο των επιχειρήσεων δήλωσε ότι δεν αντιμετώπισε κάποια δυσκολία κατά την υποβολή και αξιολόγηση των προτάσεων, ωστόσο, σημαντικό ποσοστό (58%) δήλωσε ότι απαιτείται βελτίωση των διαδικασιών για αντίστοιχες δράσεις στο μέλλον, όπως απλοποίηση της διαδικασίας υποβολής των προτάσεων (το οποίο δικαιολογείται από τη γραφειοκρατία που απαιτείται για τις δράσεις κρατικών ενισχύσεων με καθεστώς ενίσχυσης de Minimis), απλοποίηση της διαδικασίας αξιολόγησης και έγκρισης των ενισχυόμενων δαπανών, αλλά και αύξηση της έντασης της ενίσχυσης και του ύψους της δημόσιας χρηματοδότησης.

Όλες οι επιχειρήσεις δήλωσαν ως αρκετά ή πολύ πιθανό να υποβάλλουν νέα αίτηση προς χρηματοδότηση για αντίστοιχη δράση στο νέο Πρόγραμμα Ήπειρος 2021-2027, με το ενδιαφέρον τους για μελλοντική χρηματοδότηση να εστιάζεται κατά 63% σε επενδύσεις σε καθαρές «πράσινες» τεχνολογίες και κατά 54% σε επενδύσεις σε θέματα ολικής ποιότητας και τεχνολογικής καινοτομίας. Στην παρούσα δράση, οι δραστηριότητες που ενισχύθηκαν αφορούσαν κατά 42% σε συστήματα εξοικονόμησης ενέργειας, κατά 21% στην ενσωμάτωση πράσινων υποδομών για την μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος, κατά 17% στην ενσωμάτωση συστημάτων αυτοματοποίησης και κατά 17% στον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό των χρηματοδοτούμενων επιχειρήσεων.

Τα παραπάνω δηλώνουν ότι, στις κύριες **επιτυχίες** της δράσης συγκαταλέγονται η αποκόμιση από τις επιχειρήσεις σημαντικών μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων μέσω της ενίσχυσης του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και της ενεργειακής τους αποδοτικότητας, η πρόσβαση σε χρηματοδότηση πολύ μικρών (και ατομικών) επιχειρήσεων στους τομείς της περιφερειακής RIS3, και η δημιουργία και διατήρησης της απασχόλησης. Στις κύριες **αστοχίες** της δράσης συγκαταλέγονται ο περιορισμός της δράσης σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε λίγους τομείς της οικονομίας, και η μικρή συμμετοχή μεσαίων επιχειρήσεων καθώς, η συχνή εφαρμογή του καθεστώτος ενίσχυσης de Minimis περιορίζει τα επιλέξιμα επενδυτικά σχέδια κυρίως σε χαμηλότερου κόστους επενδύσεις με περιορισμένη προστιθέμενη αξία και αποθαρρύνει μεγαλύτερου μεγέθους επιχειρήσεις να συμμετάσχουν.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ευρήματα της έρευνας πεδίου στις επιχειρήσεις, προτείνεται σε αντίστοιχες μελλοντικές δράσεις, στόχευση στην πράσινη και ψηφιακή μετάβαση, μέσω

επενδύσεων σε καθαρές και αποδοτικές «πράσινες» τεχνολογίες που βελτιώνουν την ενεργειακή απόδοση και μειώνουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις (π.χ. λύσεις που περιλαμβάνουν μετρήσεις περιβαλλοντικών δεικτών, συστήματα ενέργειας και άλλες καθαρές τεχνολογίες που εξυπηρετούν την ανάγκη για αποδοτικότερη και πιο πράσινη παραγωγή), καθώς και σε θέματα ολικής ποιότητας και τεχνολογικής καινοτομίας (π.χ. λύσεις για την ενίσχυση της ψηφιακής και τεχνολογικής υποδομής των επιχειρήσεων, αξιοποίηση ψηφιακών τεχνολογιών σε όλο το εύρος των δραστηριοτήτων τους (παραγωγή, εφοδιασμό, πωλήσεις, διοίκηση, οργάνωση), και ενσωμάτωση τεχνολογιών αιχμής στις ανωτέρω διαδικασίες, για την παραγωγή «έξυπνων» προϊόντων και υπηρεσιών). Προϋπόθεση αποτελεί, η στήριξη να είναι στοχευμένη βάσει του επιπέδου ενεργειακής απόδοσης ή τεχνολογικής ωριμότητας κάθε επιχείρησης, το οποίο μπορεί να διαπιστώνεται από τον ΕΦ βάσει ερωτηματολογίου που θα υποβάλλεται από τις επιχειρήσεις κατά την αξιολόγηση, ή μέσω κατάλληλων κριτηρίων αξιολόγησης. Επιπλέον, προτείνεται εστίαση στους τομείς της νέας περιφερειακής RIS3 της περιόδου 2021-2027 (Βιώσιμη Ανάπτυξη, Νέα Ψηφιακή Επιχειρηματικότητα, Περιβάλλον-Ενέργεια, Βιομηχανία της Εμπειρίας, Υγεία-Ευεξία και Αγροδιατροφή), και να εξεταστεί στόχευση σε γνωστικά/τεχνολογικά αντικείμενα που αναδεικνύονται από το πλαίσιο σύγχρονων ευρωπαϊκών και εθνικών στρατηγικών (S.T.E.P. (Strategic Technologies for Europe Platform), Βιομηχανία 4.0, Σχέδιο για τη μετάβαση της Ελλάδας στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης, περιφερειακή διάσταση της ΕΣΕΕ, κλπ.).

Επομένως, προτείνεται σε μελλοντικές προσκλήσεις είτε να συνδυαστεί στην ίδια πρόσκληση και η δυνατότητα επιχορήγησης των επιχειρήσεων για την πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού (μέσω της κοινής στήριξης από ΕΤΠΑ και ΕΚΤ+ του άρθρου 25 του ΚΚΔ με την επιφύλαξη ορίου 15%), είτε σε αντίστοιχα προγράμματα πρόσληψης εξειδικευμένου προσωπικού να εισαχθεί στα κριτήρια αξιολόγησης κατάλληλη μοριοδότηση για τις επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε δράση του ΕΠ για την υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων τεχνολογικού εκσυγχρονισμού.

Λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη στόχευσης των μελλοντικών δράσεων στους νέους τομείς της RIS3 της περιόδου 2021-2027, μια πρόταση διεύρυνσης της έκτασης και του σκοπού της παρούσας δράσης θα ήταν να απευθύνεται στις επιχειρήσεις όλων των τομέων της οικονομίας, υπό την προϋπόθεση να τεκμηριώνεται συνέργεια των ενισχυόμενων επενδύσεων με τους τομείς της περιφερειακής RIS3 με την εφαρμογή κατάλληλων κριτηρίων επιλογής RIS3, με ταυτόχρονη επιπλέον βαθμολογία ειδικά για τις επιχειρήσεις των τομέων της περιφερειακής RIS3.

Αναφορικά με τη βελτίωση των διαδικασιών έγκρισης της χρηματοδότησης, προτείνεται σε σχετικές μελλοντικές προσκλήσεις να επιδιωχθεί η μείωση στο ελάχιστο του αριθμού των απαιτούμενων δικαιολογητικών, καθώς και να ληφθούν υπόψη αυτοματοποιήσεις προς την κατεύθυνση της επιτάχυνσης των διαδικασιών των κρατικών ενισχύσεων, όπως η βελτίωση του ελέγχου σώρευσης (πχ με εξωσυστημικό έλεγχο σώρευσης παράλληλα με τον έλεγχο του ΟΠΣΚΕ), αλλά και η αξιοποίηση διεπαφών με κατάλληλα πληροφοριακά συστήματα (για παράδειγμα, όπου απαιτείται, μαζική ανάκτηση κύκλου εργασιών Ε3 επιχειρήσεων από την ΑΑΔΕ, αυτόματος υπολογισμός ΕΜΕ χωρίς υποβολή δικαιολογητικών από το σύστημα Εργάνη, ad hoc έλεγχος ενεργών ΑΦΜ (μη διακοπής ΑΦΜ) και ενεργών ΚΑΔ από το μητρώο taxis, κλπ.).

Σημαντικό για μελλοντικές δράσεις είναι να διεξαχθεί εξειδικευμένη έρευνα στις επιχειρήσεις προκειμένου παρόμοια δράση να είναι ακόμη περισσότερο εστιασμένη στις ανάγκες τους. Επίσης, για λόγους κοινής μεθοδολογικής προσέγγισης με την ΕΣΕΕ, προτείνεται η εφαρμογή της ΔΕΑ, σύμφωνα με τη μεθοδολογία που ανέπτυξε το Ινστιτούτο Μελλοντικών Τεχνολογικών Μελετών (Institute for Prospective Technological Studies – IPTS) του Κοινού Κέντρου Ερευνών (Joint Research Centre – JRC).

Τέλος, το μέγεθος της δράσης δεν κρίνεται ικανό για να έχει αντίκτυπο στην περιφερειακή οικονομία και την απασχόληση, λαμβάνοντας υπόψη το εύρος των πόρων του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 σε συνδυασμό με τους πόρους που διατίθενται από τομεακά ΕΠ για την υλοποίηση αντίστοιχων εθνικών δράσεων, παρόλα αυτά εκτιμάται ότι η παρούσα δράση δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την αύξηση των Επενδύσεων παγίου κεφαλαίου των επιχειρήσεων της Περιφέρειας Ηπείρου (που αποτελεί τον δείκτη αποτελέσματος της σχετικής Επ.Προτ.3c).

Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων των τομέων αιχμής της Περιφέρειας Ηπείρου για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα (Επ.Προτ. 8i)

Με βάση την αποτύπωση της πορείας υλοποίησης της δράσης σε όρους αποτελεσματικότητας, και συγκεκριμένα τις επιδόσεις της σε χρηματοδοτικούς όρους και σε στόχους δεικτών σε επίπεδο Προγράμματος (βλ. κεφ. 3.2), διαπιστώνονται τα εξής:

Ως προς την ενεργοποίηση της προγραμματικής δημόσιας δαπάνης του Προγράμματος (σε επίπεδο Επ.Προτ.8i/Θ.Σ.8), διαπιστώνεται υπερδέσμευση της τάξης του 139,86%, κατά τη συνήθη διαχειριστική καλή πρακτική. Στο επίπεδο της υλοποίησης, διαπιστώνεται ότι οι προτάσεις που εγκρίθηκαν οδηγήθηκαν πλήρως σε συμβασιοποίηση, ενώ απορρόφησαν το 74,3% της εγκεκριμένης δημόσιας δαπάνης (λόγω του ανελαστικού χρονικού πλαισίου επιλεξιμότητας) ή το 104,9% της δημόσιας δαπάνης σε επίπεδο Επ.Προτ.8i/Θ.Σ.8. Επιπλέον, έχει επιτευχθεί πλήρως ο προγραμματικός στόχος των σχετικών δεικτών, εκρών (με την επιδότηση για τουλάχιστον 261 ανέργους, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων), και αποτελέσματος (με τουλάχιστον 117 συμμετέχοντες που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, εντός έξι μηνών από τη λήξη της συμμετοχής τους).

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, καθώς και το ότι η χρηματοδότηση που έλαβαν οι επιχειρήσεις ήταν επαρκής συνολικά και ανά Νέα Θέση Εργασίας (ΝΘΕ), γεγονός που επιβεβαιώνεται και από το 98% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα πεδίου, χρηματοδοτικά η αποτελεσματικότητα της δράσης κρίνεται ικανοποιητική.

Σύμφωνα με την έρευνα πεδίου, το 88% των επιχειρήσεων δεν αντιμετώπισε δυσκολίες κατά την υλοποίηση του έργου, σε συνδυασμό με το ύψος των ποσών ενίσχυσης (Μέσο Μοναδιαίο Κόστος 26,2 χιλ.) καθώς η πλειονότητα (87%) ήταν πολύ μικρές επιχειρήσεις (63% ατομικές).

Το γεγονός ότι το 88% των επιχειρήσεων δεν είχε συμμετοχή στον σχεδιασμό της δράσης δηλώνει την απουσία ενεργοποίησης του ιδιωτικού τομέα στον σχεδιασμό της δράσης, χωρίς ωστόσο να προκύπτει από την έρευνα πεδίου ότι αυτό επηρέασε την ελκυστικότητα ή την αποτελεσματικότητα της δράσης. Επίσης, οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα πεδίου δήλωσαν ότι ενημερώνονται για θέματα επιχειρηματικότητας και ευκαιριών

χρηματοδότησης από πολλαπλές πηγές, με σημαντικότερες το διαδίκτυο (80%), τα γραφεία μελετών /σύμβουλοι (60%) και τους γνωστούς/προσωπικές επαφές (35%).

Στην ερώτηση για τα χαρακτηριστικά της δράσης που τους δυσκόλεψαν, το 35% των επιχειρήσεων δήλωσε ότι ήταν η αδυναμία εξεύρεσης προσωπικού με τα χαρακτηριστικά που απαιτούσε η δράση, το 24% η απαγόρευση μείωσης προσωπικού κατά το τρίμηνο πριν την υποβολή της πρότασης και μέχρι την έγκρισή της, το 23% η υποχρεωτική διατήρηση της θέσης εργασίας για διάστημα επιπλέον τεσσάρων μηνών χωρίς επιδότηση, το 15% η υποχρέωση δημιουργίας του συνόλου των θέσεων εργασίας εντός τριών μηνών από την έγκρισή της πρότασης και το 9% η αδυναμία αντικατάστασης ωφελούμενου που αποχώρησε. Από την άλλη, τα κίνητρα που θεώρησε η πλειονότητα των επιχειρήσεων (73%) ως ελκυστικότερα για τη συμμετοχή της στη δράση ήταν το ύψος και η διάρκεια της επιδότησης, τα τυπικά υψηλά προσόντα (39%) και το καθεστώς απασχόλησης (πλήρους, μερικής, ευέλικτο) που δηλώθηκε από το 25% όσων συμμετείχαν στην έρευνα.

Αντίστοιχα, από τη συνέντευξη με τον ΕΦ, προέκυψε ότι υπήρξαν περιπτώσεις που δικαιούχοι (επιχειρήσεις) δεν μπόρεσαν να βρουν τα κατάλληλα άτομα για πρόσληψη, με βάση τις προδιαγραφές της πρόσκλησης ή δεν μπόρεσαν να βρουν κατάλληλους αντικαταστάτες στην περίπτωση αποχωρήσεων. Μεγαλύτερο πρόβλημα ήταν για άτομα με προφίλ IT ως προς το απαιτούμενο διάστημα ανεργίας που έπρεπε να διαθέτουν για να είναι επιλέξιμοι. Μάλιστα, για την συγκεκριμένη πρόσκληση υπήρξε σημαντικός αριθμός τροποποιήσεων προκειμένου να αντιμετωπιστούν δυσκολίες που εντοπίστηκαν από τον ΕΦ.

Ως προς τα οφέλη από την υλοποίηση του έργου που δηλώθηκαν από τις επιχειρήσεις, παραπάνω από τις μισές δήλωσαν ότι κάλυψαν πλήρως για 18 μήνες (και το 16% ότι κάλυψε μερικώς) την έλλειψη εξειδικευμένων στελεχών, αντιμετωπίζοντας έτσι το βασικότερο εμπόδιο στη λειτουργία τους, την έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού, που ήταν η επικρατέστερη απάντηση μεταξύ των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα (60%). Η έρευνα πεδίου επιβεβαιώνει ότι ο θετικός αντίκτυπος της δράσης ήταν πράγματι σε σχέση με την έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού, καθώς οι μισές επιχειρήσεις δήλωσαν ως ικανοποιητική την επάρκεια του προσωπικού τους πριν την υλοποίηση του έργου, 2 στις 10 ως υψηλή και 2 στις 10 ως μέτρια, συνεπώς η δράση δεν ήρθε για να καλύψει ανάγκες τους σε επάρκεια προσωπικού γενικά, αλλά εξειδικευμένου προσωπικού ειδικότερα. Επιπλέον, 4 στις 10 επιχειρήσεις βελτίωσαν περαιτέρω τις δραστηριότητές τους λόγω της συνεισφοράς των προσληφθέντων ατόμων ή αύξησαν τις δραστηριότητές τους λόγω της ενίσχυσης του προσωπικού τους.

Σημαντικό ποσοστό (63%) των επιχειρήσεων δήλωσε ότι μετά την ολοκλήρωση της χρηματοδότησης και την υποχρεωτική διατήρηση της θέσης εργασίας για συγκεκριμένο διάστημα χωρίς επιδότηση, παρέμειναν στην επιχείρηση όλοι ή μέρος των προσληφθέντων (86% των επιχειρήσεων δήλωσε ότι προσέλαβε ένα άτομο στο πλαίσιο της δράσης). Επίσης, 62% δήλωσε υψηλό βαθμό ικανοποίησης και 32% ικανοποιητικό βαθμό ικανοποίησης από το προσωπικό που προσελήφθη στο πλαίσιο του έργου. Τα παραπάνω δηλώνουν ότι η συμβολή της δράσης στην απασχόληση ήταν ιδιαίτερα ικανοποιητική, καθώς αρκετές επιχειρήσεις διατήρησαν ή τα άτομα που προσέλαβαν στο πλαίσιο της δράσης ή τη θέση που δημιουργήθηκε. Επίσης, η δράση συνεισέφερε παράλληλα σε κάποιο βαθμό και στην ενσωμάτωση εξειδικευμένης τεχνογνωσίας στη λειτουργία των επιχειρήσεων.

Επιπλέον, καταδεικνύεται η προστιθέμενη αξία της δράσης καθώς το 69% των επιχειρήσεων δήλωσε ότι δε θα προέβαινε στην πρόσληψη προσωπικού υψηλών τυπικών προσόντων χωρίς τη χρηματοδότηση από τη δράση, αντιμετωπίζοντας έτσι ένα βασικό εμπόδιο στη λειτουργία του, την πρόσβαση σε χρηματοδότηση, που ήταν η δεύτερη επικρατέστερη απάντηση μεταξύ των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα (54%), σε συνδυασμό με το ότι παραπάνω από τις μισές επιχειρήσεις δήλωσαν ότι έχουν λάβει χρηματοδότηση για απόκτηση προσωπικού από δημόσια πηγή (του ΕΣΠΑ ή μη) κατά την τελευταία τριετία.

Παρόλο που η πλειονότητα (87%) των επιχειρήσεων δήλωσε ότι δεν αντιμετώπισε δυσκολίες κατά την υποβολή και αξιολόγηση των προτάσεων, σημαντικό ποσοστό (62%) απάντησε ότι απαιτείται βελτίωση των διαδικασιών έγκρισης χρηματοδότησης στο πλαίσιο αντίστοιχων δράσεων του Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027, με σημαντικότερες την αύξηση του ύψους της δημόσιας χρηματοδότησης, την απλοποίηση της διαδικασίας έγκρισης των ενισχυόμενων δαπανών, καθώς και την απλοποίηση της διαδικασίας υποβολής και αξιολόγησης των προτάσεων.

Σχεδόν όλες οι επιχειρήσεις (97%) δήλωσαν ως αρκετά ή πολύ πιθανό να υποβάλλουν νέα αίτηση προς χρηματοδότηση για αντίστοιχη δράση στο νέο Πρόγραμμα Ήπειρος 2021-2027, το οποίο επιβεβαιώνεται και από τον ΕΦ που δήλωσε πως υπάρχει έντονο ενδιαφέρον από τους οικονομικούς φορείς για νέα αντίστοιχη δράση στο μέλλον. Το ενδιαφέρον των ερωτηθέντων για μελλοντική χρηματοδότηση εστιάζεται κατά 72% στην πρόσληψη νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας, κατά 39% στην ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση για την ανάπτυξη ικανοτήτων καινοτομίας, ψηφιακών ή και «πράσινων» δεξιοτήτων, και κατά 26% στην πρόσληψη επιστημονικού προσωπικού, ώστε να συμμετάσχει σε ερευνητικά προγράμματα ή να συνεργαστεί με ερευνητικούς φορείς.

Τα παραπάνω δηλώνουν ότι στις κύριες **επιτυχίες** της δράσης συγκαταλέγονται η κάλυψη αναγκών των επιχειρήσεων σε εξειδικευμένο προσωπικό για σημαντικό χρονικό διάστημα, ο θετικός αντίκτυπος στην απασχόληση καθώς αρκετές επιχειρήσεις διατήρησαν ή τα άτομα που προσέλαβαν στο πλαίσιο της δράσης ή τη θέση που δημιουργήθηκε, η ενσωμάτωση σε κάποιο βαθμό εξειδικευμένης τεχνογνωσίας στη λειτουργία των επιχειρήσεων, και η πρόσβαση σε χρηματοδότηση των επιχειρήσεων. Στις κύριες **αστοχίες** της δράσης συγκαταλέγονται η αδυναμία εξεύρεσης προσωπικού με τα χαρακτηριστικά που απαιτούσε η δράση, δυσκολίες σε κάποια από τα χαρακτηριστικά της δράσης (αντικατάσταση σε περίπτωση αποχωρήσεων, απαιτούμενο διάστημα ανεργίας ειδικά για άτομα με προφίλ IT, κλπ.), η συμμετοχή κυρίως πολύ μικρών (και ατομικών) επιχειρήσεων, και η ανταπόκριση από λίγους κλάδους δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ευρήματα της έρευνας πεδίου στις επιχειρήσεις, προτάσεις για μελλοντικές δράσεις αποτελούν η έκδοση παρόμοιας πρόσκλησης διατηρώντας τα ελκυστικά χαρακτηριστικά (μεγαλύτερο ύψος και διάρκεια επιδότησης, υψηλά τυπικά προσόντα) και κάνοντας πιο ευέλικτα τα χαρακτηριστικά που δυσκόλεψαν τις επιχειρήσεις, ενώ, η αδυναμία εξεύρεσης προσωπικού υψηλών τυπικών προσόντων ενδεχομένως θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί, εάν εκτός από ανέργους η δράση απευθυνόταν και σε νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας (ειδικά με προφίλ IT) και σε επιστημονικό προσωπικό για συμμετοχή σε ερευνητικές δραστηριότητες των επιχειρήσεων, σε συνεργασία πχ με τα ακαδημαϊκά ιδρύματα της Περιφέρειας ή και όμορων Περιφερειών. Μια εναλλακτική πρόταση της

πρόσληψης ανέργων θα ήταν ο σχεδιασμός πρόκλησης ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης για την ανάπτυξη ικανοτήτων καινοτομίας, ψηφιακών ή και «πράσινων» δεξιοτήτων.

Επιπλέον, προτείνεται σε μελλοντικές προσκλήσεις είναι να επιδιωχθεί αύξηση της συμμετοχής μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, καθώς και επέκταση και σε άλλους κλάδους δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων (στην παρούσα δράση 46% ήταν από τον κλάδο αρχιτεκτονικών δραστηριοτήτων και δραστηριοτήτων μηχανικών, τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων, 17% από τον κλάδο δραστηριοτήτων ανθρώπινης υγείας, και 9% από τον κλάδο βιομηχανίας τροφίμων), πχ μέσω ποσόστωσης στην πρόσκληση ή μέσω των κριτηρίων αξιολόγησης.

Σημαντικό για μελλοντικές δράσεις είναι επίσης να επιχειρηθεί μεγαλύτερη εμπλοκή των επιχειρήσεων στα στάδια της διαβούλευσης και του σχεδιασμού, προκειμένου η δράση να είναι ακόμη περισσότερο εστιασμένη στις ανάγκες τους, και να προβλεφθούν δυσκολίες όπως οι προαναφερόμενες, αποφεύγοντας πολλές τροποποιήσεις.

Τέλος, το μέγεθος της δράσης δεν κρίνεται ικανό για να έχει αντίκτυπο στην περιφερειακή οικονομία και την απασχόληση, λαμβάνοντας υπόψη το εύρος των πόρων του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 σε συνδυασμό με τους πόρους που διατίθενται από τομεακά ΕΠ για την υλοποίηση αντίστοιχων εθνικών δράσεων, παρόλα αυτά εκτιμάται ότι η παρούσα δράση δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την αύξηση των Συμμετεχόντων που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, εντός έξι μηνών από τη λήξη της συμμετοχής τους (που αποτελεί τον δείκτη αποτελέσματος της σχετικής Επ.Προτ.8i).

3.5.2. Σύνοψη ευρημάτων - Συμπεράσματα

Για την αποτίμηση των αποτελεσμάτων των έξι (6) δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020, πραγματοποιείται σύνοψη των συμπερασμάτων από την επεξεργασία των πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων, με στόχο την απάντηση στα αξιολογικά ερωτήματα, προκειμένου η μελέτη να αποτελέσει εργαλείο υποστήριξης της πολιτικής της περιφερειακής ανάπτυξης. Στο σύνολό τους οι δράσεις επιχειρηματικότητας και καινοτομίας παρουσίασαν ικανοποιητική **πορεία υλοποίησης σε όρους αποτελεσματικότητας**, καθώς ενεργοποιήθηκε μέσω οχτώ (8) προσκλήσεων, το 21,15% των πόρων του ΕΠ και ολοκληρώνονται περί τις 1.078 πράξεις κρατικών ενισχύσεων συμβασιολογημένης δημόσιας δαπάνης, ίσης με το 14,86% του ΕΠ, ενώ στο ΕΤΠΑ μοχλεύθηκαν και ιδιωτικοί πόροι ίσοι με το 6,1% της δημόσιας δαπάνης του ΕΠ (στοιχεία ΟΠΣ με ημερομηνία αναφοράς 04/11/2024).

Η υλοποίηση των δράσεων οδήγησε σε απορρόφηση 66,77% της εγκεκριμένης δημόσιας δαπάνης ή 9,92% της δημόσιας δαπάνης σε επίπεδο Προγράμματος. Η πορεία υλοποίησης σχεδόν του συνόλου των δράσεων (πλην της εξωστρέφειας) εκτιμάται ικανοποιητική, παρόλο που ο χρονικός ορίζοντας μιας προγραμματικής περιόδου περιορίζει το χρονικό περιθώριο της απρόσκοπτης υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων (ειδικά όταν οι δράσεις ενεργοποιήθηκαν από τα μέσα της περιόδου 2014-2020 και επιπλέον σε αυτό το διάστημα υπήρξε μια περίοδος περίπου δύο (2) ετών με μεγάλες δυσκολίες για τις επιχειρήσεις, λόγω της πανδημίας Covid-19), ενώ υπάρχουν και συμβάντα διαχειριστικής φύσης (π.χ. δημοσιονομικές διορθώσεις συνεπεία ελέγχων) που μπορεί να επηρεάσουν την πλήρη απορρόφηση των διατιθέμενων πόρων.

Για την πρόσκληση της εξωστρέφειας, που ήταν η μόνη χαμηλής ελκυστικότητας, έγινε λανθασμένη εκτίμηση της δυνητικής ζήτησης, καθώς, με χρηματοδότηση από άλλους πόρους πλην του ΕΠ, η Περιφέρεια Ηπείρου υλοποιεί δράσεις για την ενίσχυση της εξωστρέφειάς της με συμμετοχή επιχειρήσεων σε εκθέσεις στο εξωτερικό, όπου συμμετέχουν επιτυχώς επιχειρήσεις της Περιφέρειας. Ενδεχομένως, οι δράσεις αυτές κρίνονται πιο ελκυστικές ή/και επαρκείς από τις επιχειρήσεις, με αποτελέσματα να μην καταγράφεται ικανοποιητική ανταπόκριση στην αντίστοιχη δράση του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020. Αντίστοιχα, σε παρόμοια δράση που ενεργοποιήθηκε από το τομεακό ΕΠΑνΕΚ 2014-2020⁸ με τίτλο «ΕΠΙΧΕΙΡΟΥΜΕ ΕΞΩ-Υποστήριξη Διεθνούς Προβολής ΜΜΕ με Εξωστρεφή Προσανατολισμό» καταγράφονται μόλις επτά (7) συμμετοχές από την Περιφέρεια Ηπείρου συνολικού προϋπολογισμού 700 χιλ. με το 50% να αντιστοιχεί στη δημόσια δαπάνη.

Ως προς την **προστιθέμενη αξία της χρηματοδότησης** του ΕΠ Ηπείρου, αν και για κάποιες από τις έξι (6) δράσεις υπήρχαν αντίστοιχες προσκλήσεις από τομεακά ΕΠ, ενώ σημαντική μερίδα των ωφελούμενων επιχειρήσεων υποστηρίζει ότι αν δεν υπήρχε χρηματοδότηση από το ΕΠ δε θα υλοποιούνταν το έργο τους και μικρότερο ποσοστό θα επέλεγε εναλλακτικά κάποιο άλλο πρόγραμμα εθνικό ή του ΕΣΠΑ 2014-2020 για τη χρηματοδότησή του, ή ιδίους πόρους. Επιπλέον, για το σύνολο των δράσεων, η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων δήλωσε ότι θα υπέβαλε πρόταση για χρηματοδότηση από το νέο Πρόγραμμα Ήπειρος 2021-2027. Συνολικά οι έξι (6) δράσεις συνέβαλλαν στην αντιμετώπιση ενός εκ των δύο σημαντικότερων εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις στη λειτουργία τους, της πρόσβασης σε χρηματοδότηση.

Αναφορικά με τους **στόχους δεικτών εκροών** που είχαν τεθεί σε επίπεδο ΕΠ, έχουν επιτευχθεί πλήρως ή αναμένεται να επιτευχθούν με την ολοκλήρωση των έργων, ενώ η συνεισφορά των έξι (6) δράσεων στους δείκτες αποτελεσμάτων που σχετίζονται με την περιφερειακή RIS3 εκτιμάται αμελητέα. Το παραπάνω οφείλεται στο ότι η ένταση της χρηματοδότησης για δράσεις υποστήριξης της περιφερειακής RIS3 από το ΕΠ, μόνο εν μέρει μπορεί να επηρεάσει τους στόχους αποτελεσμάτων που έχουν τεθεί για τους ειδικούς στόχους που σχετίζονται με τους ΘΣ 1, 2, 3 και 8 της RIS3, καθώς οι δείκτες αποτελεσμάτων του ΕΤΠΑ που υιοθετήθηκαν για τα ΕΠ της περιόδου 2014-2020 αποτελούν στην ουσία δείκτες περιβάλλοντος (context indicators) για τις στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης, αφού εμπεριέχουν τις επιδράσεις όλων των πηγών χρηματοδότησης που υποστηρίζουν τον οικονομικό μετασχηματισμό σε μια Περιφέρεια.

Ως προς την αποτίμηση της **πορείας υλοποίησης σε όρους αποδοτικότητας**, σε επίπεδο προγραμματισμού, οι περισσότερες δράσεις παρουσιάζουν μεγάλο εύρος προϋπολογισμού των επενδυτικών προτάσεων, καθώς πέραν του εύρους των επιλέξιμων ενεργειών ανά δράση το οποίο διαμορφώνει τον προϋπολογισμό κάθε πρότασης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και το διαφορετικό μέγεθος των επιχειρήσεων σε συνδυασμό με το γεγονός ότι λόγω της γεωγραφικής διάστασης του ΕΠ, είναι περιορισμένο το πλήθος επιχειρήσεων που μπορεί να στοχεύσει. Σε επίπεδο ενεργοποίησης, διαπιστώνεται ότι όλες οι δράσεις που ενεργοποιήθηκαν παρουσίασαν Μέσο Κόστος μικρότερο από τα εκτιμηθέντα αρχικά μέγιστα επιτρεπόμενα όρια, το οποίο δηλώνει ότι η χρηματοδότηση των δράσεων ήταν επαρκής για την υλοποίηση των επενδυτικών σχεδίων. Η εν λόγω διαπίστωση ενισχύεται και με σχετικό εύρημα από την έρευνα πεδίου που πραγματοποιήθηκε. Το γενικό συμπέρασμα που μπορεί

⁸ Πηγή: anaptyxis.gov.gr (ημερομηνία αναφοράς: 4/12/2024)

να εξαχθεί -αφού ληφθεί ως δεδομένη η αποτελεσματικότητα των δράσεων- είναι ότι η αποδοτικότητα των δράσεων κρίνεται ιδιαίτερα ικανοποιητική. Εξάιρεση αποτελεί η δράση της εξωστρέφειας, η οποία προσέλκυσε μόνο δύο επιχειρήσεις και χρήζει γενικής επανεξέτασης (χαμηλή ελκυστικότητα δράσης).

Από τη διερεύνηση του κατά πόσο έχουν **προσεγγιστεί οι στόχοι της περιφερειακής RIS3**, προκύπτει πως το σωρευτικό αποτέλεσμα από την εφαρμογή του μίγματος πολιτικής του ΕΠ για την υποστήριξη της περιφερειακής RIS3 υπήρξε αρκετά ικανοποιητικό, καθώς σχεδόν όλοι οι στόχοι που τέθηκαν και οι διαπιστωμένες ανάγκες των φορέων έχουν καλυφθεί, με το μόνο πεδίο δραστηριοποίησης που δεν εκδηλώθηκε ενδιαφέρον να είναι ο τομέας της δημιουργικής βιομηχανίας, και η ενίσχυση επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των ΤΠΕ που δεν ενεργοποιήθηκε λόγω της μετακίνησης πόρων για τη χρηματοδότηση των μέτρων ενίσχυσης λόγω Covid-19. Στα θετικά στοιχεία συγκαταλέγονται το ευρύ μίγμα πολιτικής, καθώς και το μοναδικό για τις ελληνικές περιφέρειες, εργαλείο πολιτικής της RIS3 «Κίνητρα για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα» που ενεργοποιήθηκε και υλοποιήθηκε με επιτυχία μέσω της πρόσκλησης για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα. Η συγκεκριμένη πρόσκληση παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον διότι απαντά σε ένα διαπιστωμένο πρόβλημα υλοποίησης δράσεων ΕΤΑΚ από τις επιχειρήσεις λόγω έλλειψης προσωπικού υψηλής επιστημονικής εξειδίκευσης, ενώ φαίνεται πως η Ήπειρος ήταν η μοναδική Περιφέρεια που υλοποίησε παρόμοια παρέμβαση. Το ΕΠ παρουσίασε μια σχετικά υψηλή ενεργοποίηση πράξεων της περιφερειακής RIS3, με την Ήπειρο να είναι μία από τέσσερις Περιφέρειες που επένδυσαν σημαντικό ποσοστό της δημόσιας δαπάνης προς υποστήριξη της περιφερειακής RIS3 μέσω του ΕΠ, για να εφαρμόσουν δράσεις που δεν καλύπτονταν από τα τομεακά ΕΠ ώστε να εξυπηρετήσουν τις ειδικές ανάγκες τους. Το παραπάνω αποτελεί και ένδειξη τόσο της ωριμότητας του Συστήματος Διακυβέρνησης της περιφερειακής RIS3 της Περιφέρειας στο να σχεδιάζει και να υλοποιεί στοχευμένες και τοποκεντρικές πολιτικές, όσο και της προστιθέμενης αξίας του ΕΠ στην υποστήριξη της περιφερειακής RIS3. Τέλος, η ΔΕΑ εφαρμόστηκε με επιτυχία στην Ήπειρο καλύπτοντας το σύνολο των τομέων προτεραιότητας που είχαν αναγνωριστεί, επηρεάζοντας ωστόσο εν μέρει το περιεχόμενο και τη στόχευση κάποιων προσκλήσεων, κυρίως μέσω συζητήσεων σε προσχέδια προσκλήσεων πριν την τελική τους διαμόρφωση.

Η συνεργασία των επιχειρήσεων και των ερευνητικών φορέων, τους παρείχε τη δυνατότητα εμπορικής αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων και συνέβαλλε στη **δημιουργία νέων προϊόντων ή στη βελτίωση των υπαρχόντων**, ενώ βελτίωσε τις επιχειρήσεις σε διάφορα θεματικά πεδία, κυρίως όσον αφορά τις επιστημονικές ή τεχνολογικές ή ερευνητικές ικανότητές τους, και την ικανότητά τους για ερευνητικές συνεργασίες. Επίσης, από την πλειονότητα των ερευνητικών φορέων αναγνωρίστηκε ως προστιθέμενη αξία της συνεργασίας τους με τις επιχειρήσεις, η καλύτερη κατανόηση και βελτίωση της ικανότητάς τους για σύνδεση της έρευνας με τις ανάγκες της αγοράς. Η συμβολή της δράσης των ερευνητικών συνεργατικών σχημάτων μπορεί να θεωρηθεί θετική σε αυτό το επίπεδο, καθώς συνεισέφερε σε κάποιο βαθμό στην εμπέδωση μιας κουλτούρας συνεργασίας και στη στροφή κάποιων επιχειρήσεων, από την αναζήτηση επιδοτήσεων για εξοπλισμό, προς δράσεις ανάπτυξης και μεταφοράς τεχνογνωσίας. Στα αρνητικά στοιχεία καταγράφεται η κατάθεση μόλις πέντε (5) αιτήσεων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στο πλαίσιο των ερευνητικών έργων, το οποίο δηλώνει την έλλειψη στις επιχειρήσεις κουλτούρας γύρω από τις πατέντες ή

γνώσης των τρόπων για την εμπορική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων ενός ερευνητικού έργου.

Ως προς την ποιοτική αποτίμηση της αποτελεσματικότητας των έξι (6) δράσεων, **οι δράσεις συνέβαλλαν**, κατά περίπτωση, **στο να επέλθουν ικανοποιητικά αποτελέσματα** στην απασχόληση και την εξωστρέφεια, και στη βελτίωση της καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

Συγκεκριμένα, ως προς την απασχόληση, η συμβολή του συνόλου των δράσεων κρίνεται ιδιαίτερα ικανοποιητική, λόγω της δημιουργίας και διατήρησης νέων θέσεων εργασίας αλλά και της διατήρησης των υφιστάμενων θέσεων εργασίας μετά την υλοποίηση της επένδυσης. Σημαντικό ποσοστό επιχειρήσεων διατήρησαν όλους ή μέρος των προσληφθέντων ή τη θέση που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο των δράσεων, συμπεριλαμβανομένης της δράσης πρόσληψης προσωπικού υψηλών τυπικών προσόντων για το διάστημα μετά την ολοκλήρωση της χρηματοδότησης και την υποχρεωτική διατήρηση της θέσης εργασίας για συγκεκριμένο διάστημα χωρίς επιδότηση. Επιπλέον, οι δράσεις συνεισέφεραν παράλληλα σε κάποιον βαθμό στην ενσωμάτωση εξειδικευμένης τεχνογνωσίας και στη δημιουργία ανθρώπινου κεφαλαίου για τη διαχείριση της ενσωμάτωσης της έρευνας και της καινοτομίας στη λειτουργία των επιχειρήσεων, καθώς προσελήφθησαν νέοι επιστήμονες ή ερευνητές, ενώ μικρό αλλά σημαντικό ποσοστό επιχειρήσεων δημιούργησαν νέες θέσεις εργασίας μετά την υλοποίηση του έργου, σε κάποιες περιπτώσεις υψηλών προσόντων. Συνολικά οι έξι (6) δράσεις συνέβαλλαν στην αντιμετώπιση ενός εκ των δύο σημαντικότερων εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις στη λειτουργία τους, της έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού.

Ως προς την εξωστρέφεια, πολλές επιχειρήσεις κατέδειξαν στα οφέλη την είσοδό τους σε νέες γεωγραφικές ή προϊόντικές αγορές, ενώ η ίδια η δράση του e-επιχειρείν στόχευσε στην εξωστρέφεια των επιχειρήσεων.

Αναφορικά με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, οι δράσεις επιχειρηματικότητας και καινοτομίας του ΕΠ φαίνεται να συνέβαλλαν ουσιαστικά, μέσω της βελτίωσης της ποιότητας των προϊόντων/υπηρεσιών, της βελτίωσης των μεθόδων παραγωγής, της διεύρυνσης του πελατολογίου, της αύξησης του κύκλου εργασιών, και της βελτίωσης της φήμης (brand) των επιχειρήσεων.

Τέλος σχετικά με την καινοτομία, καθώς η δράση υιοθέτησης καινοτομιών είχε τη μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα και απευθύνθηκε σε μεγάλο εύρος των επιχειρήσεων της Περιφέρειας σε τομείς σχετικούς με την περιφερειακή RIS3, εκτιμάται ποιοτικά ότι δημιουργεί τις προϋποθέσεις για να συνεισφέρει περαιτέρω στο ιδιαίτερα καλό επίπεδο της Περιφέρειας Ηπείρου συγκριτικά με τον μ.ο. της Ελλάδας και της Ε.Ε. όσον αφορά στις «Δαπάνες καινοτομίας εκτός Ε&Α στις ΜΜΕ». Αν και το μέγεθος της δράσης δεν είναι ικανό για την ποσοτική προσέγγιση της συνεισφοράς στα περιφερειακά μεγέθη της καινοτομίας (λαμβάνοντας υπόψη το εύρος των πόρων του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 σε συνδυασμό με τους πόρους που διατίθενται από τομεακά ΕΠ για την υλοποίηση αντίστοιχων εθνικών δράσεων), παρόλα αυτά η ανάδειξη από την έρευνα πεδίου σημαντικών αποτελεσμάτων (πολλά εκ των οποίων μεσοπρόθεσμα) στις 53 επιχειρήσεις της Περιφέρειας που υλοποίησαν έργα με πρόσημο καινοτομίας, καταδεικνύει θετικό αντίκτυπο και την ύπαρξη μηχανισμών που μπορούν να συνεισφέρουν στη διαμόρφωση των περιφερειακών μεγεθών. Σημειώνεται ότι η καινοτομία της Περιφέρειας Ηπείρου έχει αυξηθεί κατά 24,8% μεταξύ των ετών 2016 και

2023 σε σύγκριση με την Ε.Ε. (Moderate Innovator), και κατατάσσεται στην 5η θέση των ελληνικών περιφερειών και στην 158η των ευρωπαϊκών περιφερειών⁹.

Σχετικά με τους **παράγοντες στους οποίους οφείλονται οι σημαντικότερες καθυστερήσεις** στην υλοποίηση των δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας, διακρίνονται σε εξωγενείς όσο και ενδογενείς, και αυτοί που αναδείχθηκαν ήταν η απουσία κατάλληλων μηχανισμών και συστημάτων και ο διοικητικός φόρτος για τη διαχείριση των έργων καθώς και η έλλειψη ρευστότητας, ως οι σημαντικότεροι παράγοντες του εσωτερικού περιβάλλοντος (ενδογενείς), ενώ η κρίση (οικονομική στην αρχή της περιόδου και λόγω πανδημίας Covid-19 στο τέλος της, αλλά και ενεργειακή), καθώς και η αύξηση του κόστους των πρώτων υλών ως οι σημαντικότεροι εξωγενείς παράγοντες που εισήγαγαν σημαντικές καθυστερήσεις και δυσκολίες στην πορεία υλοποίησης των δράσεων. Μεμονωμένα αναδείχθηκαν κάποια χαρακτηριστικά στο επίπεδο του σχεδιασμού της δράσης, που δυσκόλεψαν τις επιχειρήσεις κατά την υλοποίηση, τα οποία ενδεχομένως είναι αναμενόμενα λόγω της γεωγραφικής διάστασης του ΕΠ. Συγκεκριμένα στην πρόσκληση της απασχόλησης ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα, οι επιχειρήσεις δυσκολεύτηκαν στην εξεύρεση κατάλληλων ατόμων για πρόσληψη με βάση τις προδιαγραφές της πρόσκλησης ή κατάλληλων αντικαταστάσεων στην περίπτωση αποχωρήσεων, αλλά και με το απαιτούμενο διάστημα ανεργίας που έπρεπε να διαθέτουν για να είναι επιλέξιμα τα άτομα.

Επιπλέον, σημειώνεται ότι η έναρξη εφαρμογής των δράσεων ειδικά του ΑΠ 1 (ΘΣ1, 2 και 3) του ΕΠ επηρεάστηκε από πολλούς παράγοντες¹⁰ μεταξύ των οποίων ήταν (1) οι δυσχέρειες που παρουσιάστηκαν στην υποχρεωτική εφαρμογή του ΠΣΚΕ, οι οποίες επηρέασαν σημαντικά την πρόοδο υλοποίησης των δράσεων κρατικών ενισχύσεων των ΘΣ 1, 2 & 3, (2) η καθυστέρηση ενεργοποίησης των παρεμβάσεων των ΘΣ 1 και 2 εξαιτίας των σχετικών αιρεσιμοτήτων και αυτοδεσμεύσεων, (3) η περαιτέρω επιβάρυνση ενεργοποίησης παρεμβάσεων του ΘΣ 2 από την εφαρμογή της νέας διαδικασίας εξέτασης τους και της έγκρισης τους από τη Γενική Γραμματεία Ψηφιακής Πολιτικής, η οποία ως νέα δομή, χρειάστηκε ένα σημαντικό χρονικό διάστημα για να οργανώσει τη λειτουργία της και να στελεχωθεί, ώστε να ανταποκρίνεται εγκαίρως στα σχετικά αιτήματα των φορέων, (4) οι νομικής μορφής δυσκολίες που παρουσιάστηκαν στη διαδικασία επιλογής Ενδιάμεσου Φορέα, και (5) η θέσπιση του νέου κανονιστικού πλαισίου για τα Χρηματοδοτικά Εργαλεία της περιόδου 2014-2020 και οι ενέργειες που απαιτήθηκαν για την επικαιροποίηση των ex-ante αξιολογήσεών τους.

Επίσης, αν και η πλειονότητα των επιχειρήσεων δεν αντιμετώπισε δυσκολίες κατά την υποβολή και έγκριση χρηματοδότησης των επενδυτικών σχεδίων, αναδείχθηκαν παρόλα αυτά παράγοντες που επηρέασαν σε κάποιο βαθμό την πορεία εφαρμογής των δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας του ΕΠ, και χρήζουν βελτίωσης προς την κατεύθυνση της απλοποίησης για μεγιστοποίηση της επίτευξης των στόχων. Σε αυτούς συγκαταλέγονται η αυξημένη γραφειοκρατία και καθυστερήσεις κατά την αξιολόγηση και έγκριση της χρηματοδότησης, ενώ σημαντικός είναι ο προβληματισμός που εκφράστηκε για τη γενικότητα της έννοιας της καινοτομίας και την ανάγκη εφαρμογής κατάλληλων αντικειμενικών κριτηρίων κατά την αξιολόγηση καινοτομικών επενδυτικών σχεδίων.

⁹ Regional Innovation Scoreboard 2023

¹⁰ 3η Αξιολόγηση Εφαρμογής του ΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου 2014-2020, 30.11.2023

Αναφορικά με τους **εξωτερικούς παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την επίτευξη των αναμενόμενων στόχων και αποτελεσμάτων** σημειώνεται ότι, οι βασικές σχεδιαστικές παραδοχές και η στρατηγική στόχευση του ΕΠ (και των 6 δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας), ήταν για την εξυπηρέτηση των αναγκών της περιφερειακής εξειδίκευσης και της προστασίας του ανθρώπινου δυναμικού, έναντι των δραματικών αλλαγών και προκλήσεων που επέβαλε η παρατεταμένη δημοσιονομική και οικονομική κρίση. Οι έκτακτες πολιτικοοικονομικές καταστάσεις, όπως η οικονομική κρίση στην αρχή της περιόδου και η κρίση λόγω πανδημίας COVID-19 στο τέλος της, αλλά και ενεργειακή κρίση λόγω του πολέμου στην Ουκρανία, όχι μόνο επέφεραν καθυστερήσεις και επηρέασαν την πορεία υλοποίησης των δράσεων, αλλά διαμόρφωσαν παράλληλα τόσο τον διαθέσιμο προϋπολογισμό (μετακίνηση πόρων για τη χρηματοδότηση των μέτρων ενίσχυσης λόγω Covid-19), όσο και τη στόχευση των δράσεων (πρόσβαση σε χρηματοδότηση των επιχειρήσεων για να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητά τους μέσω της έρευνας και καινοτομίας και την ανθεκτικότητά τους έναντι της κρίσης, e-επιχειρείν, εξωστρέφεια, ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης, πρόσληψη ανέργων). Επιπλέον, με δεδομένο ότι οι θεματικές περιοχές εξειδίκευσης της περιφερειακής RIS3 (την οποία υπηρετούν οι δράσεις επιχειρηματικότητας και καινοτομίας του ΕΠ) υποβοηθούνται από οριζόντιες τεχνολογικές αναβαθμίσεις που αφορούν καθαρές «πράσινες τεχνολογίες», ΤΠΕ, μεταφορές και logistics, το ανθρώπινο δυναμικό και νεανική επιχειρηματικότητα, το λιανεμπόριο και χονδρεμπόριο, και διεθνείς/διασυνοριακές συνεργασίες, καθίσταται σαφής η σύνδεση και επιρροή, στις παρεμβάσεις του ΕΠ, των εθνικών πολιτικών όπως η ενίσχυση της εξωστρέφειας, και οι στόχοι της χώρας σε σχέση με τη Στρατηγική E2020 (π.χ. για την για την ενεργειακή αποδοτικότητα), αλλά και διατυπωμένων εθνικών στρατηγικών όπως η ψηφιακή στρατηγική, και η στρατηγική Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης & Καινοτομίας. Εξάλλου, όπως έχει προκύψει και από τις αξιολογήσεις εφαρμογής του ΕΠ, η λογική παρέμβασης διασφαλίζει τη συνάφεια του ΕΠ με τις εξελίξεις τόσο στους τομείς πολιτικής όπου εστιάζονται οι παρεμβάσεις του όσο και στο ευρύτερο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον της Περιφέρειας όπου υλοποιείται το ΕΠ, καθώς και με τα προβλήματα και τις ανάγκες όπως διαμορφώνονται από την κοινωνικοοικονομική κατάσταση της Περιφέρειας (δημογραφικά χαρακτηριστικά, παραγωγική δομή και οικονομικές επιδόσεις και τάσεις, αγορά εργασίας, αλλαγές στην περιφερειακή ανταγωνιστικότητα, ΕΤΑΚ, δείκτες ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας (DESI), οικονομική δραστηριότητα MME, κλπ.).

Τέλος, το μέγεθος των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στις δράσεις, λόγω και των περιορισμών της γεωγραφικής διάστασης του ΕΠ, στην πλειονότητά τους ήταν πολύ μικρό, πλην της δράσης των ερευνητικών σχημάτων συνεργασίας (που υλοποιήθηκε σε ίσα ποσοστά από μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις), ενώ σημαντικό ποσοστό έχουν οι ατομικές επιχειρήσεις (στις δράσεις του e-επιχειρείν, του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και της απασχόλησης ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα). Όσον αφορά τη χωρική διάσταση, για το σύνολο των έξι (6) δράσεων που ενεργοποιήθηκαν εμφανίζεται το φαινόμενο της υπερσυγκέντρωσης επιχειρήσεων στην περιφερειακή ενότητα Ιωαννίνων, η οποία ως πρωτεύουσα της Περιφέρειας φαίνεται να λειτουργεί ως σημείο συγκέντρωσης δυναμικού για επιχειρηματικότητα και καινοτομία, με εξαίρεση τη δράση τεχνολογικού εκσυγχρονισμού όπου μία (1) στις τρεις (3) επιχειρήσεις εδρεύουν στην περιφερειακή ενότητα Πρέβεζας.

3.5.3. Προτάσεις

Τα συμπεράσματα από την επεξεργασία των πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων, σε συνδυασμό με τα ευρήματα της έρευνας πεδίου όπου επιχειρήθηκε να συγκεντρωθούν στοιχεία αναφορικά με το ενδιαφέρον των δικαιούχων για μελλοντικές παρεμβάσεις, οδηγούν στη διαμόρφωση των παρακάτω προτάσεων που μπορούν να αποτελέσουν δεδομένα εισόδου για τη διαμόρφωση επιλογών ενίσχυσης της έρευνας, της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας κατά τον σχεδιασμό δράσεων του νέου Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027, σε συνδυασμό με τη Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης της Περιφέρειας Ηπείρου.

Αναφορικά με την **ανάγκη υιοθέτησης ενός διαφορετικού μίγματος παρεμβάσεων**, με δεδομένο ότι το σωρευτικό αποτέλεσμα από την εφαρμογή του μίγματος πολιτικής του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 για την υποστήριξη της περιφερειακής RIS3, κρίνεται αρκετά ικανοποιητικό, δε διαπιστώνεται η ανάγκη μεγάλων διαφοροποιήσεων, παρά μόνο διορθωτικών προτάσεων που θα μπορούσαν να συμβάλλουν καλύτερα στην επίτευξη των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων και στόχων της στρατηγικής της Περιφέρειας.

Συγκεκριμένα, η εξέλιξη αντίστοιχων μελλοντικών δράσεων **έρευνας** μπορεί να αφορά την εμπορική αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων, καθώς και την ενίσχυση της έρευνας στις επιχειρήσεις χωρίς την απαίτηση συνεργασίας με φορείς έρευνας. Ως προς την **ψηφιακή μετάβαση** των επιχειρήσεων, η εξέλιξη μελλοντικών δράσεων μπορεί να αφορά τη μετατόπιση από το e-επιχειρείν, στις επενδύσεις για τεχνολογίες αιχμής ή υπερπροηγμένες, και για σύγχρονα ψηφιακά και τεχνολογικά εργαλεία που μπορούν να βελτιώσουν τη λειτουργία των επιχειρήσεων και τη θέση τους στην αγορά, παρέχοντας στοχευμένη στήριξη βάσει του επιπέδου ψηφιακής/τεχνολογικής ωριμότητας κάθε επιχείρησης. Όσον αφορά στην εξέλιξη μελλοντικών δράσεων **καινοτομίας**, μπορεί να αφορά τη στόχευση για επενδύσεις σε προηγμένα συστήματα παραγωγής, βιομηχανικού αυτοματισμού και ρομποτικής, καθώς και για υπερπροηγμένες τεχνολογίες, και τεχνολογίες αιχμής, παρέχοντας στοχευμένη στήριξη βάσει του επιπέδου καινοτομίας ή και ψηφιακής/τεχνολογικής ωριμότητας κάθε επιχείρησης. Σχετικά με την **εξωστρέφεια** των επιχειρήσεων, η εξέλιξη μελλοντικών δράσεων μπορεί να αφορά τη στόχευση στην οργανωτική υποστήριξη των επιχειρήσεων παράλληλα με την κάλυψη της συμμετοχής τους σε διεθνείς εκθέσεις ή και εμπορικές αποστολές, καθώς και ο συνδυασμός στην ίδια πρόσκληση χρηματοδότησης για εξωστρέφεια μαζί με χρηματοδότηση άλλων δραστηριοτήτων διαπιστωμένα πιο ελκυστικών για τις επιχειρήσεις. Αναφορικά με την εξέλιξη μελλοντικών δράσεων **εκσυγχρονισμού**, μπορεί να αφορά την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση των επιχειρήσεων, μέσω επενδύσεων σε καθαρές και αποδοτικές «πράσινες» τεχνολογίες που βελτιώνουν την ενεργειακή απόδοση και μειώνουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, καθώς και σε θέματα ολικής ποιότητας και τεχνολογικής καινοτομίας με την ενσωμάτωση τεχνολογιών αιχμής για την παραγωγή «έξυπνων» προϊόντων και υπηρεσιών, παρέχοντας στοχευμένη στήριξη βάσει του επιπέδου ενεργειακής απόδοσης ή τεχνολογικής ωριμότητας κάθε επιχείρησης. Τέλος, η εξέλιξη μελλοντικών δράσεων **απασχόλησης ανέργων**, μπορεί να αφορά τη διατήρηση των ελκυστικών χαρακτηριστικών της επιτυχημένης αντίστοιχης δράσης της περιόδου 2014-2020, αυξάνοντας την ευελιξία των χαρακτηριστικών που δυσκόλεψαν τις επιχειρήσεις, καθώς και τη στόχευση της δράσης, εκτός από ανέργους, και σε νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας (ειδικά με προφίλ IT) και σε επιστημονικό προσωπικό για συμμετοχή σε ερευνητικές

δραστηριότητες των επιχειρήσεων, σε συνεργασία π.χ. με τα ακαδημαϊκά ιδρύματα της Περιφέρειας ή και όμορων Περιφερειών.

Επιπλέον, το μίγμα παρεμβάσεων για την περίοδο 2021-2027 μπορεί να εμπλουτιστεί με δράσεις ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης για την ανάπτυξη ικανοτήτων καινοτομίας, ψηφιακών ή και «πράσινων» δεξιοτήτων, με δράσεις για τη στήριξη νέων καινοτόμων ιδεών και τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων (μεταξύ άλλων και μέσω οργανωμένων υποδοχέων επιχειρήσεων/θερμοκοιτίδων), αλλά και με δράσεις για τη δημιουργία συστάδων επιχειρήσεων (clusters) που δεν ενεργοποιήθηκαν στην περίοδο 2014-2020, αλλά στη νέα περίοδο 2021-2027 αποκτούν μια νέα δυναμική, μετά την επιτυχή ολοκλήρωση πλήθους επενδυτικών σχεδίων των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Επίσης, το μίγμα παρεμβάσεων εμπλουτίζεται με τις δράσεις που έχουν συμπεριληφθεί στο εγκεκριμένο Πρόγραμμα Ήπειρος 2021-2027, στον Ειδικό Στόχο 1.1 «Ανάπτυξη και ενίσχυση των ικανοτήτων έρευνας και καινοτομίας και αξιοποίηση των προηγμένων τεχνολογιών», για τον εκσυγχρονισμό, αναβάθμιση, δημιουργία ερευνητικών υποδομών δημόσιων ερευνητικών κέντρων και πανεπιστημιακών εργαστηρίων έρευνας και ανάπτυξης, και για τον Μηχανισμό υποστήριξης του οικοσυστήματος Έρευνας και Καινοτομίας στην Περιφέρεια Ηπείρου.

Στις οριζόντιες προτάσεις για μελλοντικές δράσεις έρευνας επιχειρηματικότητας και καινοτομίας περιλαμβάνονται:

- η εστίαση στους τομείς της νέας περιφερειακής RIS3 της περιόδου 2021-2027 (Βιώσιμη Ανάπτυξη, Νέα Ψηφιακή Επιχειρηματικότητα, Περιβάλλον-Ενέργεια, Βιομηχανία της Εμπειρίας, Υγεία-Ευεξία και Αγροδιατροφή),
- η στόχευση σε γνωστικά/τεχνολογικά αντικείμενα που αναδεικνύονται από το πλαίσιο σύγχρονων ευρωπαϊκών και εθνικών στρατηγικών (πχ Εθνική Στρατηγική Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας, περιφερειακή διάσταση της ΕΣΕΕ, S.T.E.P.-Strategic Technologies for Europe Platform, Βιομηχανία 4.0, Σχέδιο για τη μετάβαση της Ελλάδας στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης, κλπ.),
- η μεγαλύτερη εμπλοκή των επιχειρήσεων στα στάδια της διαβούλευσης και του σχεδιασμού, και η εφαρμογή της ΔΕΑ σύμφωνα με τη μεθοδολογία που ανέπτυξε το Ινστιτούτο Μελλοντικών Τεχνολογικών Μελετών (Institute for Prospective Technological Studies – IPTS) του Κοινού Κέντρου Ερευνών (Joint Research Centre – JRC), για λόγους κοινής μεθοδολογικής προσέγγισης με την ΕΣΕΕ,
- η σταυροειδής χρηματοδότηση μέσω της κοινής στήριξης από ΕΤΠΑ και ΕΚΤ+ του άρθρου 25 του ΚΚΔ με την επιφύλαξη ορίου 15%,
- η διεύρυνση της στόχευσης σε επιχειρήσεις όλων των τομέων της οικονομίας, υπό την προϋπόθεση να τεκμηριώνεται συνέργεια των ενισχυόμενων επενδύσεων με τους τομείς της περιφερειακής RIS3,
- η εξέταση πιο ευέλικτων μέσων εφαρμογής όπως πχ μέσω κουπονιών καινοτομίας/τεχνολογίας ή μέσω των επιλογών απλοποιημένων δαπανών (SCOs-Simplified Cost Options) μετά από κατάλληλη κοστολόγηση,
- η επιδίωξη της συμμετοχής επιχειρήσεων μεγαλύτερου μεγέθους καθώς, η συχνή εφαρμογή του καθεστώτος ενίσχυσης de Minimis περιορίζει τα επιλέξιμα επενδυτικά σχέδια κυρίως σε χαμηλότερου κόστους επενδύσεις με περιορισμένη προστιθέμενη αξία και αποθαρρύνει μεγαλύτερου μεγέθους επιχειρήσεις να συμμετάσχουν,
- η αντιμετώπιση της υπερσυγκέντρωσης των ωφελούμενων επιχειρήσεων σε συγκεκριμένες περιφερειακές ενότητες, μέσω της στόχευσης κάποιων δράσεων

- στους τομείς της γαλάζιας οικονομία (blue economy) ώστε να ενεργοποιηθούν ενδεχομένως και οι περιφερειακές ενότητες της παράκτιας ζώνης της Ηπείρου,
- η διάθεση αυξημένου ύψους χρηματοδότησης για προτάσεις που συμβάλουν στη στρατηγική ανάπτυξη της Περιφέρειας, και
 - η διαμόρφωση εμβληματικών έργων RIS3.

Επιπλέον, στις προτάσεις για **διαφοροποιήσεις που πρέπει να ληφθούν υπόψη στην έκδοση νέων προσκλήσεων** ώστε να απλουστευθεί η διαδικασία έγκρισης της χρηματοδότησης (υποβολής, αξιολόγησης) και υλοποίησης των σχεδίων, και να προκύψει μεγιστοποίηση της επίτευξης των στόχων, περιλαμβάνονται η βελτίωση της πλατφόρμας διαχείρισης, η μείωση του απαιτούμενου χρόνου αξιολόγησης των προτάσεων (ειδικά για τα έργα με πρόσημο καινοτομίας ώστε να διατηρούν τον καινοτόμο χαρακτήρα τους), η μείωση στο ελάχιστο του αριθμού των απαιτούμενων δικαιολογητικών, καθώς και να ληφθούν υπόψη αυτοματοποιήσεις προς την κατεύθυνση της επιτάχυνσης των διαδικασιών των κρατικών ενισχύσεων, όπως η βελτίωση του ελέγχου σώρευσης (πχ με εξωσυστημικό έλεγχο σώρευσης παράλληλα με τον έλεγχο του ΟΠΣΚΕ), αλλά και η αξιοποίηση διεπαφών με κατάλληλα πληροφοριακά συστήματα (για παράδειγμα, όπου απαιτείται, μαζική ανάκτηση κύκλου εργασιών Ε3 επιχειρήσεων από την ΑΑΔΕ, αυτόματος υπολογισμός ΕΜΕ χωρίς υποβολή δικαιολογητικών από το σύστημα Εργάνη, ad hoc έλεγχος ενεργών ΑΦΜ (μη διακοπής ΑΦΜ) και ενεργών ΚΑΔ από το μητρώο taxis, κλπ).

Ταυτόχρονα, λαμβάνοντας υπόψη τις πολλαπλές πηγές ενημέρωσης των επιχειρήσεων για θέματα επιχειρηματικότητας, με σημαντικότερα το διαδίκτυο, τα γραφεία μελετών /σύμβουλοι, τους γνωστούς/προσωπικές επαφές και τις ενημερωτικές εκδηλώσεις, αλλά και τον μεγάλο αριθμό δράσεων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο που δυσχεραίνει τις επιχειρήσεις στον εντοπισμό των κατάλληλων ευκαιριών χρηματοδότησης, αναδεικνύεται η ανάγκη για ενιαίο σημείο πληροφόρησης των επιχειρήσεων για όλες τις πηγές/προγράμματα χρηματοδότησης, γεγονός που θα μπορούσε να συμβάλει και στον καλύτερο συντονισμό και την αποφυγή ανταγωνιστικών μεταξύ τους δράσεων.

Επίσης, όπως προέκυψε από τις απαντήσεις των ερευνητικών φορέων των σχημάτων συνεργασίας σχετικά με τους παράγοντες που θεωρούν ότι επηρεάζουν την απόδοση των επενδύσεων σε ΕΤΑΚ στην Ήπειρο, με την πλειονότητα να συγκλίνει στη (μη) ικανότητα των θεσμών στο τοπικό επίπεδο να διαμορφώσουν στρατηγική μετασχηματισμού του παραγωγικού συστήματος, με δεύτερη επικρατέστερη άποψη την περιορισμένη διάχυση της γνώσης και το κόστος πρόσβασης σε προηγμένες τεχνολογίες, σημαντική θα ήταν για το μέλλον η δημιουργία δομών και μηχανισμών που βοηθούν τις επιχειρήσεις να εντοπίσουν τις ανάγκες τους και να τις συνδέσουν με συγκεκριμένες δράσεις χρηματοδότησης όπως η δημιουργία ενός μόνιμου πυρήνα διαβούλευσης και σχεδιασμού στην Περιφέρεια με τη συμμετοχή των ενδογενών αναπτυξιακών παραγόντων αυτής, η ανάπτυξη δομών διασύνδεσης επιχειρήσεων με κατάλληλα ακαδημαϊκά και ερευνητικά κέντρα, ή και η δημιουργία μακροπρόθεσμα μόνιμων δομών συνεργασίας επιχειρήσεων (clustering καινοτομίας) σε περιφερειακό επίπεδο.

Τέλος, μια οριζόντια πρόταση, στην κατεύθυνση της βελτίωσης της διαδικασίας των αξιολογήσεων, σε ό,τι αφορά κυρίως στον έγκαιρο εντοπισμό προβλημάτων και τη λήψη βελτιωτικών μέτρων, είναι να γίνει υποχρεωτική η συμμετοχή από τις επιχειρήσεις στην αξιολόγηση της δράσης που συμμετέχουν, και ειδικότερα η συμπλήρωση του σχετικού

ερωτηματολογίου κατά τον χρόνο ολοκλήρωσης του επενδυτικού τους σχεδίου, πριν την αποπληρωμή.

Παράρτημα

I. Αναλυτικοί Πίνακες στοιχείων που αξιοποιήθηκαν για την αξιολόγηση των παρεμβάσεων – Βασικές επεξεργασίες

II. Αναλυτική Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Πρωτογενών Ερευνών

III. Συμπληρωμένα Ερωτηματολόγια των Ερευνών Πεδίου

Λόγω μεγάλου όγκου των δεδομένων στα Παραρτήματα I, II και III κρίνεται μη δόκιμη η προβολή τους στο παραδοτέο. Για το λόγο αυτό επισυνάπτονται σε ηλεκτρονική μορφή.

28^{ης} Οκτωβρίου (Πατησίων) 125,

Τ.Κ. 112 51, Αθήνα

T: 210 9769560

E: info@eeogroup.gr | W: www.eeogroup.gr

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

